

ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟ ΕΝΙΑΙΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΙΣΤΟΡΙΑΣ

1. Σκοπός της διδασκαλίας του μαθήματος

Γενικός σκοπός διδασκαλίας της Ιστορίας είναι η ανάπτυξη της ιστορικής σκέψης και της ιστορικής συνείδησης. Η ανάπτυξη ιστορικής σκέψης αφορά την κατανόηση των ιστορικών γεγονότων μέσα από την εξέταση αιτίων και αποτελεσμάτων, ενώ η καλλιέργεια ιστορικής συνείδησης αφορά την κατανόηση της συμπεριφοράς των ανθρώπων σε συγκεκριμένες καταστάσεις και τη διαμόρφωση αξιών και στάσεων που οδηγούν στην εκδήλωση υπεύθυνης συμπεριφοράς στο παρόν και το μέλλον. Έτσι, με τη διδασκαλία της Ιστορίας ο μαθητής μπορεί να αποκτήσει όχι μόνο την επίγνωση ότι ο σύγχρονος κόσμος αποτελεί συνέχεια του παρελθόντος, αλλά και την αντίληψη ότι ο σύγχρονος ιστορικός ορίζοντας συνδέεται άμεσα με τη ζωή του. Ο σκοπός της ιστορικής σκέψης και της ιστορικής συνείδησης συνδέεται έτσι με το γενικότερο σκοπό της εκπαίδευσης που αναφέρεται στην προετοιμασία υπεύθυνων πολιτών.

2. Αξονες, Γενικοί στόχοι, Θεμελιώδεις έννοιες Διαθεματικής προσέγγισης

Ι. ΔΗΜΟΤΙΚΟ

Τάξη	Αξονες γνωστικού περιεχομένου	Γενικοί στόχοι (γνώσεις, δεξιότητες, στάσεις και αξίες)	Ενδεικτικές Θεμελιώδεις έννοιες Διαθεματικής προσέγγισης
A-B	Ο άνθρωπος και ο χρόνος	Να κατανοήσουν την έννοια του χώρου, του χρόνου και της αλλαγής Να αναπτύξουν ενδιαφέρον για το φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον Να εκτιμούν και να σέβονται τους αγώνες και την ανθρωπινή δημιουργία του παρελθόντος	Χρόνος, χώρος, παρελθόν, παρόν, μέλλον, αλλαγή, διαδοχή γεγονότων, πολιτισμός.
	Ευκαιριακές ενότητες	Να προσεγγίσουν βιωματικά παραμέτρους της έννοιας πολιτισμός, όπως: παράδοση, ήθη και έθιμα κ.λπ. Να προσεγγίσουν την έννοια της ελευθερίας και της εθνικής ανεξαρτησίας	Χώρος, χρόνος, παράδοση, ήθη, έθιμα, απελευθέρωση, ελευθερία, σκλαβιά, ειρήνη.
Γ	Μυθολογία	Να αναπτύξουν ενδιαφέρον για την ελληνική μυθολογία και τις επιβιώσεις της στη γλώσσα, τη λογοτεχνία, την τέχνη. Να έλθουν σε επαφή με την πολιτιστική τους κληρονομιά	Χώρος, Χρόνος, Μυθολογία, παραμύθι, μύθος, ήρωας, άθλος, εκστρατεία, δωδεκάθεο, φαντασία, πραγματικότητα.
	Προϊστορία και Πρωτοϊστορία	Να κάνουν συσχετίσεις και να προβαίνουν σε απλές γενικεύσεις. Να προβληματιστούν για τη σχέση του ανθρώπου με το φυσικό περιβάλλον και τον αγώνα του για την πρόοδο.	Χώρος, χρόνος, πρωτόγονος, τεχνολογία, ανακάλυψη, αλλαγή, εξέλιξη, πρόοδος, θαλασσοκρατία.
Δ	Γεωμετρικά χρόνια Αρχαϊκά χρόνια	Να εκτιμήσουν την αξία της συνεργασίας και των κοινών δεσμών. Να ευαισθητοποιηθούν απέναντι στα δημιουργήματα της εποχής.	Χώρος, χρόνος, μεταβολή, συνεργασία, μετανάστευση, μετακίνηση, ενότητα, οργάνωση, αποικία, μητρόπολη.
	Κλασικά χρόνια	Να συσχετίσουν γεγονότα της κλασικής εποχής με παρόμοια γεγονότα της σημερινής εποχής και να προβούν σε δυναμικές γενικεύσεις. Να αναγνωρίσουν τις αξίες της δημοκρατίας και της ελευθερίας	Χώρος-χρόνος, αιτία-αφορμή, πολίτευμα, συμμαχία, σύστημα, οργάνωση, ηγεμονία, τέχνη, πολιτισμός.
	Ελληνιστικά και ρωμαϊκά χρό-	Να κατανοήσουν βασικές ιστορικές έννοιες που συνάγονται από τα σημαντικότερα γεγο-	Χώρος-χρόνος, σύγκρουση, μεταβολή, εισβολή, επανά-

	για	νότα της εποχής. Να συνειδητοποιήσουν τη σημασία της ανάγκης για ειρήνη και συνύπαρξη των λαών.	σταση, ανεξαρτησία, εμφύλιος πόλεμος, Ρωμαϊοκρατία, συμπολιτεία.
	Θέματα από την αρχαία ιστορία Τοπική ιστορία	Να ενδιαφερθούν για την καθημερινή ζωή των ανθρώπων στα αρχαία χρόνια. Να εκτιμήσουν την πολιτισμική τους κληρονομιά.	Χώρος-χρόνος, μεταβολή, ήθη, έθιμα, μνημεία, παράδοση, κληρονομιά.
Ε	Οι Έλληνες και οι Ρωμαίοι	Να κατανοήσουν τον πολυπολιτισμικό χαρακτήρα της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας, και να εκτιμήσουν την παγκόσμια προσφορά της. Να σέβονται τις παραδόσεις, τις πεποιθήσεις, τις ιδέες των άλλων.	Χώρος-χρόνος, σύγκρουση, κυριαρχία, υποταγή, οργάνωση, ανάπτυξη, ειρήνη, ασφάλεια, αυτοκρατορία, πολιτισμός, πολυπολιτισμική κοινωνία.
	Η αυτοκρατορία αλλάζει πρωτεύουσα και θρησκεία	Να προβληματιστούν για τα σημαντικά για τον ελληνισμό και την παγκόσμια ιστορία γεγονότα της περιόδου. Να σέβονται τις παραδόσεις, τις πεποιθήσεις κτλ. των άλλων και να αποδέχονται το δικαίωμα της ανεξιθρησκείας.	Χώρος, χρόνος, μεταβολή, σχεδιασμός, επιλογή, διαίρεση, επιδρομή, σύστημα, ανεξιθρησκεία, πολιτισμός, εξελληνισμός, εκχριστιανισμός, οργάνωση.
	Το βυζαντινό κράτος μεγαλώνει και αναπτύσσεται	Να κατανοήσουν τον αποφασιστικό ρόλο που διαδραματίζουν οι ηγέτες στην ιστορία. Να εκτιμήσουν τη σημασία της ειρήνης, της ασφάλειας και της συνεργασίας.	Οργάνωση, αλλαγή, σύστημα, νομοθεσία, διοίκηση, στάση, επέκταση, επανάσταση, εκστρατεία, ανάπτυξη, εικονομαχία, εικονολατρία, θέμα.
	Το Βυζαντινό κράτος και οι γειτονικοί λαοί	Να γνωρίσουν τους γειτονικούς λαούς της βυζαντινής αυτοκρατορίας και τις σχέσεις που ανέπτυξε με αυτούς. Να εκτιμήσουν την πολιτική των Βυζαντινών απέναντι στους γειτονικούς λαούς.	Χώρος, χρόνος, ακρίτες, επιδρομές, πολιορκία, άμυνα, συνθηκολόγηση, διπλωματία, εκχριστιανισμός.
	Το Βυζάντιο φτάνει στην ακμή του	Να εμπεδώσουν βασικές ιστορικές έννοιες που έχουν σχέση με τα γεγονότα της εποχής, να προβαίνουν σε συσχετισμούς, αξιολογήσεις και δυνητικές γενικεύσεις. Να εκτιμούν τις αξίες της ανθρώπινης ζωής και της δικαιοσύνης	Χώρος-χρόνος, μεταβολή, αιτία-αποτέλεσμα, νομοθεσία, ακμή, δικαιοσύνη, ισότητα, αλληλεγγύη, πολιτισμός.
	Το Βυζάντιο παρακμάζει	Να αντιληφθούν και να εκτιμήσουν την προσφορά του Βυζαντίου στον παγκόσμιο πολιτισμό. Να αναγνωρίζουν την ανάγκη της διεθνούς συνεργασίας.	Χώρος, χρόνος, σύγκρουση, παρακμή, συνεργασία, αναρχία, ανταγωνισμός, πολιορκία, άλωση, σταυροφορία, πολιτισμός, παραδόσεις.
	Θέματα από τη βυζαντινή ιστορία Τοπική ιστορία	Να ενδιαφερθούν για την καθημερινή ζωή των ανθρώπων στα βυζαντινά χρόνια. Να σέβονται τον πολιτισμό και τις παραδόσεις όλων των εποχών και όλων των λαών. Να ασχοληθούν με θέματα της ιστορίας του τόπου τους.	Χρόνος, χώρος, μεταβολή, αλληλεπίδραση, ήθη, έθιμα, μνημεία, παράδοση, πολιτισμική κληρονομιά.
ΣΤ	Η Ευρώπη στα νεότερα χρόνια	Να κατανοήσουν βασικές ιστορικές έννοιες, που συνδέονται με τη συγκεκριμένη ιστορική περίοδο. Να εκτιμήσουν την προσφορά της Ευρώπης στον παγκόσμιο πολιτισμό και την αξία της διεθνούς ειρήνης και συνεργασίας.	Πολιτισμός, εξέλιξη, ανάπτυξη, ανακάλυψη, αναγέννηση, μεταρρύθμιση, διαφωτισμός, μεταβολή, επανάσταση.
	Ο ελληνισμός μετά την Άλωση	Να γνωρίσουν τα σημαντικότερα γεγονότα που συνέβησαν στον ελληνικό χώρο από την Άλωση έως την Επανάσταση του '21. Να εκτιμήσουν την αξία της ειρήνης, της ε-	Χώρος-χρόνος, σκλαβιά, τουρκοκρατία, παροικία, αυτοδιοίκηση, εξέγερση, ειρήνη, ελευθερία, ανθρώπινα δικαιώματα, πολιτισμός

		λευθερίας, της συνεργασίας των λαών, της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων όλων των ατόμων και να διαμορφώσουν θετική στάση γι' αυτά.	ώματα, πολιτισμός.
	Η Επανάσταση του 1821	Να γνωρίσουν τα σημαντικότερα γεγονότα (κοινωνικά, στρατιωτικά, οικονομικά, πολιτικά, διπλωματικά, κ.ά.) από τις παραμονές της Επανάστασης του '21, έως τη δολοφονία του Καποδίστρια. Να εκτιμήσουν τους αγώνες για ελευθερία και εθνική ανεξαρτησία	Χώρος, χρόνος, σύγκρουση, επανάσταση, Ιερός Λόχος, Ιερή Συμμαχία, πολιορκία, έξοδος, εθνοσυνέλευση, φιλελληνισμός, συνθήκη, σύμβαση.
	Η Ελλάδα ανεξάρτητο κράτος	Να προσεγγίσουν την έννοια της εθνικής ολοκλήρωσης. Να εκτιμήσουν τις συνεχείς προσπάθειες για εθνική ανεξαρτησία και κοινωνική δικαιοσύνη.	Χώρος-χρόνος, μεταβολή, σύγκρουση, προσάρτηση, αυτονομία, ανεξαρτησία, ουδέτερη στάση, κίνημα, ανασυγκρότηση, εθνική ολοκλήρωση.
	Η Ελλάδα τον 20 ^ο αιώνα	Να γνωρίσουν τις εξελίξεις και τα σημαντικότερα γεγονότα που συνέβησαν στον ελληνικό και τον παγκόσμιο χώρο κατά τον 20 ^ο αιώνα. Να αναπτύξουν θετική στάση για τη διεθνή ειρήνη, σε συνδυασμό με το σεβασμό στο δημοκρατικό πολίτευμα.	Χώρος, χρόνος, αγώνας, πόλεμοι, αλύτρωτος, παγκόσμιος πόλεμος, μεσοπόλεμος, φασισμός, ναζισμός, σοσιαλισμός, κομμουνισμός, Εθνική Αντίσταση, κατοχή, εμφύλιος, δικτατορία, Ευρωπαϊκή Ένωση.

ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Ι. ΔΗΜΟΤΙΚΟ

1. Ειδικοί σκοποί

Στις δύο πρώτες τάξεις του Δημοτικού η Ιστορία είναι ενταγμένη στο διεπιστημονικό διδακτικό αντικείμενο της Μελέτης Περιβάλλοντος.

Στις τέσσερις ανώτερες τάξεις του δημοτικού σχολείου η Ιστορία διδάσκεται ως χωριστό διδακτικό αντικείμενο, και με τη διδασκαλία της επιδιώκεται οι μαθητές:

Να έρθουν σε επαφή με τους σημαντικότερους ελληνικούς μύθους και ειδικότερα με αυτούς που έχουν παγκόσμια απήχηση.

Να κατανοήσουν βασικές ιστορικές έννοιες ευρύτερης και μερικότερης αναφοράς, να τις συσχετίζουν και να καταλήγουν σε δυναμικές γενικεύσεις.

Να γνωρίσουν σημαντικά γεγονότα και εξελίξεις της ελληνικής Ιστορίας από την αρχαιότητα ως σήμερα, καθώς και στοιχεία της Ιστορίας των άλλων πολιτισμών και λαών και να τα συσχετίζουν.

Να βιώσουν την αλλαγή που συντελείται στην καθημερινή ζωή των ανθρώπων σε διάστημα μακρών χρονικών περιόδων.

Να αναπτύξουν την ικανότητα της κατανόησης του χρόνου και της χρήσης των σχετικών όρων.

Να εξοικειωθούν με την ορολογία της ιστορικής επιστήμης και να αποκτήσουν το αναγκαίο λεξιλόγιο.

Να συνειδητοποιήσουν τη σημασία του γεωγραφικού παράγοντα για τη διαμόρφωση της ιστορικής εξέλιξης ενός τόπου.

Να ενημερωθούν για τις κοινωνικές, πολιτισμικές, θρησκευτικές και εθνικές διαφοροποιήσεις των κοινωνιών τις οποίες μελετούν.

Να κατανοούν και να αποδέχονται τις πολιτισμικές, θρησκευτικές ή άλλες διαφοροποιήσεις ως θεμελιώδες δικαίωμα των ανθρώπων σε μια δημοκρατική κοινωνία και ως θετικό παράγοντα της εξέλιξής της.

Να αποκτήσουν εθνική συνείδηση, αγάπη για τη χώρα τους και διάθεση ειρηνικής συνύπαρξης, συνεργασίας και αλληλοκατανόησης με τους γειτονικούς λαούς.

Να γνωρίσουν τις ιδέες, τις πεποιθήσεις και τις στάσεις των ανθρώπων στην ιστορική πορεία τους.

Να θέτουν ερωτήσεις και να δίνουν απαντήσεις σχετικές με τη διδασκόμενη ιστορική ύλη.

Να εντοπίζουν, να επιλέγουν και να οργανώνουν απλές ιστορικές πληροφορίες μέσα από μια ποικιλία πηγών, χρησιμοποιώντας την τεχνολογία ή άλλα μέσα για να ανακοινώνουν απλά ιστορικά θέματα.

Να ασκηθούν στο να οργανώνουν και να ανακοινώνουν την ιστορική τους γνώση και άποψη προφορικά ή γραπτά, μέσω διαφόρων τεχνικών του περιγραφικού, αναφορικού λόγου.

Να αξιοποιούν διάφορες ευκαιρίες για την ενασχόλησή τους με την Ιστορία της περιοχής τους και την ένταξή της στον ευρύτερο εθνικό ιστορικό χώρο.

Να σχηματίζουν προσωπική άποψη και να διαμορφώνουν υπεύθυνη στάση για τα κοινωνικά, τα πολιτιστικά, τα εθνικά, τα ευρωπαϊκά και τα παγκόσμια προβλήματα, στο βαθμό που αυτό είναι δυνατό.

2. Στόχοι, Θεματικές ενότητες, Ενδεικτικές δραστηριότητες, Διαθεματικά σχέδια εργασίας

ΤΑΞΗ Γ΄

Στόχοι	Θεματικές ενότητες (διατιθέμενος χρόνος)	Ενδεικτικές Δραστηριότητες ¹
Α΄ Μέρος: Μυθολογία		
Οι μαθητές επιδιώκεται: Να γνωρίσουν το μύθο της Τιτανομαχίας, με τον οποίο οι άνθρωποι προσπάθησαν να ερμηνεύσουν τη δημιουργία του κόσμου. Να γνωρίσουν τους θεούς του Ολύμπου και τις ιδιότητες που τους	<i>Η Θρησκεία των Ελλήνων</i> Η δημιουργία του κόσμου και η Τιτανομαχία Οι δώδεκα θεοί του Ολύμπου Ο Προμηθέας και η φω-	Οι μαθητές: Διηγούνται τους μύθους με δικά τους λόγια, συζητούν με βάση το περιεχόμενό τους και συμπληρώνουν κείμενο με το σχετικό με την ενότητα λεξιλόγιο. Συζητούν για τους τρόπους με τους

¹ Οι δραστηριότητες με πλάγια γράμματα προτείνονται ως διαθεματικές και ανταποκρίνονται στις προτεινόμενες διαθεματικές έννοιες της 3^{ης} στήλης του πίνακα του αντίστοιχου ΔΕΠΠΣ.

<p>απέδιδαν οι άνθρωποι.</p> <p>Να γνωρίσουν το μύθο του Προμηθέα και να εκτιμήσουν την «προσφορά» του στον άνθρωπο.</p> <p>Να γνωρίσουν το μύθο της Πύρρας και του Δευκαλίωνα.</p> <p>Να κατανοήσουν σχετικές με τη μυθολογία έννοιες, όπως: Τιτανομαχία, μύθος, κ.ά.</p>	<p>τιά</p> <p>Ο μύθος του Επιμηθέα και της Πανδώρας</p> <p>Η Πύρρα και ο Δευκαλίωνας</p> <p>(4 ώρες)</p>	<p>οποίους οι αρχαίοι Έλληνες εξέφραζαν την πίστη τους στο θείο.</p> <p>Συζητούν για τα πρόσωπα της ενότητας και αξιολογούν τις πράξεις τους.</p> <p>Διαβάζουν κείμενα σχετικά με την προσφορά του Προμηθέα.</p>
<p>Να γνωρίσουν τους μύθους που αναφέρονται στη ζωή και τα σημαντικότερα κατορθώματά του Ηρακλή.</p> <p>Να κατανοήσουν σχετικές με την ενότητα έννοιες, όπως: άθλος, ήρωας κ. ά.</p> <p>Να θαυμάσουν την παλικάριά την καλοσύνη, το ήθος και την ανωτερότητα του Ηρακλή.</p> <p>Να εκτιμήσουν το γεγονός ότι, ενώ έχουν περάσει τόσοι αιώνες από τότε που δημιουργήθηκε ο μύθος του Ηρακλή, όλοι οι άνθρωποι εξακολουθούν να αναφέρουν το όνομά του και τις πράξεις του.</p> <p>Να χαρούν την ομορφιά των μύθων και να αντιληφθούν σ' ένα βαθμό το συμβολισμό τους.</p>	<p><i>Οι Άθλοι του Ηρακλή:</i></p> <p>Ο Ηρακλής και το λιοντάρι της Νεμέας</p> <p>Η Λερναία Ύδρα, ένα τέρας με εννιά κεφάλια</p> <p>Το ελάφι της Άρτεμης και ο κάπρος του Ερύμανθου</p> <p>Ο Ηρακλής καθαρίζει τους στάβλους του Αυγεία</p> <p>Οι Στυμφαλίδες όρνιθες</p> <p>Η ζώνη της Ιππολύτης</p> <p>Τα βόδια του Γηρυόνη</p> <p>Ο Ηρακλής και ο Κέρβερος του Άδη</p> <p>Τα χρυσά μήλα των Εσπερίδων</p> <p>Ο Άδμητος και η Άλκηστη</p> <p>Ο Ηρακλής στον Όλυμπο</p> <p>(7 ώρες)</p>	<p>Διηγούνται τους μύθους.</p> <p>Εντοπίζουν στο χάρτη την περιοχή στην οποία αναφέρεται κάθε μύθος.</p> <p>Συζητούν με βάση το περιεχόμενο και τη βοήθεια σχετικού υλικού (π. χ. για τα ζώα που ζούσαν τα παλιά χρόνια στην Ελλάδα: λιοντάρια, ελέφαντες κ.ά.).</p> <p><i>Παρατηρούν αναπαραστάσεις μύθων σε εικόνες από την αρχαία ελληνική τέχνη: αγγεία, αγάλματα, τις περιγράφουν και κάνουν τις δικές τους εικαστικές αναπαραστάσεις (Εικαστικά).</i></p> <p><i>Συσχετίζουν έννοιες, γεγονότα, καταστάσεις, δημιουργήματα κτλ. με παρεμφερείς έννοιες και γεγονότα άλλων διδακτικών αντικειμένων, άλλων εποχών και άλλων λαών με τη σημερινή πραγματικότητα.</i></p> <p><i>Συνθέτουν μικρά κείμενα με δοσμένο λεξιλόγιο, σχετικό με τους μύθους που διδάσκονται (Γλώσσα).</i></p> <p><i>Συζητούν για στερεότυπες εκφράσεις που συνδέονται με τους μύθους, όπως: φυλάει σαν Κέρβερος, καθάρισε την κόπρη την Αυγεία, πέρασε τις Συμπληγάδες, η κλίνη του Προκρούστη, Αμαζόνες, Λαβύρινθος, ο μίτος της Αριάδνης κ. ά. (Γλώσσα)</i></p>
<p>Παρόμοιοι στόχοι με αυτούς που αναπτύχθηκαν για τους άθλους του Ηρακλή επιδιώκονται και στις ενότητες που αναφέρονται στη ζωή και τα κατορθώματα του Θησέα.</p>	<p>Ο Θησέας</p> <p>Τα παιδικά χρόνια και τα πρώτα κατορθώματα του Θησέα</p> <p>Ο Θησέας σκοτώνει το Μινώταυρο</p> <p>Το τέλος του Θησέα</p> <p>(3 ώρες)</p>	<p><i>Παρόμοιες δραστηριότητες με αυτές που έχουν αναφερθεί στην ενότητα για τον Ηρακλή μπορεί να γίνουν και στην ενότητα για το Θησέα.</i></p>
<p>Να γνωρίσουν το μύθο της αργοναυτικής εκστρατείας και τα κυριότερα πρόσωπα που έχουν σχέση με αυτόν.</p> <p>Να κατανοήσουν τις δυσκολίες που αντιμετώπισαν οι Αργοναύτες.</p> <p>Να κατανοήσουν έννοιες σχετικές με την ενότητα, π.χ. εκστρατεία κ.ά.</p> <p>Να κάνουν συσχετισμούς και να</p>	<p>Ο μεγάλες εκστρατείες</p> <p>Η αργοναυτική εκστρατεία</p> <p>Ο Φρίξος και η Έλλη</p> <p>Ο Ιάσωνας</p> <p>Η αργοναυτική εκστρατεία</p> <p>Οι Συμπληγάδες πέτρες</p>	<p><i>Παρόμοιες δραστηριότητες με αυτές που αναφέρονται πιο πάνω για τα κατορθώματα του Ηρακλή και του Θησέα μπορεί να γίνουν και στις ενότητες για την Αργοναυτική εκστρατεία.</i></p>

<p>εκτιμήσουν τις πράξεις των ηρώων.</p>	<p>Ο Ιάσοντας παίρνει το χρυσόμαλλο δέρας Η επιστροφή των Αργοναυτών και ο θάνατος του Ιάσωνα (4 ώρες)</p>	
<p>Να γνωρίσουν το μύθο του Τρωικού πολέμου, όπως αυτός διασώθηκε από την επική ποίηση και την υπόλοιπη λογοτεχνική παράδοση. Να θαυμάσουν την πλοκή του μύθου και να προβληματιστούν από τις ενέργειες των πρωταγωνιστών. Να γνωρίσουν, μέσα από τα γεγονότα του Τρωικού πολέμου, ήθη και έθιμα της εποχής και να κάνουν συσχετισμούς με τα έθιμα της σημερινής εποχής. Να νιώσουν την ανάγκη να καταφύγουν και σε άλλες πηγές για περισσότερες λεπτομέρειες σχετικές με το μύθο. Να αντιληφθούν σ' ένα βαθμό ότι πίσω από το μύθο του Τρωικού πολέμου κρύβεται η ιστορική αλήθεια. Να εκτιμήσουν τους ήρωες μέσα από τις πράξεις τους και να μάθουν για το τέλος τους. Να κατανοήσουν τι ήταν ο Δούρειος Ίππος και τι ρόλο διαδραμάτισε.</p>	<p>Ο Τρωικός πόλεμος Το μήλο της Έριδας Ο Πάρης αρπάζει την Ωραία Ελένη Η θυσία της Ιφιγένειας στην Αυλίδα Το ταξίδι των Αχαιών στην Τροία Η Χρυσίδα και η Βρισηίδα Ο θυμός του Αχιλλέα Ο θάνατος του Πάτροκλου Η μονομαχία του Αχιλλέα και του Έκτορα Ο θάνατος του Αχιλλέα Ο Δούρειος Ίππος και η καταστροφή της Τροίας (8 ώρες)</p>	<p>Διηγούνται τα γεγονότα. Χαρακτηρίζουν και αξιολογούν πρόσωπα μέσα από τις πράξεις τους. Συζητούν για τη ζωή και τα έθιμα των ανθρώπων της εποχής, όπως τα περιγράφει ο Όμηρος. Παρατηρούν αναπαραστάσεις των γεγονότων σε εικόνες από την αρχαία ελληνική και τη σύγχρονη τέχνη, τις περιγράφουν και συζητούν για το περιεχόμενό τους. Συζητούν για στερεότυπες εκφράσεις που συνδέονται με τα γεγονότα, όπως: Δούρειος Ίππος, Αχιλλεύς πτέρνα, μήλο της Έριδας, Ασκοί του Αίολου κτλ. (Γλώσσα). Διαβάζουν και σχολιάζουν σχετικά με τα γεγονότα κείμενα. Συζητούν για την ιστορική αλήθεια του Τρωικού πολέμου.</p>
<p>Να γνωρίσουν σημαντικά επεισόδια από τις περιπέτειες του Οδυσσέα. Να θαυμάσουν την εξυπνάδα, την επινοητικότητα, την καρτερία, την τόλμη και το θάρρος του Οδυσσέα. Να οικειοποιηθούν το σχετικό λεξιλόγιο. Να εκτιμήσουν την αγάπη του Οδυσσέα προς την πατρίδα του, την Ιθάκη, και την επιμονή του να επιστρέψει κάποτε σ' αυτήν.</p>	<p>Οι περιπέτειες του Οδυσσέα Ο Οδυσσέας στη χώρα των Κικόνων και των Λωτοφάγων Ο Κύκλωπας Πολύφημος Το νησί του Αίολου και οι Λαιστρυγόνες Η μάγισσα Κίρκη Ο Οδυσσέας πηγαίνει στον Άδη Οι Σειρήνες Η Σκύλλα και η Χάρυβδη Οι αγελάδες του Ήλιου Ο Οδυσσέας και η Καλυψώ Στο νησί των Φαιάκων Επιστροφή στην Ιθάκη Ο Οδυσσέας τιμωρεί τους μνηστήρες (5 ώρες)</p>	<p>Αποτυπώνουν σε χάρτη την πορεία του Οδυσσέα και σημειώνουν τους κυριότερους σταθμούς (Γεωγραφία). Αξιολογούν και χαρακτηρίζουν τον Οδυσσέα μέσα από τις πράξεις του. Διαβάζουν σχετικά με τις περιπέτειες του Οδυσσέα λογοτεχνικά κείμενα. Συζητούν για την ελληνική φιλοξενία.</p>

Β΄ Μέρος: Προϊστορία και πρωτοϊστορία

<p>Να γνωρίσουν αδρομερώς την εξελικτική πορεία του ανθρώπου κατά τους προϊστορικούς χρόνους.</p> <p>Να κατανοήσουν την ανάγκη του ανθρώπου να καταφύγει σε σπηλιές και τις συνέπειες αυτής της επαναστατικής αλλαγής για τη ζωή του.</p> <p>Να ερμηνεύσουν την ύπαρξη εργαλείων και οστών ανθρώπων στα σπήλαια.</p> <p>Να κατανοήσουν τη σημασία ανακάλυψης της φωτιάς για την πρόοδο του ανθρώπου.</p> <p>Να συσχετίσουν τον τρόπο ζωής του πρωτόγονου ανθρώπου με το σημερινό.</p>	<p><i>Ο άνθρωπος στα προϊστορικά χρόνια</i></p> <p>Οι πρώτοι κυνηγοί</p> <p>Οι σπηλιές γίνονται τα πρώτα σπίτια</p> <p>Ο άνθρωπος ανακαλύπτει τη φωτιά και φτιάχνει τα πρώτα εργαλεία</p> <p>Οι άνθρωποι γίνονται γεωργοί και ζουν σε χωριά</p> <p align="center"><i>(3 ώρες)</i></p>	<p>Παρατηρούν εικόνες, φαντάζονται και περιγράφουν τη ζωή των ανθρώπων μέσα στις σπηλιές, ή σε προϊστορικούς οικισμούς.</p> <p><i>Αναπαριστούν εικαστικά τα πρώτα εργαλεία και σκηνές από την καθημερινή ζωή των πρωτόγονων ανθρώπων (κυνήγι, άναμμα φωτιάς κτλ.) (Εικαστικά).</i></p> <p>Συζητούν:</p> <p>α) για τα πρώτα επαγγέλματα και τα συγκρίνουν με τα σημερινά.</p> <p>β) για το ρόλο που έπαιξε η ανακάλυψη της φωτιάς στη ζωή των ανθρώπων.</p>
<p>Να γνωρίσουν τον τρόπο καθημερινής ζωής των ανθρώπων που ζούσαν στις Κυκλάδες.</p> <p>Να κατανοήσουν τη σημασία της ναυτιλίας και του εμπορίου για τα νησιά των Κυκλάδων.</p> <p>Να κατανοήσουν τη σημασία του γεωγραφικού παράγοντα στην ανάπτυξη του κυκλαδικού πολιτισμού.</p> <p>Να αναγνωρίσουν τα βασικά χαρακτηριστικά της κυκλαδικής τέχνης και να θαυμάσουν αντιπροσωπευτικά της έργα</p>	<p><i>Η εποχή του Χαλκού στην Ελλάδα</i></p> <p><i>Ο Κυκλαδικός Πολιτισμός</i></p> <p>Η ζωή στις Κυκλάδες</p> <p>Θαλασσινά ταξίδια και εμπόριο</p> <p>Η τέχνη των Κυκλαδίων</p> <p>Ο πολιτισμός των Κυκλάδων καταστρέφεται</p> <p align="center"><i>(2 ώρες)</i></p>	<p>Εντοπίζουν στο χάρτη της Ελλάδας τις περιοχές όπου αναπτύχθηκαν οι πρώτοι πολιτισμοί.</p> <p><i>Παρατηρούν και περιγράφουν εικόνες, τοιχογραφίες και αρχιτεκτονικά δημιουργήματα της εποχής του χαλκού (Εικαστικά).</i></p> <p>Διαβάζουν σχετικά κείμενα για την κυκλαδική τέχνη και τους πιθανούς λόγους καταστροφής του κυκλαδικού πολιτισμού.</p> <p>Συζητούν για τη ζωή και τα έθιμα των ανθρώπων της εποχής με τη βοήθεια κειμένων και εικονιστικού υλικού.</p>
<p>Να εκτιμήσουν το Μινωικό πολιτισμό σε σχέση με το γεωγραφικό παράγοντα και να αιτιολογήσουν την ονομασία του.</p> <p>Να γνωρίσουν το μύθο του Δαίδαλου και του Ίκαρου.</p> <p>Να θαυμάσουν την αρχιτεκτονική, τη διακόσμηση των ανακτόρων της Κνωσού και την τεχνική των τοιχογραφιών.</p> <p>Να γνωρίσουν χαρακτηριστικά στοιχεία της ζωής των κατοίκων της Μινωικής Κρήτης.</p> <p>Να γνωρίσουν τα αίτια που οδήγησαν στην καταστροφή του Μινωικού πολιτισμού.</p>	<p><i>Ο Μινωικός Πολιτισμός</i></p> <p>Η Μινωική Κρήτη και οι μύθοι της: Ο Μίνωας, ο Δαίδαλος και ο Ίκαρος</p> <p>Η Κνωσός και τα περίφημα ανάκτορά της</p> <p>Η καθημερινή ζωή των Μινωιτών</p> <p>Η Μινωίτες κυριαρχούν στις θάλασσες και γίνονται σπουδαίοι έμποροι</p> <p>Η τέχνη και η γραφή στη Μινωική Κρήτη</p> <p>Η καταστροφή του Μινωικού πολιτισμού</p> <p align="center"><i>(5 ώρες)</i></p>	<p><i>Εντοπίζουν στο χάρτη πόλεις αυτής της περιόδου, και ιδιαίτερα αυτές στις οποίες χτίστηκαν μεγάλα ανάκτορα (Κνωσός, Φαιστός) και διαβάζουν μύθους που συνδέονται με τη Μινωική Κρήτη (π.χ. Ευρώπη, Τάλως κτλ.) (Γεωγραφία, Γλώσσα).</i></p> <p>Παρατηρούν και περιγράφουν αναπαραστάσεις της καθημερινής ζωής (ενδυμασία, γιορτές, εκδηλώσεις κτλ.).</p> <p>Συζητούν για τη σημασία διάσωσης και διατήρησης των μνημείων.</p> <p><i>Συμπληρώνουν λεξιλογικές ασκήσεις, ακροστιχίδες, αντιστοιχίσεις κτλ. (Γλώσσα).</i></p>
<p>Να γνωρίσουν τις Μυκηνες και την έκταση του Μυκηναϊκού κόσμου.</p> <p>Να θαυμάσουν την αρχιτεκτονική των Μυκηναίων, και ειδικότερα την κατασκευή των κυκλώπειων τειχών.</p> <p>Να γνωρίσουν χαρακτηριστικά</p>	<p><i>Ο Μυκηναϊκός πολιτισμός</i></p> <p>Οι μυκηναϊκές πόλεις και τα κυκλώπεια τείχη τους</p> <p>Οι «πολύχρυσες» Μυκηνες</p> <p>Η καθημερινή ζωή των</p>	<p>Παρατηρούν και περιγράφουν εικόνες ενδεικτικές των τριών πολιτισμών.</p> <p>Συσχετίζουν τους τρόπους λατρείας των Μυκηναίων με τους αντίστοιχους των Μινωιτών.</p> <p>Συγκρίνουν δημιουργήματα των τρι-</p>

<p>στοιχεία από τη ζωή των Μυκηναίων.</p> <p>Να γνωρίσουν τη θέση της γυναίκας στη μυκηναϊκή εποχή.</p> <p>Να γνωρίσουν τη θρησκεία των Αχαιών, τα λατρευτικά τους έθιμα και τους τόπους λατρείας.</p> <p>Να γνωρίσουν ότι οι Αχαιοί από την πρωτοϊστορική ακόμα εποχή εγκαταστάθηκαν στην Κύπρο, κι έτσι η νήσος αποτέλεσε αναπόσπαστο τμήμα του ελληνικού πολιτιστικού χώρου και γνώρισε ένα λαμπρό πολιτισμό.</p>	<p>Μυκηναίων</p> <p>Η μυκηναϊκή τέχνη (αρχιτεκτονική, ζωγραφική, κεραμική, μεταλλοτεχνία)</p> <p>Η γραφή και η θρησκεία των Μυκηναίων</p> <p>Η Κύπρος στα μυκηναϊκά χρόνια (5 ώρες)</p>	<p>ών πολιτισμών.</p> <p><i>Συμπληρώνουν σε χάρτη τα κυριότερα κέντρα της Κύπρου κατά τη Μυκηναϊκή εποχή (Γεωγραφία).</i></p> <p>Παρατηρούν δείγματα μινωικής και μυκηναϊκής γραφής και τα περιγράφουν.</p> <p>Συζητούν για τη θέση της γυναίκας στη μυκηναϊκή εποχή και τη συγκρίνουν με τη σημερινή και με άλλες εποχές.</p> <p>Συσχετίζουν τον πολιτισμό της Κύπρου με εκείνον της Μινωικής Κρήτης και των Μυκηνών, διαπιστώνουν ομοιότητες και προβαίνουν σε σχετικές γενικεύσεις.</p>
Επαναληπτικά μαθήματα		
<p>Να συστηματοποιήσουν τις γνώσεις που απέκτησαν στις επιμέρους ενότητες.</p> <p>Να συμπληρώσουν τυχόν ελλείψεις και κενά που υπάρχουν.</p> <p>Να ανασυνθέσουν δημιουργικά τα στοιχεία των επιμέρους μαθημάτων.</p> <p>Να αξιοποιήσουν το ιστορικό λεξιλόγιο που απέκτησαν.</p> <p>Να κρίνουν, να αξιολογήσουν και να συνδέσουν ενέργειες και πρόσωπα.</p> <p>Να ανατρέχουν στα αντίστοιχα μαθήματα, για να αιτιολογούν τις απόψεις τους.</p>	<p>Τα επαναληπτικά μαθήματα, που αναπτύσσονται με μορφή ασκήσεων και δραστηριοτήτων στα Τετράδια Εργασιών, ανακεφαλαιώνουν ευρύτερες διδακτικές ενότητες. (5 ώρες)</p>	<p>Διηγούνται με λίγα λόγια τα σπουδαιότερα γεγονότα.</p> <p><i>Συμπληρώνουν χάρτες, ακροστιχίδες, σταυρόλεξα, αντιστοιχίσεις, σωστό-Λάθος, ανακεφαλαιωτικά κείμενα, λεξιλογικές ασκήσεις, πίνακες διπλής εισόδου κτλ. (Γεωγραφία, Γλώσσα).</i></p>

Σύνολο διδακτικών ενοτήτων: 51

Προτεινόμενα διαθεματικά σχέδια εργασίας²

Θέμα: Η κατοικία άλλοτε και τώρα. Ανάλυση ατομικών ή ομαδικών εργασιών με δραστηριότητες όπως: Συλλογή υλικού και κατάταξή του. Παραγωγή γραπτού ή προφορικού λόγου σχετικά με τις κατοικίες των ανθρώπων άλλοτε και τώρα. Εικαστικές απεικονίσεις, κατασκευές, επιλογή κειμένων και εικόνων. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Χώρος-χρόνος, Ομοιότητα-Διαφορά, Εξέλιξη, Μεταβολή, Πολιτισμός. **Προεκτάσεις:** στην Αισθητική Αγωγή, Τεχνολογία, Γλώσσα.

Θέμα: Οι δώδεκα θεοί του Ολύμπου. Οργάνωση ατομικών ή ομαδικών εργασιών με δραστηριότητες όπως: Καταγραφή των συμβόλων των θεών και απεικόνισή τους. Καταγραφή σημερινών ονομάτων και συσχέτιση με ονόματα των δώδεκα θεών του Ολύμπου. Σύνθεση φανταστικής διήγησης, δραματοποίηση, εικαστικές απεικονίσεις, κατασκευές. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Χώρος-χρόνος, Ομοιότητα-Διαφορά, Μεταβολή, Πολιτισμός. **Προεκτάσεις:** στην Αισθητική Αγωγή, Γλώσσα, Γεωγραφία, Θρησκευτικά.

ΤΑΞΗ Δ΄

² Τα διαθεματικά αυτά σχέδια εργασίας μπορούν να συμπληρώσουν εναλλακτικά τις αναφερόμενες στο ΑΠΣ «ενδεικτικές διαθεματικές δραστηριότητες», για τις οποίες διατίθεται περίπου το 10% του διδακτικού χρόνου και αναπαράγονται σε όσα προτείνονται στην τρίτη στήλη του πίνακα του ΔΕΠΠΣ Ιστορίας.

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες (διατιθέμενος χρόνος)	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
Γεωμετρικά χρόνια		
<p>Να γνωρίσουν τα βασικά στοιχεία της καθόδου και εγκατάστασης των Δωριέων.</p> <p>Να κατανοήσουν τις συνθήκες και τους λόγους που έκαναν τους Δωριείς και άλλα ελληνικά φύλα να μετακινηθούν.</p> <p>Να κατανοήσουν τις σχετικές με την ενότητα ιστορικές έννοιες: κάθοδος, μετακίνηση, μετανάστευση, άποικος, αποικία, αποικισμός, μητρόπολη κ.ά.</p> <p>Να κατανοήσουν ότι η κάθοδος των Δωριέων σχετίζεται με τις μετακινήσεις των ελλήνων κατά την ίδια εποχή.</p> <p>Να εντοπίσουν τα χαρακτηριστικά του α΄ αποικισμού και να τον συγκρίνουν με την κατάκτηση και τη μετανάστευση.</p> <p>Να αντιληφθούν και να αιτιολογήσουν τη διαχρονικότητα των έργων του Ομήρου και του Ησιόδου.</p>	<p>Η «κάθοδος» των Δωριέων</p> <p>Οι Έλληνες δημιουργούν αποικίες</p> <p>Η θρησκεία των αρχαίων Ελλήνων</p> <p>Η τέχνη και η γραφή</p> <p>Τα έπη του Ομήρου</p> <p style="text-align: center;">(4 ώρες)</p>	<p>Συμπληρώνουν σε χάρτη ονομασίες περιοχών από τις οποίες πέρασαν οι Δωριείς.</p> <p>Συζητούν για τα αίτια και τις συνέπειες του αποικισμού και κάνουν συσχετισμούς με σημερινές μετακινήσεις, μεταναστεύσεις λαών.</p> <p>Συζητούν για τις συνέπειες που είχε η κάθοδος των Δωριέων στις ασχολίες και στον τρόπο ζωής των Ελλήνων, τη μετανάστευσή τους στα εύφορα παράλια της Μ. Ασίας, καθώς και το ρόλο των κοινών ιερών και εορτών στη διατήρηση της φυλετικής ενότητας των Ελλήνων.</p> <p>Παρατηρούν εικόνες που αναπαριστούν αγγεία εκείνης της εποχής και αιτιολογούν την ονομασία της περιόδου μέσα από την τέχνη.</p> <p><i>Συμπληρώνουν σε χάρτη τα ονόματα των πόλεων που διεκδικούν την καταγωγή του Ομήρου και συζητούν για τα έργα του Ομήρου και του Ησιόδου (Γεωγραφία, Γλώσσα).</i></p>
Αρχαϊκά Χρόνια		
<p>Να γνωρίσουν πότε και γιατί έγινε ο δεύτερος ελληνικός αποικισμός.</p> <p>Να κατανοήσουν τη σχέση που υπήρχε ανάμεσα στη μητρόπολη και στις αποικίες.</p> <p>Να συγκρίνουν τα δύο είδη αποικισμών, να προβαίνουν σε γενικεύσεις σχετικά με τα χαρακτηριστικά του αποικισμού και να τον συσχετίσουν με τη μετανάστευση.</p> <p>Να εκτιμήσουν τις αλλαγές που επέφερε στη ζωή των Ελλήνων ο δεύτερος αποικισμός.</p> <p>Να διαπιστώσουν ότι στους τόπους όπου εγκαταστάθηκαν οι άποικοι διατήρησαν τη φυλετική τους ενότητα.</p> <p>Να γνωρίσουν και να κατανοήσουν τον τρόπο οργάνωσης των αποικιών.</p> <p>Να κατανοήσουν τις έννοιες της ενότητας: μαντεία, αμφικτιονίες, πανελλήνιοι αγώνες, μητρόπολη, οικιστής, χρησμός, ιερόν πυρ.</p> <p>Να διακρίνουν τα κύρια στοιχεία της αρχαϊκής τέχνης, μέσα από τους αρχιτεκτονικούς ρυθμούς και τα έργα της πλαστικής, και να τη συ-</p>	<p>Ο δεύτερος αποικισμός των Ελλήνων</p> <p>Τα πολιτεύματα στην αρχαϊκή Ελλάδα</p> <p>Οι δεσμοί που ένωναν τους Έλληνες</p> <p>(κοινά ιερά, μαντεία, αμφικτιονίες, πανελλήνιοι αθλητικοί αγώνες)</p> <p>Η αρχαϊκή τέχνη</p> <p>Η ποίηση και η φιλοσοφία στα αρχαϊκά χρόνια</p> <p style="text-align: center;">(5 ώρες)</p>	<p>Παρατηρούν και εντοπίζουν στο χάρτη τα μέρη όπου ιδρύθηκαν νέες αποικίες και συζητούν για τα αίτια και τις συνέπειες της μετανάστευσης διαχρονικά (Γεωγραφία).</p> <p>Λεξιλογικές ασκήσεις και ασκήσεις αντιστοίχισης με έννοιες σχετικές με την ενότητα, όπως: βασιλεία, ολιγαρχία, τυραννία, δημοκρατία, τύραννος, άριστος, ευγενής κτλ. (Γλώσσα).</p> <p>Συγκρίνουν τους σύγχρονους Ολυμπιακούς Αγώνες με εκείνους της αρχαιότητας και επισημαίνουν ομοιότητες και διαφορές.</p> <p>Παρατηρούν κίονες ιωνικού και δωρικού ρυθμού και επισημαίνουν τις διαφορές τους.</p> <p>Περιγράφουν τα χαρακτηριστικά της τέχνης της αρχαϊκής εποχής και τα συγκρίνουν με εκείνα της προηγούμενης περιόδου.</p>

<p>γκρίνουν με την τέχνη προηγούμενων εποχών.</p> <p>Να γνωρίσουν και να εκτιμήσουν την ανάπτυξη των γραμμάτων στην αρχαϊκή εποχή.</p>		
<p>Να γνωρίσουν τη δημιουργία και την ανάπτυξη του σπαρτιατικού κράτους, καθώς και στοιχεία από την οικονομική, κοινωνική και πολιτική του οργάνωση.</p> <p>Να κατανοήσουν ιστορικές έννοιες σχετικές με την ενότητα, όπως: είλωτες, περίοικοι κ. ά.</p> <p>Να κατανοήσουν τους λόγους που συνετέλεσαν στη διαμόρφωση του σπαρτιατικού πολιτεύματος.</p> <p>Να γνωρίσουν στοιχεία από τη σπαρτιατική αγωγή και τον τρόπο διαβίωσης των Σπαρτιατών.</p>	<p><i>Η Σπάρτη</i></p> <p>Το πολίτευμα και η κοινωνία της Σπάρτης</p> <p>Η καθημερινή ζωή στην αρχαία Σπάρτη</p> <p>(2 ώρες)</p>	<p>Παρατηρούν και περιγράφουν εικόνες από τις εκδηλώσεις της Σπαρτιατικής κοινωνίας.</p> <p>Φαντάζονται και διηγούνται ιστορίες από την καθημερινή ζωή των Σπαρτιατών.</p> <p>Από μελέτη σχετικών κειμένων καταγράφουν στοιχεία από τη σπαρτιατική ζωή και προβαίνουν σε συγκρίσεις με τη σημερινή.</p> <p><i>Συμπληρώνουν λεξιλογικές ασκήσεις και ασκήσεις αντιστοίχισης με έννοιες σχετικές με την ενότητα, όπως: Σπαρτιάτες, Είλωτες, Έφοροι, Περίοικοι, Δουλεύει σαν είλωτας (Γλώσσα).</i></p>
<p>Να γνωρίσουν βασικά στοιχεία για το χώρο, τον πληθυσμό και τη συγκρότηση του αθηναϊκού κράτους.</p> <p>Να κατανοήσουν ιστορικές έννοιες σχετικές με την ενότητα, π.χ. εκκλησία του δήμου, σεισάχθεια, αναδασμός, δημοκρατία κ.ά.</p> <p>Να συγκρίνουν το πολίτευμα της Αθήνας με το πολίτευμα της Σπάρτης, να κάνουν συσχετισμούς με το σημερινό και να καταλήγουν σε δυναμικές γενικεύσεις.</p> <p>Να γνωρίσουν τους αγώνες του αθηναϊκού λαού για τη θεμελίωση της δημοκρατίας στο κράτος τους.</p> <p>Να συγκρίνουν τον τρόπο ζωής των γυναικών Αθήνας-Σπάρτης.</p> <p>Να διαπιστώσουν τις αλλαγές (πολιτικές, κοινωνικές, οικονομικές) που επέφεραν στο πολίτευμα της Αθήνας οι νόμοι του Σόλωνα.</p> <p>Να κατανοήσουν με ποιο τρόπο οι νόμοι του Κλεισθένη θεμελίωσαν τη δημοκρατία και την προστάτησαν.</p>	<p><i>Η Αθήνα</i></p> <p>Βασιλιάδες, ευγενείς και λαός στην αρχαία Αθήνα</p> <p>Ο Σόλωνας νομοθετεί</p> <p>Ο Πεισίστρατος γίνεται τύραννος</p> <p>Ο Κλεισθένης βάζει τα θεμέλια της δημοκρατίας</p> <p>(3 ώρες)</p>	<p><i>Συζητούν για τα πολιτεύματα, κάνουν συσχετισμούς και διατυπώνουν τις απόψεις τους (Κοινωνική και πολιτική αγωγή, Γλώσσα).</i></p> <p>Με τη βοήθεια διαγράμματος που δείχνει τη δομή του πολιτεύματος της Αθήνας, όπως διαμορφώθηκε από τον Κλεισθένη, οδηγούνται σε συμπεράσματα και κάνουν συγκρίσεις με προηγούμενα πολιτεύματα.</p> <p>Διαβάζουν κείμενα σχετικά με την ενότητα.</p> <p><i>Συμπληρώνουν λεξιλογικές ασκήσεις και ανακεφαλαιωτικά κείμενα με λέξεις και στερεότυπες εκφράσεις από τις ενότητες, όπως: δρακόντεια μέτρα, εκκλησία του δήμου, γαιοκτήμονες, Άρειος Πάγος, ευγενείς, σεισάχθεια, βουλή των τετρακοσίων, αναδασμός, τύραννος, δημοκρατία, οστρακισμός (Γλώσσα).</i></p>
Κλασικά Χρόνια		
<p>Να γνωρίσουν βασικά στοιχεία για τη δημιουργία, την επέκταση και το χαρακτήρα του κράτους των Περσών ως το τέλος του 6^{ου} αιώνα, καθώς και τις συνθήκες που επικρατούσαν στις ελληνικές πόλεις της Μ. Ασίας.</p> <p>Να κατανοήσουν βασικές ιστορικές έννοιες σχετικές με την ενότητα, όπως: σατράπης, λεηλασία, απολυταρχικό πολίτευμα, επανάσταση, ανεξαρτησία, ανάπτυξη, αίτια, συ-</p>	<p><i>Οι Περσικοί πόλεμοι</i></p> <p>Οι Πέρσες φιλοδοξούν να κυριαρχήσουν στην Ελλάδα</p> <p>Η επανάσταση των Ελλήνων της Ιωνίας δίνει την αφορμή</p> <p>Η πρώτη και η δεύτερη εκστρατεία των Περσών</p>	<p>Παρατηρούν και περιγράφουν σχεδιαγράμματα για τις μάχες και τις ναυμαχίες, καθώς και εικόνες που αναπαριστούν οπλίτες, και περιγράφουν τις στολές τους.</p> <p>Συζητούν:</p> <p>-Για τις αιτίες που αναγκάζουν τους λαούς να επαναστατούν.</p> <p>-Για τη σημασία που είχαν οι νίκες των Ελλήνων στο Μαραθώνα, τη Σαλαμίνα κτλ.</p>

<p>ανεξαρτησία, ανάπτυξη, αίτια, συνέπειες, αμυντικός, επιθετικός πόλεμος,</p> <p>Να κατανοήσουν τα αίτια των περσικών πολέμων.</p> <p>Να γνωρίσουν την Ιωνική επανάσταση και την εκστρατεία του Μαρδόνιου.</p> <p>Να γνωρίσουν το χρόνο, τον τρόπο διεξαγωγής και την έκβαση των εξής: Η μάχη του Μαραθώνα, των Θερμοπυλών, των Πλαταιών, η ναυμαχία του Αρτεμισίου, η ναυμαχία της Σαλαμίνας και της Μυκάλης.</p> <p>Να κατανοήσουν το ρόλο που διαδραματίζουν οι ηγέτες.</p> <p>Να συνειδητοποιήσουν τη σημασία του πατριωτισμού ως παράγοντα νίκης.</p> <p>Να εκτιμήσουν το μέγεθος της θυσίας του Λεωνίδα και των συντρόφων του και να νιώσουν θαυμασμό γι' αυτούς.</p>	<p>Η νικηφόρα μάχη στο Μαραθώνα</p> <p>Η εκστρατεία του Ξέρξη και η μάχη στις Θερμοπύλες</p> <p>Στη Σαλαμίνα ο ελληνικός στόλος κατατροπώνει τους Πέρσες</p> <p>Η μάχη των Πλαταιών και η ναυμαχία στη Μυκάλη</p> <p style="text-align: center;">(5 ώρες)</p>	<p>-Για το αγώνισμα του <i>Μαραθώνιου δρόμου</i>.</p> <p>-Για το σχέδιο του Θεμιστοκλή, το συσχετίζουν με το σχέδιο του Μιλτιάδη και διατυπώνουν τις απόψεις τους (γενικεύσεις).</p> <p>-Για λέξεις και φράσεις που σχετίζονται με τις ιστορικές έννοιες της ενότητας και διαπιστώνουν ότι αυτές τις χρησιμοποιούμε και σήμερα, όπως: <i>σατράπης, σατραπεία, ακμή, λεηλασίες, απολυταρχικό πολίτευμα, ζεισαν Κροίσος, μολών λαβέ, είδα έναν εφιάλη, ω ξειν αγγέλλειν κ.ά. (Γλώσσα)</i>.</p> <p>-Για τη σημασία της υπεράσπισης της πατρίδας.</p> <p>Υποδύονται ρόλους σχετικούς με τη δράση ιστορικών προσώπων.</p> <p><i>Αναπαριστούν, εικαστικά, πολεμικά πλοία, ναυμαχίες κ.ά. και διαβάζουν σχετικά ιστορικά ή λογοτεχνικά κείμενα (Εικαστικά, Γλώσσα).</i></p>
<p>Να κατανοήσουν τους λόγους συγκρότησης της Α' Αθηναϊκής συμμαχίας και της εξέλιξής της σε ηγεμονία.</p> <p>Να κατανοήσουν βασικές ιστορικές έννοιες που σχετίζονται με την ενότητα, όπως: ηγεμονία, συμμαχία, χρυσός αιώνας, μέτοικοι, δούλοι κ.ά.</p> <p>Να κατανοήσουν τους λόγους που οδήγησαν στη διαμάχη Αθήνας-Σπάρτης.</p> <p>Να γνωρίσουν και να εκτιμήσουν τις κοινωνικές και πολιτικές μεταρρυθμίσεις που πραγματοποιήθηκαν στην Αθήνα αυτή την εποχή.</p> <p>Να συσχετίσουν τους παράγοντες που οδήγησαν την Αθήνα στη μέγλη της ακμή.</p> <p>Να πληροφορηθούν στοιχεία από τον τρόπο ζωής των κατοίκων της Αθήνας σ' αυτή την περίοδο και να γνωρίσουν τη θέση της γυναίκας στην κλασική εποχή.</p> <p>Να συγκρίνουν την καθημερινή ζωή της κλασικής Αθήνας, με εκείνη της Αρχαίας Σπάρτης και με τη σημερινή.</p> <p>Να γνωρίσουν αντιπροσωπευτικά δείγματα της αρχιτεκτονικής, της πλαστικής και της αγγειοπλαστικής της κλασικής εποχής και να σχηματίσουν μια πρώτη αντίληψη της έννοιας του "κλασικού".</p> <p>Να γνωρίσουν τους σπουδαιότε-</p>	<p>Ο «<i>χρυσός</i>» αιώνας (5^{ος} αιώνας π.Χ.)</p> <p>Η Αθήνα γίνεται η πιο ισχυρή ελληνική πόλη</p> <p>Το πολίτευμα και η κοινωνία της Αθήνας στα χρόνια του Περικλή</p> <p>Η καθημερινή ζωή στην κλασική Αθήνα</p> <p>Τα καλλιτεχνικά αριστουργήματα του «<i>χρυσού</i>» αιώνα</p> <p>Η Αθήνα γίνεται «<i>Σχολείο της Ελλάδας</i>»</p> <p style="text-align: center;">(5 ώρες)</p>	<p>Συζητούν για την αξία της συνεργασίας και τη δημιουργία συμμαχιών.</p> <p>Σημειώνουν στο χάρτη τις πόλεις που αποτέλεσαν την Α' Αθηναϊκή συμμαχία.</p> <p>Συζητούν για τα στοιχεία που αποδεικνύουν την ακμή της Αθήνας κατά την εποχή αυτή.</p> <p>Παρατηρούν εικόνες και αναπαριστούν κάποιες εκδηλώσεις από την καθημερινή ζωή των Αθηναίων και τις συγκρίνουν με τις σημερινές.</p> <p><i>Ετοιμάζουν σχέδιο εργασίας (project) με θέμα: Η Ακρόπολη.</i></p> <p>Παρατηρούν εικόνες που αναπαριστούν αγάλματα της κλασικής περιόδου και τα συγκρίνουν με αρχαίους κούρους.</p> <p>Δικαιολογούν το χαρακτηρισμό της εποχής: <i>χρυσός αιώνας.</i></p> <p><i>Διαβάζουν μικρά αντιπροσωπευτικά κείμενα ποιητών και ιστορικών της εποχής και κάνουν εικαστικές αναπαραστάσεις, π.χ. αρχαίο θέατρο (Εικαστικά, Γλώσσα).</i></p> <p>Συζητούν τους λόγους για τους οποίους τα έργα αυτής της περιόδου συγκεντρώνουν τον παγκόσμιο θαυμασμό και εκτιμούν το γεγονός ότι και σήμερα εξακολουθούν να παίζονται και να συγκινούν.</p> <p>Συγκρίνουν έργα αυτής της περιόδου με αντίστοιχα προηγούμενων και μεταγενέστερων εποχών.</p>

<p>ρους φιλοσόφους, ιστορικούς και δραματικούς ποιητές της κλασικής εποχής.</p>		
<p>Να γνωρίσουν τις αιτίες που προκάλεσαν τον πελοποννησιακό πόλεμο.</p> <p>Να γνωρίσουν τα σημαντικότερα γεγονότα από το τέλος του Πελοποννησιακού πολέμου ως την “Ανταλκίδειο ειρήνη”.</p> <p>Να κατανοήσουν την έννοια «εμφύλιος πόλεμος».</p> <p>Να προβληματιστούν πάνω σε πιθανά αποτελέσματα εμφύλιων πολέμων.</p> <p>Να γνωρίσουν τα σημαντικότερα γεγονότα του πολέμου και να κατανοήσουν τους λόγους της μεγάλης του διάρκειας.</p>	<p><i>Ο Πελοποννησιακός πόλεμος (431-404 π.Χ.)</i></p> <p>Αιτίες και αφορμές του πολέμου</p> <p>Οι κυριότερες φάσεις του πολέμου</p> <p>Η Σπάρτη επικρατεί και κυριαρχεί στην Ελλάδα</p> <p>(3 ώρες)</p>	<p>Εντοπίζουν στο χάρτη τις περιοχές που ανήκαν στην Αθηναϊκή και τη Σπαρτιατική συμμαχία.</p> <p>Συζητούν:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Για τις αιτίες και την αφορμή του πολέμου. -Για τις συνέπειες της σύγκρουσης Αθηναίων και Πελοποννησίων. -Για την ανάμειξη των Περσών στις ελληνικές υποθέσεις και εκτιμούν τις συνέπειες αυτής της ανάμειξης, όπως ιδιαίτερα εμφανίζονται στην “Ανταλκίδειο ειρήνη”. <p>Αξιολογούν τις αποφάσεις των Σπαρτιατών για την ηττημένη Αθήνα.</p> <p>Συμπληρώνουν ανακεφαλαιωτικό κείμενο με σχετικό από την ενότητα λεξιλόγιο.</p>
<p>Να γνωρίσουν τα σημαντικότερα γεγονότα από την ανάπτυξη της Θήβας ως το τέλος της ηγεμονίας της.</p> <p>Να κατανοήσουν τα χαρακτηριστικά της θηβαϊκής ηγεμονίας και να διακρίνουν ομοιότητες και διαφορές σε σχέση με την αθηναϊκή και τη σπαρτιατική.</p> <p>Να κατανοήσουν βασικές ιστορικές έννοιες που σχετίζονται με την ενότητα, όπως: ηγεμονία, ιερός λόχος, κ. ά.</p> <p>Να γνωρίσουν την άνθηση της τέχνης στη Θήβα.</p>	<p><i>Η ηγεμονία της Θήβας</i></p> <p>Οι Θηβαίοι αντιμέτωποι με Σπαρτιάτες και Αθηναίους</p> <p>Πελοπίδας και Επαμεινώνδας</p> <p>(2 ώρες)</p>	<p>Σχεδιάζουν χάρτη με την έκταση της Θηβαϊκής ηγεμονίας.</p> <p>Πληροφορούνται ότι ο όρος “ιερός λόχος” δόθηκε σε στρατιωτικά σώματα το 1821, καθώς και το 1940, και συζητούν σχετικά.</p> <p>Συζητούν για το εργαστήρι της Τανάγρας (Ταναγραίεις).</p> <p>Αξιολογούν τη δράση των ηγετών της Θήβας Επαμεινώνδα και Πελοπίδα, και διαβάζουν σχετικά κείμενα.</p>
<p>Να γνωρίσουν την ανάπτυξη του μακεδονικού κράτους, τους δεσμούς του με τα άλλα ελληνικά κράτη και τις προσπάθειές του για την ένωση των Ελλήνων εναντίον των Περσών.</p> <p>Να εκτιμήσουν τις ενέργειες του Μ. Αλεξάνδρου για την προετοιμασία της εκστρατείας του.</p> <p>Να γνωρίσουν τα σημαντικότερα πολεμικά γεγονότα και την πορεία της εκστρατείας του Μ. Αλεξάνδρου.</p> <p>Να γνωρίσουν και να εκτιμήσουν τους λόγους στους οποίους οφείλονται οι νίκες των Ελλήνων.</p> <p>Να γνωρίσουν το οργανωτικό έργο του Μεγάλου Αλεξάνδρου, τα σχέδιά του, το τέλος του, καθώς και το τέλος της εκστρατείας.</p> <p>Να επισημάνουν τα αποτελέσματα</p>	<p><i>Η Μακεδονία</i></p> <p>Μια νέα ελληνική δύναμη, η Μακεδονία</p> <p>Ο Φίλιππος Β΄ οργανώνει το μακεδονικό κράτος</p> <p>Οι Έλληνες ενώνονται κατά των Περσών</p> <p>Η εκστρατεία του Μ. Αλεξάνδρου</p> <p>Ο θάνατος του Μ. Αλεξάνδρου και η διάσπαση του κράτους του</p> <p>(4 ώρες)</p>	<p>Εντοπίζουν στο χάρτη την έκταση και την πρωτεύουσα του Μακεδονικού κράτους.</p> <p>Χαρακτηρίζουν το Φίλιππο ως πολιτικό και στρατιωτικό ηγέτη.</p> <p>Συζητούν με τη βοήθεια σχετικού υλικού για τους θησαυρούς της Βεργίνας.</p> <p>Παρατηρούν και περιγράφουν εικόνες που αναφέρονται στη ζωή του Μ. Αλεξάνδρου.</p> <p>Συζητούν για τα προτερήματα και τις ικανότητες του Μ. Αλεξάνδρου και αξιολογούν τις ενέργειές του.</p> <p>Διαβάζουν κείμενα από ιστορικά και λογοτεχνικά βιβλία που αναφέρονται στη ζωή και το έργο του Μ. Αλεξάνδρου.</p> <p>Παρατηρούν στο χάρτη την πορεία της εκστρατείας και της επιστροφής του Μεγάλου Αλεξάνδρου.</p>

<p>της μεγάλης εκστρατείας και να εκτιμήσουν τη σημασία τους για τον ελληνισμό και την ανθρωπότητα γενικότερα.</p>		<p>του Μεγάλου Αλεξάνδρου.</p> <p>Συζητούν για τη σημασία των κατακτήσεων του Μ. Αλεξάνδρου: τη διάδοση και την επικράτηση των ελληνικών γραμμάτων και την επικράτηση της ελληνικής γλώσσας σε όλο το γνωστό τότε κόσμο.</p> <p><i>Συμπληρώνουν ακροστιχίδες, σταυρόλεξα κτλ. και συμπληρώνουν με τις κατάλληλες λέξεις ανακεφαλαιωτικό κείμενο (Γλώσσα).</i></p>
Ελληνιστικά χρόνια		
<p>Να γνωρίσουν τα κράτη που διαμορφώθηκαν μετά τη διάσπαση του κράτους του Αλεξάνδρου.</p> <p>Να κατακτήσουν βασικές ιστορικές έννοιες που σχετίζονται με την ενότητα, όπως: διάδοχοι, διαδοχή, διάσπαση, κ. ά.</p> <p>Να εκτιμήσουν τις συνέπειες των αλληπάλληλων συγκρούσεων μεταξύ των κρατών των διαδόχων.</p> <p>Να γνωρίσουν την έκταση που κάλυπταν τα ελληνιστικά κράτη και την πληθυσμιακή τους σύνθεση.</p> <p>Να γνωρίσουν τα σχέδια και τις εκστρατείες του Πύρρου στην Ιταλία, τη Σικελία και τη Νότια Ελλάδα.</p> <p>Να εκτιμήσουν τα αποτελέσματα των εκστρατειών του Πύρρου.</p> <p>Να γνωρίσουν χαρακτηριστικά στοιχεία από τις εξελίξεις που σημειώθηκαν στα γράμματα, τις επιστήμες και τις τέχνες στην ελληνιστική εποχή.</p> <p>Να κατανοήσουν τις επιδράσεις που άσκησε ο ελληνικός πολιτισμός με την εξάπλωσή του.</p>	<p><i>Οι διάδοχοι του Μ. Αλεξάνδρου</i></p> <p>Τα κράτη των διαδόχων</p> <p>Ένας σπουδαίος βασιλιάς στην Ήπειρο, ο Πύρρος</p> <p>Η καθημερινή ζωή στα ελληνιστικά χρόνια</p> <p>Τα Γράμματα και οι Τέχνες στα ελληνιστικά χρόνια</p> <p style="text-align: center;">(4 ώρες)</p>	<p>Εντοπίζουν στο χάρτη τα κράτη των διαδόχων.</p> <p>Συζητούν για τις συνέπειες που είχε ο αιφνίδιος θάνατος του Μ. Αλεξάνδρου.</p> <p><i>Εντοπίζουν στο χάρτη το βασίλειο του Πύρρου και τις πορείες των εκστρατειών του και συζητούν για τη σημασία της φράσης «Πύρρειος νίκη» (Γεωγραφία, Γλώσσα).</i></p> <p>Συζητούν και συγκρίνουν τον τρόπο ζωής στις πόλεις της Ανατολής και στις πόλεις της Ελλάδας.</p> <p><i>Διαβάζουν ιστορικά ή λογοτεχνικά κείμενα που αναφέρονται στην καθημερινή ζωή αυτής της περιόδου και παρατηρούν εικόνες που αναπαριστούν έργα εκείνης της εποχής (Γλώσσα, Εικαστικά).</i></p> <p>Συζητούν για την ανάπτυξη των επιστημών και τους κορυφαίους επιστήμονες της εποχής: Αρχιμήδης, Ευκλείδης.</p> <p>Συμπληρώνουν διάφορες ασκήσεις: αντιστοιχίσεις, ακροστιχίδες, κτλ.</p>
<p>Να γνωρίσουν τα κυριότερα γεγονότα που συνδέονται με την ίδρυση και την ανάπτυξη του ρωμαϊκού κράτους.</p> <p>Να γνωρίσουν χαρακτηριστικά στοιχεία της οικονομικής, κοινωνικής και πολιτικής οργάνωσης της Ρώμης.</p> <p>Να συσχετίσουν την κοινωνική και πολιτική οργάνωση της Ρώμης με εκείνη των ελληνικών πόλεων.</p> <p>Να γνωρίσουν τα κυριότερα γεγονότα που συνδέονται με την ίδρυση και την ανάπτυξη της Καρχηδόνας, τη σύγκρουσή της με τη Ρώμη και την καταστροφή της.</p> <p>Να γνωρίσουν τα κυριότερα γεγονότα που οδήγησαν στην υποταγή της Ελλάδας στους</p>	<p><i>Ρώμη και Ελλάδα</i></p> <p>Η ίδρυση της Ρώμης και ο ανταγωνισμός της με την Καρχηδόνα</p> <p>Οι Ρωμαίοι στρέφονται προς την κατάκτηση της Ανατολής</p> <p>Οι Ρωμαίοι υποτάσσουν την Ελλάδα</p> <p style="text-align: center;">(3 ώρες)</p>	<p>Εντοπίζουν στο χάρτη τη θέση της Ρώμης και της Καρχηδόνας, καθώς και την πορεία του Αννίβα.</p> <p>Συγκρίνουν τις κοινωνικές τάξεις στη Ρώμη με τις τάξεις στην Αθήνα και τη Σπάρτη.</p> <p>Διαβάζουν το μύθο για τη δημιουργία της Ρώμης από τον Αινεία.</p> <p>Παρατηρούν σε χάρτη την έκταση του ρωμαϊκού κράτους.</p> <p>Συζητούν για τη στρατηγική ικανότητα του Αννίβα και του Σκιπίωνα και συσχετίζουν τις ενέργειές τους με αντίστοιχες Ελλήνων ηγετών.</p>

Θέματα από την Αρχαία Ιστορία		
<p>Να γνωρίσουν τα σχετικά με τη γέννηση, την ανάπτυξη, τη λειτουργία και την επιβίωση του αρχαίου θεάτρου ως τις μέρες μας.</p> <p>Να εκτιμήσουν τον παγκόσμιο θαυμασμό που συγκεντρώνει το θέατρο ως σήμερα.</p> <p>Να γνωρίσουν τη διαχρονικότητα της ελληνικής γλώσσας και γραφής.</p> <p>Να εκτιμήσουν την αξία της ελληνικής γλώσσας ως εκφραστικού οργάνου για τη δημιουργία πολιτιστικών επιτευγμάτων υψηλής στάθμης και τη διαχρονική πορεία της στη μακράιωνη ιστορία του ελλητισμού.</p> <p>Να κατανοήσουν τις έννοιες: «αρχαιολογικός χώρος και μουσείο».</p> <p>Να αντιληφθούν την αξία των αρχαιολογικών χώρων.</p> <p>Να νιώσουν την ανάγκη να επισκέπτονται αρχαιολογικούς χώρους και μουσεία.</p> <p>Να θαυμάσουν τα έργα τέχνης και τα αρχαία μνημεία.</p>	<p>Το αρχαίο ελληνικό θέατρο</p> <p>Η αρχαία ελληνική γλώσσα και η γραφή</p> <p>Ενδεικτικό παράδειγμα οργάνωσης μιας επίσκεψης σε αρχαιολογικό χώρο ή μουσείο</p> <p style="text-align: center;">(2 ώρες)</p>	<p>Εικαστική αναπαράσταση αρχαίου θεάτρου.</p> <p>Συζητούν για μεγάλα αρχαία θέατρα που σώζονται έως σήμερα (Επιδαύρου κ.ά.) και για τις παραστάσεις που δίνονται σ' αυτά στην εποχή μας.</p> <p><i>Διαβάζουν απλές προτάσεις από αρχαία κείμενα και αναγνωρίζουν λέξεις που τις χρησιμοποιούμε και σήμερα (Γλώσσα).</i></p> <p>Παρατηρούν αρχαίες επιγραφές και συζητούν για τον τρόπο γραφής στην αρχαία και τη σημερινή εποχή.</p> <p>Συζητούν για τα μουσεία και τους αρχαιολογικούς χώρους της περιοχής τους.</p> <p>Σχεδιάζουν επισκέψεις σε αρχαιολογικούς χώρους και μουσεία.</p> <p>Προετοιμάζονται για επισκέψεις σε μουσεία και αρχαιολογικούς χώρους.</p>
<p>Να συστηματοποιήσουν τις γνώσεις που απέκτησαν στις επιμέρους ενότητες.</p> <p>Να συμπληρώσουν τυχόν ελλείψεις και κενά που υπάρχουν.</p> <p>Να ανασυνθέσουν δημιουργικά τα στοιχεία των επιμέρους μαθημάτων.</p> <p>Να αξιοποιήσουν το ιστορικό λεξιλόγιο που απέκτησαν.</p> <p>Να κρίνουν, να αξιολογήσουν και να συνδέσουν ενέργειες και πρόσωπα.</p> <p>Να ανατρέχουν στα αντίστοιχα μαθήματα, για να αιτιολογούν τις απόψεις τους.</p>	<p><i>Επαναληπτικά μαθήματα</i></p> <p>Τα επαναληπτικά μαθήματα, που αναπτύσσονται στα Τετράδια Εργασιών, ανακεφαλαιώνουν ευρύτερες διδακτικές ενότητες.</p> <p style="text-align: center;">(4 ώρες)</p>	<p>Διηγούνται με λίγα λόγια τα σπουδαιότερα γεγονότα.</p> <p><i>Συμπληρώνουν χάρτες, ακροστιχίδες, σταυρόλεξα, αντιστοιχίσεις, σωστό-λάθος, ανακεφαλαιωτικά κείμενα, λεξιλογικές ασκήσεις, πίνακες διπλής εισόδου κτλ. (Γεωγραφία, Γλώσσα).</i></p>
Τοπική Ιστορία		
<p>Να γνωρίσουν την ιστορία του τόπου τους, να την εκτιμήσουν και να την εντάξουν στη Γενική Ιστορία.</p> <p>Να έρθουν σε επαφή με ιστορικά στοιχεία, ερευνήσιμα και προσιτά.</p> <p>Να εθιστούν στην παρατήρηση και στην έρευνα συγκεκριμένων ιστορικών χώρων.</p> <p>Να ασκηθούν στη διαθεματική προσέγγιση θεμάτων της Τοπικής Ιστορίας.</p> <p>Να ευαισθητοποιηθούν σχετικά με προβλήματα της τοπικής κοινωνίας.</p>	<p><i>Θέματα τοπικής ιστορίας</i></p> <p style="text-align: center;">(5 ώρες)</p>	<p>Η Τοπική Ιστορία πρέπει να προσεγγίζεται διαθεματικά και με τη μέθοδο project, όπου εμπλέκονται σχεδόν όλα τα γνωστικά αντικείμενα.</p> <p><i>Οι μαθητές πραγματοποιούν επισκέψεις, παρατηρούν, καταγράφουν, φωτογραφίζουν, αναπαριστούν εικαστικά, περιγράφουν γραπτά ή προφορικά και επεξεργάζονται κάθε θέμα πολύπλευρα.</i></p>

Σύνολο διδακτικών ενότητων: 51

Προτεινόμενα διαθεματικά σχέδια εργασίας

Θέμα: Στο εργαστήρι ενός αγγειοπλάστη. Ανάλυση ατομικών ή ομαδικών εργασιών: Συγκέντρωση εικόνων με παραστάσεις από αρχαία αγγεία, θεματοποίηση του εικαστικού περιεχομένου (Μυθικά-ηρωικά πρόσωπα, ιστορικά πρόσωπα, ανθρώπινη δράση, φυσικό περιβάλλον). Συγκέντρωση πληροφοριών για τη διαδικασία, τα υλικά κατασκευής και τη χρήση τους. Συσχέτιση με νεότερες εποχές. Εικαστικές απεικονίσεις, κατασκευές. Αναγνώριση και σχεδιασμός γεωμετρικών σχημάτων. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Χώρος-χρόνος, Ομοιότητα-Διαφορά, Εξέλιξη, Πολιτισμός. **Προεκτάσεις:** στην Αισθητική Αγωγή, Γλώσσα, Γεωγραφία, Μαθητικά, Εμείς και ο κόσμος, Μυθολογία.

Θέμα: Ένα αρχαίο θέατρο. Οργάνωση ατομικών ή ομαδικών εργασιών με δραστηριότητες όπως: Συγκέντρωση πληροφοριών σχετικά με το χώρο του αρχαίου θεάτρου και του αρχαίου δράματος. Εικαστικές απεικονίσεις. Παραγωγή προφορικού και γραπτού λόγου, φωτογράφιση, δραματοποίηση, κατασκευές, (μάσκα, ενδυμασίες). Επισκέψεις, παρακολούθηση αρχαίου δράματος, Συζήτηση, συνέντευξη από ηθοποιούς που ασχολούνται με το αρχαίο δράμα. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Χώρος-χρόνος, Ομοιότητα-Διαφορά, Μεταβολή, Εξέλιξη, Πολιτισμός. **Προεκτάσεις:** στην Αισθητική Αγωγή, Γλώσσα, Γεωγραφία, Μουσική, Θέατρο.

ΤΑΞΗ Ε΄

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες (διατιθέμενος χρόνος)	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
Τα ελληνορωμαϊκά χρόνια		
<p>Να γνωρίσουν οι μαθητές τους τρόπους με τους οποίους οι Ρωμαίοι κυριάρχησαν στην Ελλάδα και διοίκησαν τους Έλληνες.</p> <p>Να κρίνουν τις ενέργειες των κατακτητών και την αντίδραση των Ελλήνων.</p> <p>Να αποκτήσουν και να εμπεδώσουν ιστορικές βασικές έννοιες, όπως: ρωμαιοκρατία, υποταγή, αυτονομία, εξέγερση, πολεμική κατάσταση, πολιτιστική κατάκτηση, ελληνορωμαϊκός πολιτισμός.</p> <p>Να γνωρίσουν και να εκτιμήσουν τον ελληνορωμαϊκό πολιτισμό μέσα από προσιτά δημιουργήματα του.</p> <p>Να εκτιμήσουν τη συνεισφορά των Ελλήνων στη δημιουργία του ελληνορωμαϊκού πολιτισμού.</p> <p>Να προσδιορίσουν το χώρο της ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας και να κατανοήσουν τον πολυπολιτισμικό της χαρακτήρα.</p> <p>Να κατανοήσουν το ρόλο που έπαιζαν η ειρήνη, η ασφάλεια, η δικαιοσύνη και η τεχνική ανάπτυξη στην πρόοδο της αυτοκρατορίας.</p> <p>Να δείξουν ενδιαφέρον για μνημεία που σώζονται από τη ρωμαϊκή εποχή ιδιαίτερα στον τόπο τους.</p> <p>Να συσχετίσουν στοιχεία από τη</p>	<p><i>Οι Έλληνες και οι Ρωμαίοι</i></p> <p>Οι Ρωμαίοι κυβερνούν τους Έλληνες</p> <p>Οι Έλληνες «κατατούν» τους Ρωμαίους με τον πολιτισμό τους</p> <p>Η καθημερινή ζωή στην αρχαία Ρώμη</p> <p>Η ρωμαϊκή αυτοκρατορία, μια υπερδύναμη του αρχαίου κόσμου</p> <p align="center">(3 ώρες)</p>	<p>Συγκρίνουν ένα ρωμαϊκό με ένα αρχαίο ελληνικό κτίσμα με τη βοήθεια συγκεκριμένων εικόνων και εντοπίζουν στην τέχνη στοιχεία όπου αποτυπώνεται η σύζευξη ελληνικού και ρωμαϊκού πολιτισμού.</p> <p><i>Παρατηρούν σε χάρτη την έκταση της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας, εντοπίζουν τις περιοχές που ανήκαν σ' αυτήν και συζητούν για τον πολυπολιτισμικό χαρακτήρα της και τα βασικά στοιχεία του ρωμαϊκού πολιτισμού (Γεωγραφία, Γλώσσα).</i></p> <p>Εντοπίζουν υδραγωγεία, τείχη, αψίδες, θέατρα και άλλα μνημεία από τη ρωμαϊκή εποχή, στην περιοχή τους, αν υπάρχουν, και κάνουν σχετικές ανακοινώσεις στην τάξη τους.</p> <p>Σχολιάζουν σκηνές από τα αγαπημένα θέματα των Ρωμαίων, τις μονομαχίες και τις αρματοδρομίες, και τις συγκρίνουν με τα ολυμπιακά αγωνίσματα της αρχαίας Ελλάδας, καθώς και με σύγχρονα αγωνίσματα.</p> <p>Σχολιάζουν κείμενα που αναφέρονται στη ζωή των δούλων.</p>

<p>ζωή των Ρωμαίων (και κυρίως των παιδιών) με στοιχεία από τη σημερινή ζωή.</p> <p>Να κατανοήσουν τους λόγους εξέγερσης των δούλων.</p>		
Τα βυζαντινά χρόνια		
<p>Να γνωρίσουν τα προβλήματα που αντιμετώπιζε η αυτοκρατορία τον 3^ο μ.Χ. αιώνα και τα μέτρα που πάρθηκαν για την αντιμετώπισή τους.</p> <p>Να κατανοήσουν βασικές ιστορικές έννοιες που σχετίζονται με την ενότητα, όπως: <i>τετραρχία, ανεξιθρησκία, διπλωματία, εξελληνισμός.</i></p> <p>Να κατανοήσουν τους λόγους μεταφοράς της πρωτεύουσας.</p> <p>Να εκτιμήσουν τις ενέργειες του Μ. Κωνσταντίνου, για να γίνει η αυτοκρατορία ισχυρή.</p> <p>Να γνωρίσουν τις ενέργειες του Ιουλιανού για την επαναφορά της παλιάς θρησκείας και του Θεοδοσίου για την επικράτηση του Χριστιανισμού.</p> <p>Να κατανοήσουν την έννοια του φανατισμού και, μέσα από συγκεκριμένα παραδείγματα, να διαπιστώσουν τις συνέπειές του.</p> <p>Να κατανοήσουν τα στοιχεία που ένωναν τους κατοίκους του Ανατολικού κράτους.</p> <p>Να γνωρίσουν το ενδιαφέρον του Μ. Κωνσταντίνου για τη νέα πρωτεύουσα και τους λόγους αύξησης του πληθυσμού της.</p> <p>Να κατανοήσουν το ρόλο που διαδραμάτιζαν στη ζωή των Βυζαντινών οι δήμοι, το παλάτι και ο ιππόδρομος.</p> <p>Να γνωρίσουν κάποια στοιχεία από την εκπαίδευση των παιδιών στο Βυζάντιο.</p> <p>Να διαπιστώσουν την κοινωνική προσφορά της Εκκλησίας.</p>	<p><i>Η Ρωμαϊκή αυτοκρατορία μεταμορφώνεται</i></p> <p>Μεγάλες αλλαγές στη διοίκηση της αυτοκρατορίας</p> <p>Δημιουργείται στο Βυζάντιο μια νέα πρωτεύουσα, η Κωνσταντινούπολη.</p> <p>Η Κωνσταντινούπολη οχυρώνεται και στολίζεται με σπουδαία έργα τέχνης</p> <p>Ο χριστιανισμός γίνεται επίσημη θρησκεία</p> <p>Η αυτοκρατορία χωρίζεται σε ανατολική και δυτική</p> <p>Το παλάτι, ο ιππόδρομος και οι δήμοι</p> <p>Η καθημερινή ζωή και οι γιορτές στο Βυζάντιο</p> <p>Η εκπαίδευση</p> <p style="text-align: center;">(8 ώρες)</p>	<p><i>Με τη βοήθεια χάρτη εντοπίζουν τα 4 διοικητικά κέντρα της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας και συζητούν τους λόγους που επέβαλαν στο Διοκλητιανό αυτή την ενέργεια (Γεωγραφία, Κοινωνική και πολιτική αγωγή).</i></p> <p>Συζητούν για τη σημασία της ανεξιθρησκίας σε μια πολυπολιτισμική κοινωνία καθώς και τις συνέπειες της μισαλλοδοξίας.</p> <p>Με τη βοήθεια ενός χάρτη αναλύουν τα πλεονεκτήματα που συγκέντρωνε η θέση του Βυζαντίου.</p> <p>Καταγράφουν τις ενέργειες του Ιουλιανού και του Θεοδοσίου και τις συγκρίνουν.</p> <p>Μελετούν χάρτη που δείχνει τη διαίρεση της αυτοκρατορίας και τα εδάφη που περιελάμβανε καθένα από τα δύο κράτη στα οποία χωρίστηκε.</p> <p><i>Με τη βοήθεια λογοτεχνικών κειμένων καθώς και χαρτών και εικόνων, όπου φαίνονται τα τείχη, οι ναοί, τα δημόσια κτίρια, ο Κεράτιος κόλπος, ο ιππόδρομος κτλ., αποκτούν μια παραστατική εικόνα της Κωνσταντινούπολης και συζητούν για τη ζωή στην πόλη (Γεωγραφία, Εικαστικά, Γλώσσα).</i></p> <p>Σχολιάζουν κείμενα διαφόρων περιόδων, στα οποία φαίνεται η συνέχεια του ελληνικού πολιτισμού.</p> <p>Συλλέγουν πληροφορίες για την καθημερινή ζωή των Βυζαντινών. Με τη βοήθεια σχετικού εικονιστικού υλικού, αλλά και σχετικών παραθεμάτων, συζητούν για τα σχολεία και τις γιορτές στο Βυζάντιο και κάνουν συσχετισμούς με τη σημερινή πραγματικότητα.</p>
<p>Να γνωρίσουν και να αξιολογήσουν τις ενέργειες του Ιουστινιανού για τις αλλαγές στη νομοθεσία και τη διοίκηση.</p> <p>Να κατανοήσουν σχετικές με την ενότητα έννοιες, όπως: νομοθεσία, διοίκηση.</p> <p>Να γνωρίσουν τους συντελεστές της κατασκευής της Αγίας Σοφίας και στοιχεία από το αρχιτεκτονικό σχέδιο και το ζωγραφικό διάκοσμό της.</p>	<p><i>Το Βυζαντινό κράτος, μια δύναμη που συνεχώς μεγαλώνει</i></p> <p>Ο Ιουστινιανός μεταρρυθμίζει τη διοίκηση και τη νομοθεσία</p> <p>Οι δήμοι αναστατώνουν την Κωνσταντινούπολη με τη στάση του "Νίκα"</p> <p>Ένα αριστούργημα της</p>	<p>Μα αφορμή την πολιτική του Ιουστινιανού συζητούν για τη σημασία της επιλογής των κατάλληλων ανθρώπων στην κατάλληλη θέση.</p> <p>Συζητούν για τα αίτια και τις συνέπειες της Στάσης του Νίκα, τη συσχετίζουν με παρεμφερή γεγονότα και διατυπώνουν γενικεύσεις.</p> <p><i>Παρατηρούν εικόνες και περιγράφουν το ρυθμό του ναού της Αγίας Σοφίας. Συγκρίνουν το ναό της Αγίας Σοφίας με τον Παρθενώνα, αλλά και</i></p>

<p>Να εκτιμήσουν την αξία της Αγίας Σοφίας ως καλλιτεχνικού μνημείου και κέντρου της θρησκευτικής και εθνικής ζωής των Βυζαντινών.</p> <p>Να γνωρίσουν τα κυριότερα γεγονότα των πολεμικών επιχειρήσεων για την επέκταση του κράτους στα παλιά σύνορα της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας.</p> <p>Να αξιολογήσουν τα αποτελέσματα αυτών των επιχειρήσεων.</p>	<p>αρχιτεκτονικής, η Αγία Σοφία</p> <p>Το Βυζαντινό κράτος μεγαλώνει και φτάνει τα παλιά σύνορα της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας</p> <p>(4 ώρες)</p>	<p>με άλλα αριστουργήματα της αρχιτεκτονικής (Εικαστικά).</p>
<p>Να γνωρίσουν τις αιτίες που έφεραν τους Άραβους, τους Άραβες, τους Σλάβους, τους Βούλγαρους κοντά στο Βυζάντιο και τις συνέπειες αυτής της γειννίασης.</p> <p>Να γνωρίσουν πώς ο Μωάμεθ ίδρυσε μια νέα θρησκεία και με αυτήν ένωσε τους Άραβες.</p> <p>Να κατανοήσουν σχετικές με την έννοια έννοιες.</p> <p>Να γνωρίσουν και να αξιολογήσουν τη συμβολή της εκκλησίας στην επιτυχία της εκστρατείας του Ηρακλείου και της υπεράσπισης της Κωνσταντινούπολης.</p> <p>Να εκτιμήσουν την προσωπικότητα του Ηρακλείου μέσα από τις ενέργειες και τη συμπεριφορά του ως χριστιανού πολιτικού και στρατηγού ηγέτη.</p> <p>Να γνωρίσουν πώς οι Βυζαντινοί αντιμετώπισαν τους Άραβες και να κατανοήσουν τη σημασία της νίκης τους.</p> <p>Να γνωρίσουν το ρόλο των μόνιμων φρουρών των συνόρων και τους αγώνες τους, όπως βγαίνουν μέσα από τις ιστορικές μαρτυρίες και τα ακριτικά τραγούδια και να κατανοήσουν το συμβολισμό του Διγενή Ακρίτα.</p> <p>Να κατανοήσουν την έννοια «εκχριστιανισμός» και τους λόγους για τους οποίους οι Βυζαντινοί επεδίωξαν τον εκχριστιανισμό των Σλάβων και την προσφορά του Κύριλλου και του Μεθόδιου.</p> <p>Να γνωρίσουν τους σκληρούς αγώνες των Βυζαντινών για την αναχαίτιση των Βουλγάρων.</p> <p>Να κατανοήσουν ότι οι Βυζαντινοί πολλές φορές προτιμούσαν να εξασφαλίσουν την ειρήνη με τη διπλωματία.</p>	<p><i>Το Βυζαντινό κράτος και οι γειτονικοί λαοί</i></p> <p>Οι «γείτονες» των Βυζαντινών</p> <p>Πέρσες και Άραβοι συμμαχούν εναντίον του Βυζαντίου</p> <p>Οι Βυζαντινοί και οι Άραβες</p> <p>Η φύλαξη των ανατολικών συνόρων και οι Ακρίτες</p> <p>Το Βυζάντιο εκχριστιανίζει τους Σλάβους</p> <p>Φιλικές σχέσεις και συγκρούσεις με τους Βουλγάρους και τους Ρώσους</p> <p>(6 ώρες)</p>	<p>Με τη βοήθεια χαρτών αποκτούν μία παραστατική εικόνα του γεωγραφικού χώρου των γειτονικών λαών του Βυζαντίου.</p> <p>Συζητούν τη θέση των πολιορκημένων, όταν οι Άραβοι τους καλούσαν να παραδώσουν την Πόλη, τον αγώνα τους και τον τρόπο με τον οποίο εκδήλωσαν τη χαρά τους, όταν η Πόλη σώθηκε.</p> <p><i>Συζητούν για τον Ακάθιστο Ύμνο, αποστηθίζουν το σχετικό τροπάριο και το αποδίδουν μελωδικά (Θρησκευτικά, Μουσική, Γλώσσα).</i></p> <p>Συσχετίζουν την επιτυχή εκστρατεία του Ηράκλειου κατά των Περσών με εκείνη του Μ. Αλεξάνδρου.</p> <p>Με τη βοήθεια του χάρτη σχηματίζουν μία παραστατική εικόνα της αραβικής επιδρομής και της διαδρομής που ακολούθησαν οι Άραβες για να εισδύσουν στην Ευρώπη.</p> <p>Συσχετίζουν τη νίκη του Λέοντα Γ' κατά των Αράβων με τη νίκη στο Μαραθώνα και στο Πουατιέ.</p> <p>Διαβάζουν και σχολιάζουν θρούλους, σχετικά κείμενα και ακριτικά τραγούδια για τη ζωή και τα κατορθώματα των ακριτών και μάλιστα του Β. Διγενή Ακρίτα.</p> <p>Συγκρίνουν το σλαβικό με το ελληνικό αλφάβητο και αξιολογούν την προσφορά του Κύριλλου και του Μεθόδιου στους σλαβόφωνους λαούς.</p> <p>Εντοπίζουν στο χάρτη τις τοποθεσίες όπου εξελίχθηκαν τα σημαντικότερα γεγονότα και συζητούν για τις αρνητικές συνέπειες των πολέμων.</p> <p>Συζητούν για τη σημασία της διπλωματικής αντιμετώπισης των διακρατικών προβλημάτων.</p>
<p>Να κατανοήσουν τις νέες συνθήκες που δημιουργήθηκαν στη ζωή των Βυζαντινών από τις αλλαγές στη διοίκηση και τη νομοθεσία που έκα-</p>	<p><i>Η μεγάλη ακμή του βυζαντινού κράτους</i></p>	<p>Συλλέγουν πληροφορίες για το θεσμό των θεμάτων και παραλληλίζουν το είδος αυτής της διοικητικής αποκεντρούσης με τα σημερινά νησιά</p>

<p>διοίκηση και τη νομοθεσία που έκαναν οι Ίσαυροι.</p> <p>Να κατανοήσουν βασικές έννοιες σχετικές με την ενότητα, όπως: θέμα, διοικητική και νομοθετική αλλαγή, εικονομαχία, εικονολατρία, φανατισμός, να προβαίνουν σε συσχετίσεις και δυναμικές γενικεύσεις.</p> <p>Να κατανοήσουν τη σημασία των νομοθετικών μέτρων των Ισαύρων για τη βελτίωση της αγροτικής ζωής και να αξιολογήσουν τα αποτελέσματά τους.</p> <p>Να γνωρίσουν τις αιτίες και να αξιολογήσουν τα αποτελέσματα της εικονομαχίας.</p> <p>Να γνωρίσουν τον τρόπο ζωής, τις εκδηλώσεις, αλλά και τα προβλήματα των κατοίκων της υπαίθρου και να τα συσχετίσουν με ανάλογα σημερινά.</p> <p>Να γνωρίσουν τους πνευματικούς ανθρώπους που βοήθησαν στην ανάπτυξη της παιδείας και να εκτιμήσουν την προσφορά τους στη διαφύλαξη της αρχαίας ελληνικής κληρονομιάς.</p> <p>Να γνωρίσουν τις ενέργειες των Μακεδόνων αυτοκρατόρων για την ανάπτυξη της γεωργίας, της βιοτεχνίας και του εμπορίου.</p> <p>Να κατανοήσουν την ανάγκη αλλαγών στους νόμους και στην οργάνωση της διοίκησης και τους λόγους του αγώνα εναντίον των δυνατών.</p> <p>Να γνωρίσουν τη μεγάλη ανάπτυξη της τέχνης της αγιογραφίας, τη δημιουργία του βυζαντινού ρυθμού και το χτίσιμο εκκλησιών και να διακρίνουν τα κύρια χαρακτηριστικά της τέχνης της εποχής.</p>	<p>Η νομοθεσία και η διοίκηση εκσυγχρονίζονται</p> <p>Η κρίση της Εικονομαχίας διχάζει τους Βυζαντινούς</p> <p>Η ανάπτυξη των γραμμάτων και η μελέτη των αρχαίων ελλήνων κλασικών</p> <p>Η καθημερινή ζωή στα χρόνια των Ισαύρων και των Μακεδόνων</p> <p>Το Βυζάντιο φτάνει στο απόγειο της ακμής του</p> <p>(5 ώρες)</p>	<p>κέντρωσης με τα σημερινά γεωγραφικά διαμερίσματα, τους νομούς και τους δήμους της Ελλάδας.</p> <p>Μελετούν και σχολιάζουν τις αλλαγές στη νομοθεσία και τη διοίκηση την εποχή του Ιουστινιανού και διατυπώνουν σχετικές κρίσεις.</p> <p><i>Συγκρίνουν τη στάση των φανατικών χριστιανών στην περίοδο της εικονομαχίας με εκείνη στην εποχή του Μ. Θεοδοσίου και συζητούν για φαινόμενα φανατισμού στη σημερινή εποχή (Θρησκευτικά).</i></p> <p>Παρατηρούν εικόνες με σκηνές από την αγροτική ζωή και συζητούν στην τάξη για τις ασχολίες των κατοίκων, τα εργαλεία που χρησιμοποιούσαν και τα προϊόντα που παρήγαν.</p> <p>Διαβάζουν παροιμιακές εκφράσεις των Βυζαντινών και τις συσχετίζουν με σημερινές.</p> <p>Συζητούν τους λόγους για τους οποίους οι νησιώτες επέλεξαν συγκεκριμένους τόπους, για να χτίσουν πόλεις και χωριά και συγκρίνουν τη ζωή των κατοίκων των νησιών με εκείνη των ηπειρωτικών περιοχών.</p> <p>Συζητούν στην τάξη για την προσφορά των μοναστηριών και των μοναχών στη διάσωση της αρχαίας κληρονομιάς.</p> <p>Παρατηρούν εικόνες και συζητούν για τον τρόπο γραφής των βιβλίων εκείνη την εποχή.</p>
<p>Να γνωρίσουν τα εσωτερικά προβλήματα που οδήγησαν την αυτοκρατορία από την ακμή στην παρακμή.</p> <p>Να γνωρίσουν τους νέους αντιπάλους, τους Σελτζούκους και τους Νορμανδούς και τον τρόπο με τον οποίο τους αντιμετώπιζαν οι Βυζαντινοί.</p> <p>Να αντιληφθούν ποιοι λόγοι οδήγησαν στο οριστικό σχίσμα και τις συνέπειές του.</p> <p>Να επισημάνουν τις ενέργειες του Αλέξιου Α΄ του Κομνηνού στην αντιμετώπιση των κινδύνων από τη Δύση.</p> <p>Να κατανοήσουν τις σχετικές με τις</p>	<p><i>Το Βυζάντιο παρακμάζει και υποκύπτει σε κατακτητές</i></p> <p>Το κράτος αντιμετωπίζει μεγάλα εσωτερικά προβλήματα</p> <p>Νέοι εχθροί εμφανίζονται και αποσπούν εδάφη από την αυτοκρατορία</p> <p>Η τέταρτη σταυροφορία και η άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Φράγκους</p> <p>Η ανάκτηση της Πόλης από τον Μινάλ Η΄ Πα</p>	<p>Με καθοδηγούμενη συζήτηση και συγκεκριμένα παραδείγματα αντιδιαστέλλουν τους όρους ακμή και παρακμή.</p> <p>Συζητούν τις συνέπειες που είχε η κατάργηση του νόμου του "Αλληλέγγυου".</p> <p>Μελετούν και σχολιάζουν κείμενα σχετικά με τις συντεχνίες στο Βυζάντιο και τις παραλληλίζουν με τους σημερινούς συνεταιρισμούς ή σωματεία.</p> <p>Παρατηρούν το χάρτη και διαπιστώνουν τις εδαφικές απώλειες της αυτοκρατορίας στη Μ. Ασία και τη Νότια Ιταλία.</p> <p>Συζητούν για τη σημασία του όρου "</p>

<p>ενότητες ιστορικές έννοιες, όπως: άλωση, δεσποτάτο.</p> <p>Να γνωρίσουν τους λόγους που οδήγησαν τους Σταυροφόρους στην πολιορκία της Κωνσταντινούπολης.</p> <p>Να κατανοήσουν πώς έπεσε η Κωνσταντινούπολη στα χέρια των Σταυροφόρων και να αξιολογήσουν τις συνέπειες της άλωσης.</p> <p>Να γνωρίσουν τους αγώνες των ελληνικών κρατών να διατηρηθούν και να ανακτήσουν τα χαμένα εδάφη.</p> <p>Να γνωρίσουν πώς οι Βυζαντινοί απελευθέρωσαν την Κωνσταντινούπολη, καθώς και τις προσπάθειές τους να ανακτήσουν τα εδάφη που είχε προηγουμένως το Βυζάντιο.</p> <p>Να γνωρίσουν την ανάπτυξη που παρουσίασε η τέχνη αυτή την εποχή.</p> <p>Να γνωρίσουν την οικονομική, πνευματική και καλλιτεχνική ανάπτυξη της Θεσσαλονίκης την εποχή αυτή.</p> <p>Να γνωρίσουν τους κοινωνικούς αγώνες των Ζηλωτών.</p> <p>Να κατανοήσουν τη σημασία του Αγίου Όρους ως κιβωτού της ορθοδοξίας και του ελληνισμού.</p> <p>Να γνωρίσουν τους Οθωμανούς Τούρκους και τον τρόπο με τον οποίο οργανώθηκαν και κατέκτησαν περιοχές του βυζαντινού κράτους.</p> <p>Να γνωρίσουν το πολιτικό πρόβλημα που απασχολούσε τότε το Βυζάντιο ως συνέπεια του σχίσματος και να αιτιολογήσουν τις θέσεις των δύο πλευρών.</p> <p>Να γνωρίσουν τις προσπάθειες του Κωνσταντίνου Παλαιολόγου να σώσει την Πόλη από τον επερχόμενο κίνδυνο και να εκτιμήσουν αυτές τις προσπάθειες.</p> <p>Να γνωρίσουν το γεγονός της άλωσης και να αξιολογήσουν τη σημασία του για το λαό της Πόλης και το έθνος ολόκληρο.</p> <p>Να νιώσουν συγκίνηση από τη μελέτη των θρήνων, των θρύλων και των παραδόσεων που αναφέρονται στην άλωση της Πόλης.</p>	<p>από τον Μιχαήλ Η΄ Παλαιολόγο</p> <p>Η Θεσσαλονίκη γνωρίζει μεγάλη ακμή</p> <p>Οι Οθωμανοί Τούρκοι κατακτούν βυζαντινά εδάφη</p> <p>Ο Κωνσταντίνος Παλαιολόγος προσπαθεί να διαφυλάξει την πρωτεύουσα</p> <p>Οι Τούρκοι πολιορκούν την Κωνσταντινούπολη</p> <p>Η άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Τούρκους</p> <p>(10 ώρες)</p>	<p>άλωση” και τον αντιδιαστέλλουν με τον όρο “πολιορκία”.</p> <p><i>Με τη βοήθεια ενός χάρτη εντοπίζουν τα λατινικά κράτη που δημιουργήθηκαν στα εδάφη της αυτοκρατορίας μετά την κατάκτηση της Κων/λης από τους Φράγκους και διαβάζουν κείμενα σχετικά με την άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Φράγκους (Γεωγραφία, Γλώσσα).</i></p> <p>Συνθέτουν ένα σχέδιο εργασίας που περιλαμβάνει και αλληλογραφία μεταξύ σχολείων. Για παράδειγμα, οι μαθητές της Ε΄ τάξης των ορεινών σχολείων ζητούν με επιστολή τους από συμμαθητές τους που κατοικούν σε παραθαλάσσιες περιοχές όπου υπάρχουν φρούρια, να τους στείλουν πληροφορίες, κάρτες, φωτογραφίες κ.ά. για τα κάστρα της περιοχής τους.</p> <p>Συλλέγουν πληροφορίες για τη ζωή και τη δράση του Γεώργιου Γεμιστού ή Πλήθωνα και σχολιάζουν τις ιδέες του.</p> <p>Δείχνουν στο χάρτη τα σύνορα του Βυζαντίου μετά την ανάκτηση της Πόλης.</p> <p>Συζητούν για τα προβλήματα και τις δυσκολίες που δημιουργούνται ύστερα από μια εχθρική κατοχή, κάνουν συσχετισμούς με περιπτώσεις κατοχής άλλων εποχών (1941, Κύπρου κ. ά.)</p> <p>Συλλέγουν πληροφορίες για τα Δημήτρια, τα οποία συνεχίζονται σήμερα με τη μορφή της Διεθνούς Έκθεσης Θεσσαλονίκης.</p> <p>Μελετούν τις παραδόσεις τις σχετικές με τη μοναστική πολιτεία του Αγίου Όρους.</p> <p>Σχολιάζουν την προνομιακή μεταχείριση του Αγίου όρους από το Σύνταγμα και κατανοούν το μέτρο της προσφοράς του στην Ορθοδοξία και τον ελληνισμό.</p> <p>Με τη βοήθεια χάρτη εντοπίζουν τα μέρη που κατέκτησαν οι Οθωμανοί στη Μ. Ασία και τη Βαλκανική.</p> <p>Συζητούν τους λόγους της εύκολης εξάπλωσης των Οθωμανών Τούρκων στη Μ. Ασία και τη Βαλκανική.</p> <p>Συγκρίνουν τις δυνάμεις των πολιορκητών της Κωνσταντινούπολης με εκείνες των πολιορκημένων.</p> <p>Χαρακτηρίζουν το Μωάμεθ ως στρατιωτικό ηγέτη.</p> <p>Συζητούν για τη στάση του Κωνσταντίνου Παλαιολόγου και του στρατη-</p>
--	---	---

		<p>γού Ιουστινιάνη κατά την τελευταία φάση της πολιορκίας και συσχετίζουν την απάντηση που έδωσαν οι Βυζαντινοί στο Μωάμεθ με άλλες σε ανάλογες καταστάσεις.</p> <p><i>Διαβάζουν το δημοτικό τραγούδι για την άλωση της Πόλης και το σχολιάζουν (Γλώσσα).</i></p>
Θέματα από τη Βυζαντινή Ιστορία		
<p>Να κατανοήσουν τις έννοιες: «διοίκηση», «νομοθεσία», «οικονομία», «διπλωματία».</p> <p>Να εμπλουτίσουν τις γνώσεις τους για τη διοίκηση, τη νομοθεσία και την οικονομία στο Βυζάντιο.</p> <p>Να διαπιστώσουν την αναγκαιότητα που επέβαλε την αλλαγή των νόμων.</p> <p>Να αντιληφθούν την αξία της ρωμαϊκής και της βυζαντινής νομοθεσίας.</p> <p>Να γνωρίσουν τους τρόπους με τους οποίους ρύθμιζαν ειρηνικά οι Βυζαντινοί τις σχέσεις τους με τις άλλες χώρες.</p> <p>Να κατανοήσουν τη σημασία του εκχριστιανισμού των γειτόνων του Βυζαντίου ως διπλωματικού μέσου για αποκατάσταση φιλικών σχέσεων και ανάπτυξη πολιτιστικών ανταλλαγών.</p> <p>Να συνειδητοποιήσουν τη διαφορά ανάμεσα στους ρυθμούς εξέλιξης του γραπτού και του προφορικού λόγου.</p> <p>Να διαπιστώσουν ότι η μορφή της σημερινής γλώσσας διαμορφώθηκε στα βυζαντινά χρόνια.</p> <p>Να γνωρίσουν τις διάφορες βαθμίδες της βυζαντινής εκπαίδευσης, τον τρόπο και το περιεχόμενο της διδασκαλίας.</p> <p>Να γνωρίσουν τη θέση της γυναίκας στο βυζάντιο και να τη συσχετίσουν με τη θέση της γυναίκας σήμερα.</p> <p>Να γνωρίσουν βασικά στοιχεία της βυζαντινής τέχνης μέσα από αντιπροσωπευτικά δημιουργήματά της.</p> <p>Να εκτιμήσουν τη σπουδαιότητα της βυζαντινής τέχνης για τον ελληνικό και τον παγκόσμιο πολιτισμό.</p> <p>Να νιώσουν αισθητική συγκίνηση</p>	<p>Η βυζαντινή κοινωνία</p> <p>Η διπλωματία των Βυζαντινών</p> <p>Η γυναίκα στη βυζαντινή κοινωνία</p> <p>Η βυζαντινή τέχνη</p> <p>Η εκπαίδευση στο Βυζάντιο</p> <p>Η γλώσσα των Βυζαντινών</p> <p style="text-align: center;">(6 ώρες)</p>	<p>Συζητούν ειδικά θέματα με βάση τις γνώσεις που απέκτησαν σε προηγούμενες ενότητες.</p> <p>Συγκεντρώνουν και καταγράφουν τις αλλαγές που έγιναν στη νομοθεσία και τη διοίκηση κατά διάφορες χρονικές περιόδους.</p> <p>Με τη βοήθεια εικόνων συζητούν θέματα που αφορούν τη φροντίδα των φτωχών και των ασθενών στο Βυζάντιο.</p> <p>Συζητούν και διαπιστώνουν ότι η λέξη διπλωματία χρησιμοποιείται στην καθημερινή ζωή με πολλές σημασίες.</p> <p>Συλλέγουν πληροφορίες από εφημερίδες και τηλεοπτικές ή ραδιοφωνικές εκπομπές σχετικές με τις διπλωματικές σχέσεις διάφορων χωρών.</p> <p>Διαβάζουν κείμενα, για να διαπιστώσουν κάποιες διαφορές ανάμεσα στη γραπτή γλώσσα (γλώσσα των λογίων) και την καθομιλουμένη.</p> <p><i>Διαβάζουν κείμενα για να διαπιστώσουν την κοινή χρήση λέξεων άλλοτε και τώρα (Γλώσσα).</i></p> <p>Διαβάζουν κείμενα, για τη μικρογράμματη γραφή, που καθιερώθηκε τη βυζαντινή εποχή.</p> <p>Συγκεντρώνουν πληροφορίες για το θεσμό της προίκας και τις ανακοινώνουν στην τάξη.</p> <p>Σχολιάζουν τη ζωή των γυναικών στο Βυζάντιο και τη συσχετίζουν με τη ζωή των σημερινών γυναικών.</p> <p>Συγκρίνουν την εκπαίδευση στο Βυζάντιο με τη σημερινή εκπαίδευση.</p> <p>Συγκεντρώνουν πληροφορίες για έργα βυζαντινής αρχιτεκτονικής και αγιογραφίας.</p> <p><i>Φτιάχνουν μία “ψηφιδωτή” εικόνα, χρησιμοποιώντας για ψηφίδες κουκιά, φασόλια, ή χρωματιστά χαρτιά (Εικαστικά).</i></p>
Επαναληπτικά μαθήματα		

<p>Να συστηματοποιήσουν τις γνώσεις που απέκτησαν στις επιμέρους ενότητες.</p> <p>Να συμπληρώσουν τυχόν ελλείψεις και κενά που υπάρχουν.</p> <p>Να ανασυνθέσουν δημιουργικά τα στοιχεία των επιμέρους μαθημάτων.</p> <p>Να αξιοποιήσουν το ιστορικό λεξιλόγιο που απέκτησαν.</p> <p>Να κρίνουν, να αξιολογήσουν και να συνδέσουν ενέργειες και πρόσωπα.</p> <p>Να ανατρέχουν στα αντίστοιχα μαθήματα, για να αιτιολογούν τις απόψεις τους.</p>	<p>Τα επαναληπτικά μαθήματα, που αναπτύσσονται με μορφή δραστηριοτήτων και ασκήσεων στα Τετράδια Εργασιών, ανακεφαλαιώνουν ευρύτερες διδακτικές ενότητες.</p> <p>(5 ώρες)</p>	<p>Διηγούνται με λίγα λόγια τα σπουδαιότερα γεγονότα.</p> <p><i>Συμπληρώνουν χάρτες, ακροστιχίδες, σταυρόλεξα, αντιστοιχίσεις, σωστό-λάθος, ανακεφαλαιωτικά κείμενα, λεξιλογικές ασκήσεις, πίνακες διπλής εισόδου κτλ. (Γεωγραφία, Γλώσσα).</i></p>
Τοπική Ιστορία		
<p>Να γνωρίσουν την ιστορία του τόπου τους, να την εκτιμήσουν και να την εντάξουν στη Γενική Ιστορία.</p> <p>Να έρθουν σε επαφή με ιστορικά στοιχεία ερευνησίμα και προσιτά.</p> <p>Να εθιστούν στην παρατήρηση και στην έρευνα συγκεκριμένων ιστορικών χώρων.</p> <p>Να ασκηθούν στη διαθεματική προσέγγιση θεμάτων της Τοπικής Ιστορίας.</p> <p>Να ευαισθητοποιηθούν για προβλήματα της τοπικής κοινωνίας.</p>	<p><i>Θέματα τοπικής ιστορίας</i></p> <p>(5 ώρες)</p>	<p><i>Η Τοπική Ιστορία πρέπει να προσεγγίζεται διαθεματικά και με τη μέθοδο project, όπου εμπλέκονται σχεδόν όλα τα γνωστικά αντικείμενα.</i></p> <p><i>Οι μαθητές πραγματοποιούν επισκέψεις, παρατηρούν, καταγράφουν, φωτογραφίζουν, αναπαριστούν εικαστικά, περιγράφουν γραπτά ή προφορικά και επεξεργάζονται το θέμα πολύπλευρα.</i></p>

Σύνολο διδακτικών ενότητων: 51

Προτεινόμενα διαθεματικά σχέδια εργασίας

Θέμα: Η Αγία Σοφία. Ανάλυση ατομικών ή ομαδικών εργασιών: Συγκέντρωση εικονιστικού υλικού σχετικό με την Αγία Σοφία. Διάκριση μορφών τέχνης, (αρχιτεκτονική, αγιογραφία, ψηφιδωτά), εικαστικές απεικονίσεις, κατασκευές. Συλλογή λαογραφικού υλικού (θρύλοι, παραδόσεις, τραγούδια, εκκλησιαστικοί ύμνοι). **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Χώρος-χρόνος, Ομοιότητα-Διαφορά, Μεταβολή, Εξέλιξη, Πολιτισμός. **Προεκτάσεις:** στη Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή, Γεωγραφία, Μουσική, Θρησκευτικά.

Θέμα: Κάστρα του τόπου μου. Οργάνωση ατομικών ή ομαδικών εργασιών με δραστηριότητες όπως: Επισκέψεις σε σχετικά μνημεία, παρατήρηση και καταγραφή των ιδιαίτερων στοιχείων τους, αναζήτηση πληροφοριών (ιστορικές πηγές, προφορικές μαρτυρίες), παραγωγή γραπτού ή προφορικού λόγου, εικαστικές απεικονίσεις. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Χώρος-χρόνος, Ομοιότητα-Διαφορά, Μεταβολή, Εξέλιξη, Πολιτισμός. **Προεκτάσεις:** στην Αισθητική Αγωγή, Γλώσσα, Λαογραφία, Λογοτεχνία, Μουσική.

ΤΑΞΗ ΣΤ΄

Στόχοι	Θεματικές ενότητες (διατιθέμενος χρόνος)	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
Εισαγωγή: Η Ευρώπη στα νεότερα χρόνια		
Οι μαθητές επιδιώκεται:	Οι γεωγραφικές ανακα-	Οι μαθητές:

<p>Να γνωρίσουν (συνοπτικά) σημαντικά γεγονότα που σημειώθηκαν στην Ευρώπη στα νεότερα χρόνια.</p> <p>Να κατανοήσουν σχετικές με την ενότητα έννοιες, όπως: ανακάλυψη, αναγέννηση, διαφωτισμός, θρησκευτική μεταρρύθμιση.</p>	<p><i>λύψεις, η τυπογραφία, η Αναγέννηση, η Θρησκευτική Μεταρρύθμιση, ο Διαφωτισμός και η Γαλλική Επανάσταση ως πλαίσιο για την ένταξη της ελληνικής ιστορίας στα ευρωπαϊκά συμφραζόμενα</i></p> <p>(4 ώρες)</p>	<p>Βάζουν σε χρονολογική σειρά σημαντικά γεγονότα που αφορούν ανακαλύψεις και εφευρέσεις.</p> <p>Συζητούν για τη σημασία που είχαν τα σημαντικότερα γεγονότα της περιόδου στη διαμόρφωση του σύγχρονου ευρωπαϊκού χώρου και του παγκόσμιου πολιτισμού.</p>
<p>Οι Έλληνες κάτω από ξένη κυριαρχία</p>		
<p>Να κατανοήσουν σχετικές με τις ενότητες ιστορικές έννοιες, όπως: σκλαβιά, τουρκοκρατία, προνόμια, Φαναριώτες, παιδομάζωμα, εξισλαμισμός, κοινότητα, αυτοδιοίκηση, δημογέροντες, προεστοί, ραγιάδες, τσιφλίκι, κλέφτες, αρματολοί, θρύλος, παράδοση, λαϊκή τέχνη, αυτονομία, επανάσταση, συνθήκη, εξέγερση.</p> <p>Να γνωρίσουν την έκταση που κατέλαβε το Οθωμανικό κράτος, την οργάνωσή του, καθώς και τους λόγους της παρακμής του.</p> <p>Να διακρίνουν τους λόγους που οδήγησαν στην οικονομική και στρατιωτική παρακμή της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.</p> <p>Να διακρίνουν τους λόγους που οδήγησαν το σουλτάνο στο να παραχωρήσει προνόμια στην εκκλησία και τους Έλληνες και να κατανοήσουν τους λόγους παραχώρησης αυτών καθώς και τις συνέπειες.</p> <p>Να γνωρίσουν τις υποχρεώσεις που είχαν οι υπόδουλοι Έλληνες, καθώς και τους περιορισμούς, τις καταπιέσεις και τις ταπεινώσεις που υφίσταντο.</p> <p>Να εκτιμήσουν το γεγονός της επιβίωσης του Ελληνισμού και της Ορθοδοξίας κάτω από τόσο δυσμενείς συνθήκες.</p> <p>Να κατανοήσουν τις διαφοροποιήσεις που υπήρχαν ή που διαμορφώθηκαν σε κάποιες κοινότητες.</p> <p>Να κατανοήσουν τους λόγους που βοήθησαν στη δραστηριοποίηση των Ελλήνων στο εμπόριο, τη ναυτιλία, τη βιοτεχνία, καθώς και στην οικονομική ανάπτυξη κάποιων περιοχών.</p> <p>Να εκτιμήσουν τις συνέπειες που είχε η οικονομική ανάπτυξη στην ενδυνάμωση του Ελληνισμού και στην εθνική αφύπνιση.</p> <p>Να γνωρίσουν χαρακτηριστικά</p>	<p>Η Οθωμανική αυτοκρατορία, η δύναμη και οι αδυναμίες της</p> <p>Ελληνικές περιοχές υπό λατινική κυριαρχία</p> <p>Οι Οθωμανοί κατακτητές παραχωρούν «προνόμια» στους ραγιάδες</p> <p>Οι δύσκολες συνθήκες της ζωής των Ελλήνων</p> <p>Οι ελληνικές κοινότητες και η οργάνωσή τους</p> <p>Η οικονομική ζωή και τα επαγγέλματα στα χρόνια της τουρκοκρατίας</p> <p>Η καθημερινή ζωή των υπόδουλων Ελλήνων</p> <p>Οι Έλληνες εκφράζουν τους καημούς και τις ελπίδες τους</p> <p>Η πνευματική ζωή στα χρόνια της τουρκοκρατίας</p> <p>Οι κλέφτες, οι αρματολοί και ο κλεφτοπόλεμος</p> <p>Σούλι, Μάνη και Σφακιά</p> <p>Εξεγέρσεις των Ελλήνων</p> <p>Ο Ρήγας και το Βαλκανικό του όραμα</p> <p>(10 ώρες)</p>	<p>Παρατηρούν στο χάρτη περιοχές της Ασίας, της Αφρικής και της Ευρώπης που ανήκαν στην Οθωμανική Αυτοκρατορία.</p> <p>Σχολιάζουν τους λόγους που οδήγησαν στην οικονομική και στρατιωτική παρακμή της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, κάνουν συσχετισμούς και προβαίνουν σε δυναμικές γενικεύσεις.</p> <p>Συζητούν τους λόγους για τους οποίους οι Τούρκοι παραχώρησαν προνόμια στους Έλληνες, και τους συζητούν.</p> <p>Διαβάζουν κείμενα και συζητούν για τις δυσκολίες και τις δοκιμασίες που αντιμετώπιζαν οι Έλληνες κατά τη διάρκεια της Τουρκοκρατίας. Κάνουν συσχετισμούς και καταλήγουν σε γενικεύσεις.</p> <p>Σημειώνουν στο χάρτη τις μετακινήσεις των Ελλήνων και υπογραμμίζουν τις πόλεις στις οποίες δημιουργήθηκαν σημαντικές, ελληνικές παροικίες.</p> <p>Συμπληρώνουν στο χάρτη τα ονόματα μερικών πόλεων ή περιοχών που είχαν πετύχει το “κοινοτικό προνόμιο” (Γεωγραφία).</p> <p>Συζητούν για τις κοινότητες και τον τρόπο εκλογής των προεστών και συγκρίνουν με το θεσμό της αυτοδιοίκησης σήμερα. Συγκεντρώνουν στοιχεία για την κατάσταση (οικονομική, πληθυσμιακή) που παρουσίαζαν οι διάφορες περιοχές της Ελλάδας την εποχή της Τουρκοκρατίας, κάνουν συσχετισμούς και προβαίνουν σε δυναμικές γενικεύσεις.</p> <p>Σημειώνουν στο χάρτη και βρίσκουν σε ποιους τόπους αναπτύχθηκε η ναυτιλία και σε ποιους δημιουργήθηκαν βιοτεχνίες.</p> <p>Βρίσκουν και συζητούν τι είδους οικονομική ανάπτυξη σημειώθηκε στον τόπο τους ή στην ευρύτερη περιοχή τους εκείνη την εποχή και τη συσχετίζουν με τη σημερινή.</p> <p>Παρατηρούν εικόνες πόλεων που παρουσίαζαν μεγάλη εμπορική κίνη-</p>

<p>στοιχεία της κοινωνικής ζωής των υπόδουλων Ελλήνων.</p> <p>Να εκτιμήσουν το ρόλο των θρύλων των παραδόσεων και των συμβολισμών κατά τα χρόνια της σκλαβιάς στη διατήρηση της ιδιαιτερότητας των Ελλήνων.</p> <p>Να γνωρίσουν τις συνθήκες λειτουργίας των σχολείων την εποχή της σκλαβιάς και τους παράγοντες που οδήγησαν στην προοδευτική ανάπτυξή τους.</p> <p>Να εκτιμήσουν το ρόλο των διδασκάλων του Γένους και την προσφορά τους στη μόρφωση του λαού, και ιδιαίτερα το ρόλο του Αδαμαντίου Κοραή και του Κοσμά του Αιτωλού.</p> <p>Να διαπιστώσουν τη συμβολή της παιδείας και του τύπου στην πνευματική και εθνική αφύπνιση των υποδούλων.</p> <p>Να γνωρίσουν την ανάπτυξη που σημειώθηκε στις τέχνες και τα γράμματα κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας.</p> <p>Να γνωρίσουν χαρακτηριστικά στοιχεία από τη ζωή των αρματολών και των κλεφτών.</p> <p>Να θαυμάσουν τον ηρωισμό των Σουλιωτισσών.</p> <p>Να γνωρίσουν τα σημαντικότερα από τα κινήματα που έκαναν οι Έλληνες, για να ανακτήσουν την ελευθερία τους και τις αιτίες της αποτυχίας τους.</p> <p>Να γνωρίσουν ότι, εκτός από τους Έλληνες, και οι άλλοι λαοί της Βαλκανικής αντέδρασαν στον οθωμανικό ζυγό.</p> <p>Να γνωρίσουν σημαντικά στοιχεία από τη ζωή και τη δράση του Ρήγα Φεραίου και να εκτιμήσουν το έργο του.</p>		<p>ση την περίοδο αυτή (π.χ. η αγορά της Κορίνθου, το λιμάνι της Ρόδου) και συγκρίνουν με τις δραστηριότητες των πόλεων αυτών σήμερα.</p> <p><i>Παρατηρούν εικόνες που παριστάνουν έργα λαϊκής τέχνης και τις σχολιάζουν (Εικαστικά).</i></p> <p><i>Σχολιάζουν παροιμίες και τις συσχετίζουν με τις καθημερινές συμβολικές φράσεις.</i></p> <p><i>Συζητούν για το συμβολικό περιεχόμενο εκφράσεων, τραγουδιών, έργων τέχνης κ. ά. καθώς και τους λόγους που συνέβαλαν στη δημιουργία τους (Γλώσσα).</i></p> <p>Παρατηρούν χάρτη στον οποίο σημειώνονται οι πόλεις όπου λειτουργούσαν ελληνικά σχολεία και βρίσκουν αν κοντά στον τόπο τους υπήρχε κατά την τουρκοκρατία ελληνική σχολή.</p> <p>Σχολιάζουν κείμενα που περιέχουν απόψεις των Δασκάλων του Γένους.</p> <p>Συσχετίζουν την ανάπτυξη στενών κοινωνικών δεσμών με τις δύσκολες συνθήκες ζωής που αντιμετώπιζαν οι υπόδουλοι.</p> <p><i>Ανακοινώνουν στην τάξη αν υπάρχουν στον τόπο τους ή έχουν δει κτίσματα παλιά (ξωκλήσια, γεφύρια, πύργους, καστροχώρια, μοναστήρια κτλ.), συζητούν για τη θέση που βρίσκονται, από τι υλικά είναι κτισμένα, ποιο σκοπό εξυπηρετούσαν. Τα συγκρίνουν με αντίστοιχα σημερινά (Γλώσσα, Εικαστικά).</i></p> <p>Συγκεντρώνουν στοιχεία για αγιογραφίες σε εκκλησίες και ζωγραφιές ή άλλες παραστάσεις σε “αρχοντικά” της εποχής εκείνης, που υπάρχουν σε διάφορες περιοχές της Ελλάδας.</p> <p>Σχολιάζουν εικόνες σχετικές με τους κλέφτες και τους αρματολούς.</p> <p>Συζητούν για τους λόγους που ανάγκαζαν τους κλέφτες να εγκαταλείπουν τα σπίτια τους και να καταφεύγουν στα βουνά και προϋδεάζονται για ανάλογες περιπτώσεις που θα συναντήσουν στα επόμενα μαθήματα (εθνική αντίσταση).</p> <p>Φαντάζονται και περιγράφουν πώς περνούσαν μια μέρα οι “κλέφτες” στο λημέρι τους.</p> <p>Εντοπίζουν στο χάρτη περιοχές που διατήρησαν την αυτονομία τους.</p> <p>Σχολιάζουν την ωδή “εις θάνατον” του λόρδου Μπάουρον.</p> <p>Συζητούν για τη στάση των Σουλιωτισσών και αναφέρουν ανάλογα πα-</p>
---	--	---

		<p>ραδείγματα από τη ιστορία.</p> <p>Διαβάζουν και σχολιάζουν δημοτικά τραγούδια, στα οποία ο λαϊκός τραγουδιστής με απλότητα εκφράζει την ελπίδα πως η Ρωσία θα βοηθούσε το επαναστατικό κίνημα των Ελλήνων και εκφράζει το παράπονό του ύστερα από την εγκατάλειψη.</p> <p>Διαβάζουν την αρχή από το “Θούριο” του Ρήγα Φεραίου και σχολιάζουν την αξία που δίνει στην έννοια της ελευθερίας.</p> <p><i>Παρατηρούν τον πίνακα που φιλοτέχνησε ο λαϊκός ζωγράφος Παναγιώτης Ζωγράφος, ακολουθώντας τις υποδείξεις του αγωνιστή Γιάννη Μακρυγιάννη, όπου ο Ρήγας σπέρνει το σπόρο της λευτεριάς, και σχολιάζουν τη συμβολική έννοια των λόγων του Ρήγα (Εικαστικά, Γλώσσα).</i></p>
Η Μεγάλη Επανάσταση		
<p>Να γνωρίσουν την ίδρυση, οργάνωση και ανάπτυξη της Φιλικής Εταιρείας και τους πρωταγωνιστές της.</p> <p>Να κατανοήσουν σχετικές με την ενότητα έννοιες, όπως:</p> <p><i>εταιρεία, οργάνωση, σύνθημα, μύηση, Φιλικόί, αντιπερισπασμός, Ιερός Λόχος, Ιερή Συμμαχία, γερουσία, τοπική κυβέρνηση, εθνοσυνέλευση, φιλελληνισμός, ανθελληνισμός, έξοδος, αυτοθυσία, ολοκαύτωμα, εξάρτηση, κυβερνήτης.</i></p> <p>Να κατανοήσουν τους παράγοντες που ευνοούσαν και εκείνους που δυσχέραιναν την προετοιμασία του Αγώνα.</p> <p>Να εκτιμήσουν το ρόλο της Φιλικής Εταιρείας στην προετοιμασία του Αγώνα.</p> <p>Να γνωρίσουν το συσχετισμό των δυνάμεων των αντιπάλων, και τις δυνατότητες επιτυχίας του αγώνα.</p> <p>Να κατανοήσουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της Επανάστασης στη Μολδοβλαχία, τους λόγους για τους οποίους αποφασίστηκε ν’ αρχίσει από εκεί ο Αγώνας και τα αποτελέσματά του.</p> <p>Να εκτιμήσουν την αυτοθυσία των αγωνιστών, τους λόγους της αποτυχίας και τις επιπτώσεις που είχε αυτή η Επανάσταση.</p> <p>Να γνωρίσουν τα κυριότερα γεγονότα της έναρξης και της εξάπλωσης του Αγώνα σε όλη την Ελλάδα και την αντίδραση των Τούρκων.</p>	<p>Η Φιλική Εταιρεία προετοιμάζει τον Αγώνα</p> <p>Ο Αλέξανδρος Υψηλάντης κηρύσσει την Επανάσταση στη Μολδοβλαχία</p> <p>Η Επανάσταση στην Πελοπόννησο και η εξάπλωσή της στην υπόλοιπη Ελλάδα</p> <p>Οι πρώτες επιτυχίες και η εδραίωση του Αγώνα</p> <p>Οι Έλληνες προσπαθούν να οργανωθούν πολιτικά</p> <p>Οι εμφύλιοι πόλεμοι</p> <p>Η στάση των δυνάμεων της Ευρώπης απέναντι στην Ελληνική Επανάσταση</p> <p>Οι Φιλέλληνες στηρίζουν ηθικά και υλικά τον Αγώνα</p> <p>Ο σουλτάνος εξασφαλίζει τη βοήθεια του Μεχμέτ Αλή της Αιγύπτου κατά των Ελλήνων</p> <p>Ο Ιμπραήμ έρχεται με ισχυρές δυνάμεις στην Πελοπόννησο</p> <p>Η δεύτερη πολιορκία και η Έξοδος του Μεσολογίου</p> <p>Ο αγώνας του Καραϊσκάκη για τη σωτηρία της επανάστασης στην</p>	<p>Διαβάζουν κείμενο από τα “Απομνημονεύματα” του Φωτάκου. Παρατηρούν εικόνα στην οποία είναι γραμμένη συνθηματικά η φράση “ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ Ή ΘΑΝΑΤΟΣ”.</p> <p>Συζητούν για την ανάγκη ίδρυσης της Φιλικής Εταιρείας και τον τρόπο οργάνωσής της.</p> <p>Διαβάζουν φράσεις από την προκήρυξη του Υψηλάντη, συζητούν και αναλύουν τα λόγια του.</p> <p>Συζητούν για την απόφαση να αρχίσει η επανάσταση από τη Μολδοβλαχία.</p> <p>Διατυπώνουν τις σκέψεις και τα αισθήματά τους για τη θυσία των ιερολοχιτών.</p> <p>Συζητούν σχετικά με τη στρατηγική απόφαση του Κολοκοτρώνη για την πολιορκία της Τριπολιτσάς.</p> <p><i>Συγκεντρώνουν στοιχεία (από θρύλους, παραδόσεις, διηγήσεις, δημοσιεύματα, μνημεία) σχετικά με κάποιο γεγονός που συνδέεται με το πρώτο και δεύτερο έτος της Επανάστασης και τα παρουσιάζουν στην τάξη (Γλώσσα).</i></p> <p><i>Παρατηρούν στο χάρτη την πορεία των τουρκικών στρατευμάτων στη Δυτική και την Ανατολική Ελλάδα και σημειώνουν τα ονόματα των τόπων που συνδέονται με τα γεγονότα του δεύτερου έτους της Επανάστασης (Γεωγραφία).</i></p> <p>Συζητούν για το πώς θα ένιωθαν, αν ζούσαν εκείνη την εποχή και πληροφορούσαν για την καταστροφή της</p>

<p>Να γνωρίσουν τις πρώτες σημαντικές επιτυχίες της Επανάστασης στον στρατιωτικό τομέα.</p> <p>Να γνωρίσουν το σχέδιο του Κολοκοτρώνη και να συσχετίσουν την αντίσταση στη Στερεά Ελλάδα και τις επιτυχίες στη θάλασσα με την εδραίωση της Επανάστασης στην Πελοπόννησο.</p> <p>Να γνωρίσουν τις καταστροφές, τις αποτυχίες, αλλά και τις επιτυχίες του δεύτερου χρόνου της Επανάστασης.</p> <p>Να γνωρίσουν τα οργανωτικά και άλλα προβλήματα που αντιμετώπισαν οι Έλληνες κατά την πρώτη φάση της Επανάστασης.</p> <p>Να εκτιμήσουν τις συνέπειες που είχαν οι εσωτερικές διαμάχες για τις εξελίξεις του Αγώνα.</p> <p>Να εκτιμήσουν το στρατηγικό σχέδιο, τη στάση και την προσφορά του Μάρκου Μπότσαρη.</p> <p>Να γνωρίσουν τις πρώτες απόπειρες για σχηματισμό κυβέρνησης και να κατανοήσουν τις δυσκολίες που δημιουργούσαν στον Αγώνα οι τοπικές κυβερνήσεις.</p> <p>Να γνωρίσουν τη στάση των Μεγάλων δυνάμεων απέναντι στον Αγώνα.</p> <p>Να γνωρίσουν και να εκτιμήσουν τη συμβολή των Φιλελλήνων στον αγώνα της ανεξαρτησίας.</p> <p>Να γνωρίσουν τα κύρια σημεία της τουρκοαιγυπτιακής συμφωνίας και τα σημαντικότερα γεγονότα κατά το τέταρτο έτος της Επανάστασης.</p> <p>Να γνωρίσουν τα σημαντικότερα γεγονότα του πέμπτου έτους της Επανάστασης.</p> <p>Να διακρίνουν τα σφάλματα της κυβέρνησης και τις συνέπειες που είχαν αυτά.</p> <p>Να γνωρίσουν τα γεγονότα που σχετίζονται με τη γενναία άμυνα και την έξοδο του Μεσολογγίου, καθώς και τις πολιτικές εξελίξεις του έκτου έτους της Επανάστασης.</p> <p>Να εκτιμήσουν την αυτοθυσία, για τη μεγάλη υπόθεση της ελευθερίας του έθνους, των πολιορκημένων στο Μεσολόγγι.</p> <p>Να κατανοήσουν το σχέδιο δράσης του Καραϊσκάκη για την αποκοπή του εφοδιασμού του τουρκικού στρατού.</p> <p>Να εκτιμήσουν τις συνέπειες από</p>	<p>Αττική</p> <p>Οι μεγάλες δυνάμεις παρεμβαίνουν: Η ναυμαχία στο Ναβαρίνο</p> <p>Ο Καποδίστριας εκλέγεται Κυβερνήτης</p> <p>(14 ώρες)</p>	<p>μεγάλης στρατιάς του Δράμαλη.</p> <p>Σχολιάζουν στην τάξη στροφές από το ποίημα του Δ. Σολωμού “Ύμνος εις την ελευθερίαν”. Συσχετίζουν το περιεχόμενό τους με τις εσωτερικές διαμάχες που κλόνιζαν την Επανάσταση και διατυπώνουν γενικεύσεις για τους εμφύλιους πολέμους.</p> <p>Συμπληρώνουν στο χάρτη τις έδρες των τοπικών οργανισμών και τους τόπους όπου έγιναν η πρώτη και η δεύτερη Εθνοσυνέλευση.</p> <p>Συζητούν τους λόγους για τους οποίους οι τοπικές κυβερνήσεις αδυνατούσαν να ελέγξουν την Επανάσταση και να συντονίσουν τον αγώνα.</p> <p>Συζητούν τους λόγους που έκαμαν τις Μεγάλες Δυνάμεις της εποχής (Ιερά Συμμαχία) να κρατήσουν αρνητική στάση απέναντι στην Ελληνική Επανάσταση.</p> <p>Σχολιάζουν την πρώτη στροφή από την Ωδή του Δ. Σολωμού: “Εις το θάνατον του λόρδου Μπαίρον” και τη φωτογραφία της πρώτης σελίδας της εφημερίδας “Ελληνικά Χρονικά”, που εκδιδόταν στο Μεσολόγγι.</p> <p>Συζητούν για τον ανιδιοτελή φιλελληνισμό, αλλά και για το φιλελληνισμό που εξυπηρετούσε διάφορα συμφέροντα.</p> <p>Δείχνουν στο χάρτη τις περιοχές όπου οι Τουρκοαιγύπτιοι σχεδίαζαν να καταπνίξουν την Επανάσταση, σύμφωνα με το σχέδιο συνεργασίας τους.</p> <p><i>Με βάση το επίγραμμα ή τον πίνακα του Ν. Γύζη ζωγραφίζουν μια σκηνή, ή γράφουν ένα κείμενο ως ελεύθερη εργασία, για να εκφράσουν με τον τρόπο τους τα συναισθήματά τους για το γεγονός (Εικαστικά, Γλώσσα).</i></p> <p>Συσχετίζουν τον αποφασιστικό ρόλο των πυρπολικών στη ναυμαχία του Γέροντα και στη Χίο.</p> <p>Παρατηρούν στο χάρτη την πορεία του Ιμπραήμ στην Πελοπόννησο και υπογραμμίζουν τους τόπους όπου δόθηκαν αποφασιστικές μάχες.</p> <p>Συζητούν στην τάξη τη σημασία που είχε για τις εξελίξεις του Αγώνα, στη Στερεά και την Πελοπόννησο, η αντίσταση του Μεσολογγίου και η απασχόληση των Τουρκοαιγυπτιακών δυνάμεων εκεί.</p> <p>Βρίσκουν και σχολιάζουν κοινά σημεία δύο ιστορικών γεγονότων που απέχουν χρονολογικά μεταξύ τους: της θυσίας του Λεωνίδα στις Θερμοπύλες και της θυσίας του Παπαφλέσ-</p>
--	--	--

<p>την καταστροφή των Ελλήνων στον Ανάλατο.</p> <p>Να προβληματιστούν για το γεγονός της επέμβασης και της ανάμειξης των ξένων σε κρίσιμες στιγμές της ιστορίας του Ελληνισμού, να κάνουν συσχετισμούς και να προβαίνουν σε γενικεύσεις.</p> <p>Να κατανοήσουν τους λόγους που οδήγησαν στην κοινή επέμβαση των Μ. Δυνάμεων και να εκτιμήσουν τις συνέπειες που είχε αυτή.</p> <p>Να εκτιμήσουν το έργο και τη συμβολή του Καποδίστρια στην οργάνωση του νέου ελληνικού κράτους.</p>		<p>σα στο Μανιάκι.</p> <p>Παρατηρούν την εικόνα (σύνθεση του Θ. Π. Βρυζάκη) όπου δίνεται μία φανταστική σκηνή από την έξοδο του Μεσολογγίου και σχολιάζουν το μήνυμα που θέλει να μεταδώσει ο ζωγράφος.</p> <p>Σχολιάζουν το ποίημα “Ελεύθεροι πολιορκημένοι” του Δ. Σολωμού.</p> <p>Συγκεντρώνουν και σχολιάζουν δημοτικά τραγούδια που θρηνούν τη θυσία του Μεσολογγίου.</p> <p>Συζητούν για το στρατηγικό σχέδιο του Καραϊσκάκη.</p> <p>Κατατάσσουν τα γεγονότα σε διπλωματικά και σε πολιτικά, τα συσχετίζουν με αντίστοιχα άλλων εποχών και διατυπώνουν γενικεύσεις.</p> <p>Εξηγούν τους λόγους για τους οποίους οι Μεγάλες Δυνάμεις ενδιαφέρθηκαν για τη λύση του ελληνικού ζητήματος.</p> <p>Με βάση το έργο του Ι. Καποδίστρια και με τη βοήθεια άλλων κειμένων συζητούν σε ποια κατάσταση παρέλαβε ο κυβερνήτης το κράτος και σε ποια το άφησε.</p> <p>Εξετάζουν τα οικονομικά, διπλωματικά και γενικότερα διοικητικά προβλήματα που αντιμετώπισε ο Ι. Καποδίστριας, καθώς και τη διαφορετική νοοτροπία μεγάλου μέρους του λαού.</p> <p>Συζητούν για τα αποτελέσματα του φανατισμού, κάνουν συσχετισμούς και προβαίνουν σε γενικεύσεις.</p> <p>Συζητούν τις αλλαγές που επήλθαν στην πολιτική, κοινωνική και οικονομική ζωή του τόπου την καποδιστριακή περίοδο.</p>
Η Ελλάδα ανεξάρτητο κράτος		
<p>Να γνωρίσουν τα χαρακτηριστικά στοιχεία της κατάστασης που διαμορφώθηκε στην Ελλάδα στα χρόνια του Όθωνα.</p> <p>Να κατανοήσουν σχετικές με τις έννοιες, όπως: <i>σύνταγμα, εθνικά κτήματα, αρχή δεδηλωμένης, κομιτατζήδες, εξαρχηκοί, διχασμός, πραξικόπημα, αμνηστία, αντίσταση.</i></p> <p>Να γνωρίσουν τα μέτρα που πήρε ο Όθων για την ανασυγκρότηση της χώρας.</p> <p>Να διακρίνουν τους λόγους που οδήγησαν στην επανάσταση της 3ης Σεπτεμβρίου 1843 και την έξωση του Όθωνα.</p>	<p>Η περίοδος της βασιλείας του Όθωνα</p> <p>Η καθημερινή ζωή των Ελλήνων στα πρώτα χρόνια μετά την απελευθέρωση</p> <p>Η βασιλεία του Γεωργίου Α΄ και η επικράτηση του κοινοβουλευτισμού</p> <p>Το «Ανατολικό Ζήτημα» στη Βαλκανική Χερσόνησο</p> <p>Το ελληνικό κράτος αντιμετωπίζει οικονομικά και εθνικά προβλήματα στα τέλη του 19^{ου} αιώνα. Ο άτυχος πόλεμος</p>	<p>Παρατηρούν τα σύνορα του πρώτου ελληνικού κράτους και αναφέρουν περιοχές που είχαν επαναστατήσει, κι όμως έμειναν έξω από τα σύνορά του.</p> <p>Συζητούν για τους λόγους της έξωσης του Όθωνα.</p> <p>Συζητούν για τους δήμους και το σύστημα της αυτοδιοίκησης, άλλοτε και τώρα.</p> <p>Διαβάζουν κείμενα σχετικά με την επανάσταση της 3^{ης} Σεπτεμβρίου.</p> <p>Παρατηρούν δύο εικόνες της Αθήνας (η μία του 1860, η άλλη σύγχρονη) και επισημαίνουν ομοιότητες και διαφορές που παρουσιάζουν.</p> <p>Συγκρίνουν και σχολιάζουν εικόνες</p>

<p>Να γνωρίσουν στοιχεία από την καθημερινή ζωή στα χρόνια της βασιλείας του Όθωνα.</p> <p>Να κατανοήσουν τις δυσκολίες που υπήρχαν στην οργάνωση του κράτους εκείνη την εποχή.</p> <p>Να συσχετίσουν τις αλλαγές που άρχισαν να γίνονται στην καθημερινή ζωή των Ελλήνων με το καθεστώς της ελευθερίας, αλλά και με την παρουσία των Ευρωπαίων.</p> <p>Να κατανοήσουν πώς πραγματοποιήθηκαν οι εξελίξεις στην περίοδο της βασιλείας του Γεωργίου Α΄ και να εκτιμήσουν τα βήματα εκσυγχρονισμού της χώρας στον πολιτικό και οικονομικό τομέα.</p> <p>Να γνωρίσουν τις αλλαγές που σημειώθηκαν στα Βαλκάνια την περίοδο (1875-1881).</p> <p>Να κατανοήσουν τους λόγους που προκάλεσαν τις αλλαγές στα Βαλκάνια.</p> <p>Να γνωρίσουν τα σημαντικότερα πολιτικά και πολεμικά γεγονότα, μεταξύ των ετών 1881-1911, που επηρέασαν τις εξελίξεις στον ελληνικό χώρο.</p> <p>Να επισημάνουν τα σημαντικότερα έργα του Χ. Τρικούπη.</p> <p>Να κατανοήσουν τη σημασία του πολέμου του 1897 για τις πολιτικές εξελίξεις της χώρας.</p> <p>Να διακρίνουν τις επιπτώσεις στην πολιτική ζωή της χώρας του κινήματος των αξιωματικών στο Γουδί, το 1909.</p> <p>Να γνωρίσουν τα σημαντικότερα γεγονότα του μακεδονικού αγώνα (1904-1908).</p> <p>Να εκτιμήσουν τη σπουδαιότητα του αγώνα αυτού για τη μετέπειτα ενσωμάτωση της Μακεδονίας στο ελληνικό κράτος.</p>	<p>του 1897 και οι εξεγέρσεις στην Κρήτη.</p> <p>Ο Μακεδονικός Αγώνας</p> <p>Το κίνημα των Νεοτούρκων (1908) και το κίνημα στο Γουδί (1909) αλλάζουν το πολιτικό σκηνικό</p> <p>Η πνευματική και η καλλιτεχνική ζωή στο ελληνικό κράτος κατά το 19^ο αιώνα</p> <p style="text-align: center;">(7 ώρες)</p>	<p>καφενείων της εποχής εκείνης με τα σημερινά καφενεία ή κέντρα ψυχαγωγίας.</p> <p>Ανακοινώνουν στην τάξη ανακαλύψεις και εφευρέσεις που επηρεάζουν τη ζωή μας σήμερα μέσα στο σπίτι και έξω από αυτό και οι οποίες δεν υπήρχαν στην εποχή του Όθωνα.</p> <p>Εντοπίζουν στο χάρτη τα κράτη που δημιουργήθηκαν μετά από κάθε συνθήκη.</p> <p>Συζητούν και διαπιστώνουν ότι οι διαφορές μεταξύ των κρατών λύνονται με διαπραγματεύσεις και όχι μόνο με πόλεμο και κάνουν αναφορές και σε άλλες ανάλογες περιπτώσεις.</p> <p>Παρατηρούν εικόνες και συζητούν για τη σημασία των έργων του Τρικούπη.</p> <p>Εντοπίζουν στο χάρτη της Μακεδονίας το πλήθος των ελληνικών σχολείων, εκκλησιών και μοναστηριών που βρίσκονταν υπό τουρκική κατοχή, για να διαπιστώσουν την πληθυσμιακή υπεροχή του ελληνικού στοιχείου.</p> <p>Αναφέρουν σημαντικούς αρχαιολογικούς τόπους της Μακεδονίας που γνωρίζουν (Βεργίνα, Πέλλα, Δίον) και καταγράφουν τα αρχαιολογικά ευρήματα που έχουν ανακαλυφθεί.</p> <p>Συζητούν το ρόλο της λαϊκής συμπαράστασης για την επιτυχία του επαναστατικού αγώνα.</p>
Η Ελλάδα κατά τον 20^ο αιώνα		
<p>Να γνωρίσουν τα σημαντικότερα πολεμικά και διπλωματικά γεγονότα των Βαλκανικών πολέμων.</p> <p>Να εκτιμήσουν τα αποτελέσματα των βαλκανικών πολέμων και τους παράγοντες που συνετέλεσαν σ' αυτά.</p> <p>Να γνωρίσουν σημαντικά γεγονότα του Α΄ Παγκόσμιου πολέμου, ιδιαίτερα εκείνα που σχετίζονται με τις εξελίξεις στην Ελλάδα.</p> <p>Να κατανοήσουν τα αίτια του πο-</p>	<p>Οι Βαλκανικοί πόλεμοι, μια μεγάλη ελληνική επιτυχία</p> <p>Η Ελλάδα στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο</p> <p>Η Θράκη, η Μικρά Ασία και ο Πόντος, κέντρα ακμαίου Ελληνισμού</p> <p>Ο μικρασιατικός πόλεμος καταλήγει σε ήττα των Ελλήνων</p> <p>Η εποχή του Μεσοπο-</p>	<p>Παρατηρούν στο χάρτη την πορεία του ελληνικού στρατού κατά τους Βαλκανικούς πολέμους και υπογραμμίζουν τις τοποθεσίες όπου έγιναν σημαντικές μάχες.</p> <p>Βρίσκουν στο χάρτη και αναφέρουν τα μέρη που πήρε η Ελλάδα με τους Βαλκανικούς πολέμους.</p> <p>Παρατηρούν γραφικές παραστάσεις και συγκρίνουν έκταση και πληθυσμό πριν και μετά τους Βαλκανικούς πολέμους.</p>

<p>λέμου, καθώς και τους λόγους που οδήγησαν στον εθνικό διχασμό.</p> <p>Να εκτιμήσουν τη στάση των πρωταγωνιστών του διχασμού και τα αποτελέσματα της έκβασης του πολέμου για την Ελλάδα.</p> <p>Να εκτιμήσουν τη συμβολή του Ελληνισμού των περιοχών της Θράκης και της Μ. Ασίας στην ανάπτυξη του ελληνικού κράτους.</p> <p>Να γνωρίσουν τα κυριότερα γεγονότα του Μικρασιατικού πολέμου.</p> <p>Να κατανοήσουν ιστορικές έννοιες σχετικές με την ενότητα, όπως: συνθήκη, σύμμαχοι, εθνική συμφορά, να κάνουν συσχετισμούς και να οδηγούνται σε γενικεύσεις.</p> <p>Να κατανοήσουν τους λόγους που οδήγησαν στη Μικρασιατική καταστροφή.</p> <p>Να γνωρίσουν σημαντικές αλλαγές που σημειώθηκαν στον έξω κόσμο και στη χώρα μας στη διάρκεια του Μεσοπολέμου.</p> <p>Να επισημάνουν τα προβλήματα που είχε να αντιμετωπίσει η χώρα μας στη διάρκεια του μεσοπολέμου.</p> <p>Να γνωρίσουν σημαντικά γεγονότα του Β΄ Παγκόσμιου πολέμου.</p> <p>Να κατανοήσουν τα αίτια, τις αφορμές και τις συμμαχίες του Β΄ παγκόσμιου πολέμου.</p> <p>Να εκτιμήσουν τους παράγοντες που συνετέλεσαν στη νίκη των συμμάχων.</p> <p>Να γνωρίσουν σημαντικά γεγονότα από τη συμμετοχή της Ελλάδας στο Β΄ παγκόσμιο πόλεμο.</p> <p>Να κατανοήσουν τους λόγους για τους οποίους η Ελλάδα βρέθηκε στο πλευρό των συμμάχων.</p> <p>Να διακρίνουν τις αρετές που έδειξαν οι Έλληνες στον πόλεμο αυτό και τη συμβολή τους στην έκβασή του.</p> <p>Να γνωρίσουν χαρακτηριστικά γεγονότα του εμφύλιου πολέμου.</p> <p>Να κατανοήσουν το ρόλο που έπαιξε η ξένη επέμβαση στις εσωτερικές υποθέσεις της Ελλάδας.</p> <p>Να εκτιμήσουν τις συνέπειες του εμφύλιου πολέμου και να τις συσχετίσουν με τις συνέπειες ανάλογων πολέμων σε παλαιότερες εποχές.</p> <p>Να γνωρίσουν τις οικονομικές, κοι-</p>	<p>λέμου στην Ελλάδα</p> <p>Η Ελλάδα στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο</p> <p>Η Κατοχή και η Αντίσταση. Ο εμφύλιος πόλεμος</p> <p>Η Ελλάδα στα μεταπολεμικά χρόνια</p> <p>Η περίοδος της στρατιωτικής δικτατορίας και η αποκατάσταση της δημοκρατίας</p> <p>Το Κυπριακό Ζήτημα</p> <p>Η Ελλάδα είναι μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης</p> <p>Η πνευματική και η καλλιτεχνική ζωή στην Ελλάδα κατά τον 20ό αιώνα</p> <p style="text-align: center;">(15 ώρες)</p>	<p>Εντοπίζουν στο χάρτη τα όρια της αρχαίας Μακεδονίας και τα συσχετίζουν με την περιοχή της Μακεδονίας που περιήλθε στην Ελλάδα με τους Βαλκανικούς πολέμους.</p> <p>Παρατηρούν στο χάρτη και βρίσκουν αλλαγές που σημειώθηκαν μετά τον Α΄ Παγκόσμιο πόλεμο.</p> <p>Παρατηρούν το σχετικό χάρτη και βρίσκουν τις περιοχές που πήρε η Ελλάδα με τη συνθήκη των Σεβρών.</p> <p>Συζητούν για τα αίτια του Α΄ Παγκόσμιου πολέμου και τα διακρίνουν από την αφορμή.</p> <p>Συζητούν τις καταστρεπτικές συνέπειες αυτού του πολέμου.</p> <p>Εντοπίζουν στο χάρτη περιοχές που πήρε η Ελλάδα με το τέλος του Α΄ Παγκόσμιου πολέμου και χρωματίζουν τα μέρη που χάθηκαν με τη συνθήκη της Λωζάνης, ώστε να σχηματίσουν σαφέστερη εικόνα για τις περιοχές που χάθηκαν και στις οποίες από τα αρχαία χρόνια κατοικούσαν Έλληνες.</p> <p>Μελετούν αποσπάσματα ιστορικών λογοτεχνικών κειμένων σχετικά με την ενότητα και τα σχολιάζουν.</p> <p><i>Παρατηρούν εικόνες, μελετούν και σχολιάζουν κείμενα σχετικά με την τραγωδία του Μικρασιατικού ελληνισμού (Γλώσσα, Εικαστικά).</i></p> <p>Παρατηρούν στο χάρτη και επισημαίνουν την έκταση των κρατών που είχαν ολοκληρωτικά καθεστώτα στην Ευρώπη κατά την εποχή του Μεσοπολέμου.</p> <p>Ερευνούν αν έχουν εγκατασταθεί στην περιοχή τους πρόσφυγες και συγκεντρώνουν πληροφορίες για τη ζωή και τα έθιμά τους.</p> <p>Διαβάζουν κείμενα σχετικά με τους πρόσφυγες και τα σχολιάζουν.</p> <p>Μελετούν το χάρτη και, με βάση τις χρονολογίες, συζητούν για τη χρονολογική σειρά με την οποία οι δυνάμεις του Άξονα έκαμαν τις επιθέσεις τους εναντίον των χωρών της Ευρώπης.</p> <p>Παρατηρούν στο χάρτη και επισημαίνουν τις κινήσεις των συμμάχων για την απελευθέρωση της Ευρώπης.</p> <p>Παρατηρούν την εικόνα της έκρηξης της ατομικής βόμβας. Τη σχολιάζουν και αναφέρουν προσπάθειες που γίνονται σήμερα, για να αποτραπεί αυτός ο φοβερός κίνδυνος.</p> <p>Συζητούν και για άλλες περιόδους στην ιστορία, κατά τις οποίες η Ελλά-</p>
---	--	--

<p>νωνικές και πολιτικές εξελίξεις που σημειώθηκαν στην Ελλάδα μετά τον εμφύλιο.</p> <p>Να γνωρίσουν σημαντικά γεγονότα που οδήγησαν στην ανατροπή της δημοκρατίας, καθώς και γεγονότα που οδήγησαν στην αποκατάστασή της.</p> <p>Να κατανοήσουν τα προβλήματα που δημιούργησε στη χώρα το στρατιωτικό καθεστώς.</p> <p>Να εκτιμήσουν το ρόλο της αντίστασης του ελληνικού λαού στην πτώση της δικτατορίας.</p> <p>Να γνωρίσουν συνοπτικά τα γεγονότα που σχετίζονται με την ανακήρυξη της Κύπρου σε ανεξάρτητο κράτος.</p> <p>Να εκτιμήσουν τους αγώνες και τις θυσίες των Ελληνοκυπρίων για την ελευθερία τους.</p> <p>Να γνωρίσουν τους κυριότερους σταθμούς της πορείας προς την Ευρωπαϊκή Ένωση.</p> <p>Να εκτιμήσουν τη σημασία της ομαλής πολιτικής ζωής, της ελευθερίας και της κοινωνικής συνεργασίας στην πρόοδο της χώρας.</p>		<p>δα δοκιμάστηκε από άλλες εμφύλιες συγκρούσεις, και διατυπώνουν τα συμπεράσματά τους.</p> <p>Παρατηρούν χάρτη όπου σημειώνονται μεταβολές στα εδαφικά όρια της Ελλάδος από τον Α΄ ως και το Β΄ παγκόσμιο πόλεμο.</p> <p>Μελετούν έναν πίνακα που δείχνει την αύξηση του πληθυσμού της Αθήνας μετά τον εμφύλιο πόλεμο και συζητούν τα προβλήματα μιας πολυάνθρωπης πόλης όπως η Αθήνα.</p> <p>Συζητούν για την εξέγερση του Πολυτεχνείου και εξηγούν γιατί τιμούν οι Έλληνες με εορταστικές εκδηλώσεις την επέτειο του Πολυτεχνείου.</p> <p><i>Παρατηρούν στο χάρτη το τμήμα της Κύπρου που βρίσκεται υπό τουρκική κατοχή και καταρτίζουν έναν κατάλογο από σημαντικές κυπριακές πόλεις που σήμερα κατέχονται από τους Τούρκους (Γεωγραφία, Γλώσσα).</i></p> <p>Γράφουν στο χάρτη τα ονόματα των κρατών της Ε.Ε.</p> <p>Συζητούν για τα κοινά χαρακτηριστικά στοιχεία που τις ενώνουν, όπως: η πολιτιστική κληρονομιά, το κοινοβουλευτικό πολίτευμα, η ελεύθερη οικονομία κτλ.</p> <p>Συζητούν για τη σημασία του δημοψηφίσματος στην πολιτική ζωή της χώρας.</p> <p><i>Μελετούν και σχολιάζουν κείμενα αντιπροσωπευτικών εκπροσώπων της σύγχρονης λογοτεχνίας. Παρουσιάζουν δείγματα, εκθέτουν και σχολιάζουν εργασίες από την πνευματική και καλλιτεχνική δημιουργία της περιόδου (Γλώσσα, Εικαστικά).</i></p> <p>Συζητούν για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις της χώρας μας που απορρέουν από την οικονομική και πολιτική ένωση στο πλαίσιο της Ε.Ε.</p>
Επαναληπτικά μαθήματα		
<p>Να συστηματοποιήσουν τις γνώσεις που απέκτησαν στις επιμέρους ενότητες.</p> <p>Να συμπληρώσουν τυχόν ελλείψεις και κενά που υπάρχουν.</p> <p>Να ανασυνθέσουν δημιουργικά τα στοιχεία των επιμέρους μαθημάτων.</p> <p>Να αξιοποιήσουν το ιστορικό λεξιλόγιο που απέκτησαν.</p> <p>Να κρίνουν, να αξιολογήσουν και να συνδέσουν ενέργειες και πρόσωπα.</p>	<p>Τα επαναληπτικά μαθήματα, που αναπτύσσονται με μορφή ασκήσεων και δραστηριοτήτων στα <i>Τετράδια Εργασιών</i> των μαθητών, ανακεφαλαιώνουν ευρύτερες διδακτικές ενότητες.</p> <p>Περιλαμβάνονται, επίσης, και θέματα από τη νεότερη ιστορία, όπως: <i>τεχνολογία, πληροφορική, παγκοσμιοποίηση, περιβάλλον, εκπαίδευση, μεταναστεύσεις, πο-</i></p>	<p>Διηγούνται με λίγα λόγια τα σπουδαιότερα γεγονότα.</p> <p><i>Συμπληρώνουν χάρτες, ακροστιχίδες, σταυρόλεξα, αντιστοιχίσεις, ασκήσεις σωστού - λάθους, ανακεφαλαιωτικά κείμενα, λεξιλογικές ασκήσεις, πίνακες διπλής εισόδου κτλ. (Γεωγραφία, Γλώσσα).</i></p>

<p>Να ανατρέχουν στα αντίστοιχα μαθήματα, για να αιτιολογούν τις απόψεις τους.</p> <p>Να ασχοληθούν με θέματα για τη ζωή και τα προβλήματα των ανθρώπων στα νεότερα χρόνια.</p> <p>Να σέβονται τον πολιτισμό όλων των λαών και όλων των εποχών.</p>	<p><i>Λυπολιτισμικές κοινωνίες, ανθρώπινα δικαιώματα, θέση γυναίκας κ. ά.</i></p> <p>(5 ώρες)</p>	
Τοπική Ιστορία		
<p>Να γνωρίσουν την ιστορία του τόπου τους, να την εκτιμήσουν και να την εντάξουν στη Γενική Ιστορία.</p> <p>Να έρθουν σε επαφή με ιστορικά στοιχεία, ερευνήσιμα και προσιτά.</p> <p>Να εθιστούν στην παρατήρηση και στην έρευνα συγκεκριμένων ιστορικών χώρων.</p> <p>Να ασκηθούν στη διαθεματική προσέγγιση θεμάτων της Τοπικής ιστορίας.</p> <p>Να ευαισθητοποιηθούν ως προς τα προβλήματα της τοπικής κοινωνίας.</p>	<p><i>Θέματα τοπικής ιστορίας</i></p> <p>(5 ώρες)</p>	<p><i>Η Τοπική Ιστορία πρέπει να προσεγγίζεται διαθεματικά και με τη μέθοδο project, όπου εμπλέκονται σχεδόν όλα τα γνωστικά αντικείμενα.</i></p> <p><i>Οι μαθητές πραγματοποιούν επισκέψεις, παρατηρούν, καταγράφουν, φωτογραφίζουν, αναπαριστούν εικαστικά, περιγράφουν γραπτά ή προφορικά και επεξεργάζονται το θέμα πολύπλευρα.</i></p>

Σύνολο διδακτικών ενοτήτων: 60

Προτεινόμενα διαθεματικά σχέδια εργασίας

Θέμα: Η ιστορία μέσα από τη λογοτεχνία. Ανάληψη ατομικών ή ομαδικών εργασιών :Επιλογή κειμένου σχετικού με τη Νεότερη Ελληνική Ιστορία. Μελέτη κειμένου, ανάδειξη ιστορικών προσώπων και γεγονότων. Κατάταξη θεματικών πεδίων του κειμένου. Εικαστικές απεικονίσεις, συλλογές εικόνων και φωτογραφιών σχετικών με το θέμα. Σύνθεση περιληπτικού κειμένου, δραματοποιήσεις. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Χώρος-χρόνος, Ομοιότητα-Διαφορά, Μεταβολή, Εξέλιξη, Πολιτισμός. **Προεκτάσεις:** στην Αισθητική Αγωγή, Γλώσσα, Γεωγραφία, Θέατρο.

Θέμα: Το –21 μέσα από τη Ζωγραφική. Οργάνωση ατομικών ή ομαδικών εργασιών με δραστηριότητες όπως: Συλλογή υλικού και κατάταξή του (Έλληνες και ξένοι δημιουργοί, λαϊκοί ζωγράφοι, θεματικό περιεχόμενο). Παραγωγή προφορικού ή γραπτού λόγου σχετικά με το περιεχόμενό τους και ιστορικές διασυνδέσεις. Εικαστικές απεικονίσεις. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Χώρος-χρόνος, Ομοιότητα-Διαφορά, Εξέλιξη, Πολιτισμός. **Προεκτάσεις:** στην Αισθητική Αγωγή, Γλώσσα, Λογοτεχνία.

3. Διδακτική μεθοδολογία

Το μάθημα της Ιστορίας αποτελεί σημαντικό μέσο για την επίτευξη ευρύτερων σκοπών της αγωγής και της εκπαίδευσης. Παρέχει τις απαραίτητες γνώσεις και εξοικειώνει με τις διαδικασίες επεξεργασίας ιστορικών δεδομένων, ώστε ο μαθητής, μέσα από τη γνώση του παρελθόντος, να είναι σε θέση να κατανοεί το κοινωνικό "γίνεσθαι", να μετέχει ενεργά σ' αυτό και να γνωρίζει τη λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος. Αυτό θα επιτευχθεί, αν σε κάθε διδακτική ενότητα γίνεται συστηματική προσπάθεια, ώστε οι μαθητές, μαζί με τις ιστορικές γνώσεις, να κατανοούν βασικές ιστορικές έννοιες (ακμή, παρακμή κτλ.), να τις συσχετίζουν και να καταλήγουν σε δυνητικές γενικεύσεις. Κρίνεται σκόπιμο να τονιστεί ότι ειδικά για το μάθημα της Ιστορίας οι γενικεύσεις, που ως γνωστό συμβάλλουν στη διαθεματική αντιμετώπιση και τη μεταφορά της γνώσης, πρέπει να συνδέονται με εκφράσεις του τύπου: «συχνά», «κατά κανόνα», «συνήθως» κτλ.

Ο περιορισμός του ρόλου του διδάσκοντος και η αντίστοιχη αύξηση της ενεργητικής συμμετοχής των μαθητών στη διδακτική και στη μαθησιακή διαδικασία πρέπει να αποτελούν τη βασική προϋπόθεση για την εφαρμογή ενεργητικών μεθόδων διδασκαλίας. Σ' αυτές περιλαμβάνεται η ατομική ή η ομαδική εργασία με τη μορφή ερευνητικού σχεδίου, η διατύπωση ερευνητικών ερωτημάτων, η οργάνωση

ασκήσεων αναπαράστασης ιστορικών γεγονότων, η βιωματική και διαθεματική προσέγγιση και η έρευνα των πηγών μέσα στην τάξη.

Σχεδιασμός της διδασκαλίας

Σε κάθε ενότητα, με βάση τους γενικούς διδακτικούς στόχους που διατυπώνονται στην εισαγωγή, θεωρείται αυτονόητο ότι οι μαθητές, μέσα από την ιστορική γνώση, πρέπει:

-Να κατανοήσουν βασικές ιστορικές έννοιες ευρύτερης και μερικότερης αναφοράς, π.χ.: αποικισμός, έθνος, εισβολή, σύγκρουση, κατάκτηση, υποδούλωση, εμφύλιος, σεισάχθεια, μύθος, ήρωας, κτλ.

-Να συσχετίζουν έννοιες, γεγονότα, καταστάσεις, δημιουργήματα κτλ. και να καταλήγουν σε δυναμικές γενικεύσεις.

Η επιλογή και ο καθορισμός από τον διδάσκοντα των ειδικών διδακτικών στόχων (γνωστικών, συναισθηματικών και ψυχοκινητικών) της ενότητας με την οποία πρόκειται να ασχοληθεί η τάξη είναι πρωταρχικής σημασίας για όλα τα στάδια της διδακτικής πράξης. Κατά την επιλογή και τον καθορισμό των στόχων πρέπει να λαμβάνονται υπόψη ο γενικός σκοπός, οι ειδικότεροι σκοποί και οι διδακτικοί στόχοι της διδασκαλίας της Ιστορίας στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, σύμφωνα με το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών και το Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών.

Κατά το στάδιο σχεδιασμού της διδασκαλίας, ο διδάσκων, ανάλογα με τους στόχους που έχει θέσει, επιλέγει τις ανάλογες μορφές και μεθόδους διδασκαλίας, καθώς και τα μέσα που θα χρησιμοποιήσει.

Η επιλογή της μορφής και της μεθόδου διδασκαλίας μπορεί να σχετίζεται με τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών, καθώς και με τις ιδιαιτερότητες της διδακτικής ενότητας. Η διδασκαλία του μαθήματος μπορεί να αρχίσει με αφήγηση, η οποία θα πρέπει να διακρίνεται από σαφήνεια και αντικειμενικότητα και να χαρακτηρίζεται από ζωντάνια και ποικιλία, για να ενεργοποιήσει το ενδιαφέρον των μαθητών και τον προβληματισμό τους για το γνωστικό αντικείμενο.

Στην περίπτωση που η ιστορική ύλη δεν προσφέρεται για απευθείας έρευνα εκ μέρους των μαθητών, η προφορική έκθεση των γεγονότων μπορεί να αποτελεί αξιόλογη μορφή διδασκαλίας, χωρίς να αποκλείεται ο συνδυασμός της με τον ελεύθερο ή τον κατευθυνόμενο διάλογο.

Εναλλακτικό τρόπο προσέγγισης των ιστορικών γεγονότων αποτελεί και η μελέτη των πηγών, με την οποία οι μαθητές εισάγονται στην ιστορική έρευνα και αναπτύσσουν την κριτική σκέψη τους με αφορμή τη μελέτη των ιστορικών προβλημάτων. Με τη μελέτη των ιστορικών πηγών οι μαθητές αποκτούν ικανότητα αναγνώρισης των σημαντικών χαρακτηριστικών των ιστορικών γεγονότων, ικανότητα περιγραφής και ανάλυσης αυτών των χαρακτηριστικών, καθώς και ικανότητα εξαγωγής λογικών συμπερασμάτων. Οι ενεργητικές μέθοδοι διδασκαλίας είναι δυνατόν να εφαρμοστούν τόσο στην ατομική όσο και στην ομαδική μελέτη.

4. Αξιολόγηση

Η αξιολόγηση, ως βασικό στοιχείο της διδακτικής διαδικασίας, αποτελεί κυρίως μέσο ανατροφοδότησης της διδασκαλίας, αφού πληροφορεί για την επιτυχία ή αποτυχία των επιδιωκόμενων σκοπών και στόχων, καθώς και για την αποτελεσματικότητα των ακολουθούμενων στρατηγικών.

Η αξιολόγηση για τη διαπίστωση της επίτευξης διδακτικών στόχων ευρύτερων ενοτήτων μπορεί να γίνεται με τη μορφή γραπτών εξετάσεων, που θα περιλαμβάνουν ερωτήσεις τις οποίες συντάσσει ο διδάσκων με βάση το επίπεδο των μαθητών και τους στόχους της διδασκαλίας. Είναι αυτονόητο ότι, εφόσον η ανάπτυξη κριτικής σκέψης αποτελεί βασική επιδίωξη του μαθήματος της Ιστορίας, το μεγαλύτερο μέρος των προφορικών ή των γραπτών ερωτήσεων που απευθύνεται στους μαθητές θα πρέπει να στοχεύει στην κινητοποίηση της κρίσης, της φαντασίας και της επινοητικότητας των μαθητών και όχι της μνήμης τους. Ερωτήσεις που επιδέχονται μονολεκτικές απαντήσεις είναι προφανές ότι δεν εξυπηρετούν αυτό το βασικό στόχο.

Ας σημειωθεί, τέλος, ότι ερωτήσεις του τύπου “ Τι θα συνέβαινε αν;” καλό είναι να αποφεύγονται κατά τη διδασκαλία και την αξιολόγηση του μαθήματος της Ιστορίας.

Για τη διαπίστωση του βαθμού και της έκτασης τόσο της επίτευξης των διδακτικών στόχων όσο και της συμμετοχής και της δραστηριοποίησης των μαθητών υπάρχουν ποικίλες τεχνικές. Ενδεικτικά αναφέρουμε: τις δοκιμασίες επίδοσης, που αποσκοπούν στο να διαπιστωθεί κατά πόσο οι μαθητές έχουν αποκτήσει τις γνώσεις και τις δεξιότητες που ορίζονται στο ΑΠΣ. Τα τεστ αυτά είναι απαραίτητα να περιλαμβάνουν ασκήσεις και ερωτήματα, όπως:

Συμπλήρωσης κειμένου

Επιλογής σωστού-λάθους

Αντιστοίχισης-σύζευξης

Πολλαπλής επιλογής

Ταξινόμησης-κατάταξης σύμφωνα με ορισμένα κριτήρια

Συμπλήρωσης λογικών διαγραμμάτων

Ερμηνείας γραφικών παραστάσεων

Λύσης σταυρολέξου ή συμπλήρωσης ακροστιχίδας

5. Διδακτικό υλικό

Τα μέσα που θα χρησιμοποιηθούν κατά τη διδακτική διαδικασία θα πρέπει να στοχεύουν στην αύξηση του ενδιαφέροντος των μαθητών και στην ουσιαστικότερη συμμετοχή τους στη διαδικασία της διδασκαλίας. Είναι αυτονόητο ότι η χρήση του σχολικού εγχειριδίου, με τις δυνατότητες που αυτό παρέχει, κρίνεται απαραίτητη. Η αξιοποίηση των πηγών, των εικόνων και των ιστορικών κειμένων που εμπειρεύονται σε αυτό μπορούν να αξιοποιηθούν από τον εκπαιδευτικό, χωρίς να αποκλείεται και η χρήση άλλων μέσων και τεχνικών. Η χρήση του πίνακα, video, επιδιασκόπιοι, φωτεινών διαφανειών, η χρήση άλλων οπτικοακουστικών μέσων, η οργάνωση εκθέσεων, η αξιοποίηση των ασκήσεων του σχολικού εγχειριδίου και η σύνταξη δημιουργικών ασκήσεων και δραστηριοτήτων από τον εκπαιδευτικό μπορούν να αποτελέσουν πλούσιο υλικό για μια πληρέστερη προσέγγιση των ιστορικών γεγονότων. Σημαντικό επίσης στοιχείο αποτελούν τα διαγράμματα, οι χρονολογικοί πίνακες και οι χάρτες, διότι συμβάλλουν αποφασιστικά στην άμεση και σαφή πληροφόρηση.

Οι επισκέψεις σε αρχαιολογικούς- ιστορικούς χώρους, σε μουσεία και σε αίθουσες τέχνης αποτελούν εναλλακτικούς τρόπους προσέγγισης των ιστορικών γεγονότων και πρέπει να χρησιμοποιούνται στο πλαίσιο της ανάπτυξης των ενεργητικών μεθόδων διδασκαλίας.

6. Η Τοπική Ιστορία στο δημοτικό σχολείο

Με τον όρο “Τοπική Ιστορία” εννοούμε τη συνολική (κοινωνική, πολιτισμική, οικονομική και πολιτική) Ιστορία ενός συγκεκριμένου τόπου σε συσχετισμό με την Ιστορία του ευρύτερου γεωγραφικού χώρου στον οποίο βρίσκεται (επαρχία, γεωγραφικό διαμέρισμα), αλλά και με την εθνική και παγκόσμια Ιστορία, όσο αυτό είναι εφικτό. Η Τοπική Ιστορία δεν πρέπει να παραμένει μόνο αντικείμενο επιστημονικής έρευνας, αλλά μπορεί να διδάσκεται και στο σχολείο. Θέματα που εντάσσονται στο πλαίσιο της Τοπικής Ιστορίας μπορεί να αποτελέσουν και αντικείμενο διαθεματικής προσέγγισης. Με τη διδασκαλία της Τοπικής Ιστορίας επιδιώκεται να έρθουν οι μαθητές σε επαφή με ιστορικά στοιχεία ερευνησιμα και κατανοητά. Να εθιστούν στην παρατήρηση και την έρευνα. Να ευαισθητοποιηθούν για τα προβλήματα και της τοπικής κοινωνίας στην οποία ζουν. Να προετοιμαστούν και να διευκολυνθούν στην κατανόηση της Γενικής Ιστορίας.

Με τη μελέτη της Ιστορίας του ιδιαίτερου τόπου καταγωγής ή κατοικίας του ο μαθητής μαθαίνει να σέβεται και να εκτιμά τις συλλογικές προσπάθειες και τους αγώνες των ανθρώπων που έζησαν και έδρασαν στον τόπο του. Κατανοεί τη σημασία του φυσικού και ιστορικού περιβάλλοντος της περιοχής του. Αποβάλλει τυχόν αισθήματα μειονεξίας που του προκαλεί η έμφαση την οποία δίνει η διδασκαλία της εθνικής Ιστορίας σε ορισμένα εντυπωσιακά κατορθώματα ή πολιτιστικά επιτεύγματα κάποιων περιοχών της χώρας, στις οποίες πιθανόν να μη συμπεριλαμβάνεται η ιδιαίτερη πατρίδα του. Καλλιεργεί την ερευνητική του ικανότητα και την παρατηρητικότητα του, διότι έχει την ευκαιρία να μελετήσει άμεσες ιστορικές πηγές. Συνειδητοποιεί τη συμβολή των ανθρώπων του άμεσου περιγύρου του και, κατ' επέκταση, τη δική του συμμετοχή στη δημιουργία της Ιστορίας.

Κυρίως η μελέτη της Τοπικής Ιστορίας δίνει τη δυνατότητα στον μαθητή να αποκτήσει πιο ολοκληρωμένη προσωπική, κοινωνική και εθνική ταυτότητα.

Θεματικούς άξονες μελέτης της Τοπικής Ιστορίας μπορεί να αποτελέσουν τόσο η περιοχή του σχολείου όσο και η ευρύτερη περιοχή στην οποία διαβιούν οι μαθητές.

Η επιτόπια μελέτη και έρευνα θα πρέπει να αποτελούν βασικές μεθόδους για την προσέγγιση ζητημάτων που σχετίζονται με την Τοπική Ιστορία. Έτσι οι μαθητές θα έχουν τη δυνατότητα οικείωσης με το φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον τους, καθώς και άμεση γνώση των πηγών που σχετίζονται με το θέμα της μελέτης τους. Η αναζήτηση του ιστορικού υλικού που σχετίζεται με τη μελέτη και έρευνα του τοπικού περιβάλλοντος θα πρέπει να ακολουθεί τις φάσεις της συλλογής, της επεξεργασίας, καθώς και της εξαγωγής συμπερασμάτων.

Οι γραπτές μαρτυρίες (βιβλία, άρθρα, επιγραφές, ημερολόγια κ.ά), οι καταγραφές προφορικών στοιχείων (θρύλοι, παραδόσεις, διηγήσεις κ.ά.), η περιγραφή αρχαιολογικών-ιστορικών χώρων, κτιρίων, μνημείων και αντικειμένων, τα εργαλεία και τα οικιακά σκεύη, οι φορεσιές και τα χειροτεχνήματα, τα στατιστικά στοιχεία, τα λογοτεχνικά έργα που αναφέρονται στη ζωή των ανθρώπων της περιοχής και στη νοοτροπία τους, τα εικαστικά έργα (τέμπλα εκκλησιών, εικόνες, έργα λαϊκής τέχνης κ.ά.), οι φωτογραφίες της περιοχής και των κατοίκων της (από τις θρησκευτικές και άλλες εκδηλώσεις), τα τοπικά τραγούδια, οι ταινίες μορφωτικού ή τουριστικού ενδιαφέροντος για την περιοχή, οι συνεντεύξεις με ηλικιωμένους κατοίκους, που θυμούνται πολλά πράγματα για τη ζωή στο παρελθόν, είναι δυνατόν να αποτελέσουν το υλικό που μπορούν να συλλέξουν οι μαθητές. Η φάση της επεξεργασίας ακολουθεί τα στάδια της κατάταξης του υλικού (χρονολογικά και θεματικά), της επιλογής του υλικού, του ελέγχου της εγκυρότητας, της διασταύρωσης και της σύνθεσης των στοιχείων. Η φάση της αξιοποίησης του υλικού μπορεί να υλοποιηθεί με πολλούς τρόπους: μπορούν να γίνουν λευκώματα, να εκτεθεί το οπτικό υλικό

σε προθήκες, να παρουσιαστεί όλο ή μέρος του με μορφή ανακοίνωσης-διάλεξης στην τάξη ή στην ευρύτερη κοινωνία της περιοχής κτλ.

Η συνθετότερη, όμως, και διαρκέστερη αξιοποίηση είναι η σύνθεση του υλικού και η παρουσίαση των σχετικών συμπερασμάτων σε μορφή μελέτης/πραγματείας, για τη σύνταξη της οποίας οι πηγές μπορούν να ταξινομηθούν σε:

Προφορικές (παραδόσεις, θρύλοι, μύθοι κτλ.)

Γραπτές (διάφορα κείμενα, επιγραφές)

Άφωνες (αντικείμενα, ερείπια, έργα τέχνης κ.ά.) και

Οπτικοακουστικές (μαγνητοταινίες, βιντεοταινίες).

Οι πηγές, ανάλογα με τη σχέση που έχουν με το γεγονός, είναι: *άμεσες*, αν αποτελούν μέρος της ιστορικής πραγματικότητας στην οποία αναφέρονται (όπως ένα όπλο που χρησιμοποιήθηκε σε μια μάχη, ένα νόμισμα κ.ά.) και *έμμεσες*, αν απλώς περιγράφουν- διηγούνται κατά κάποιον τρόπο το γεγονός. Είναι, επομένως, μεταγενέστερες αυτού.

7. Προδιαγραφές βιβλίων και λοιπού διδακτικού υλικού

Βιβλίο για τον μαθητή

Τα διδακτικά βιβλία, σύμφωνα με το νόμο, γράφονται με βάση τα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών. Κατά συνέπεια, θα πρέπει να είναι συμβατά με το σκοπό, τους στόχους, τα περιεχόμενα και τις μεθοδολογικές υποδείξεις αυτών.

Τα περιεχόμενα του μαθήματος της Ιστορίας, όπως προβλέπεται και από το Πρόγραμμα Σπουδών, πρέπει να οργανωθούν σε διδακτικές ενότητες που ολοκληρώνονται σε μία διδακτική ώρα. Για τη διδασκαλία του μαθήματος στις Γ, Δ, Ε' και ΣΤ' τάξεις του δημοτικού σχολείου από το Ωρολόγιο Πρόγραμμα διατίθενται δύο διδακτικές ώρες την εβδομάδα και κατά προσέγγιση 55 διδακτικές ώρες για ολόκληρο το διδακτικό έτος. Δεδομένου ότι πρέπει να εξοικονομηθεί διδακτικός χρόνος για την ενασχόληση με την Τοπική Ιστορία και την ανακεφαλαίωση των επιμέρους εννοιών με επαναληπτικά μαθήματα που θα γίνονται με μορφή ασκήσεων, οι διδακτικές ενότητες σε καμία περίπτωση δεν μπορούν να ξεπερνούν τις 45.

Σε κάθε διδακτική ενότητα θα πρέπει να υπάρχει ένα εισαγωγικό κείμενο, στο οποίο θα αναπτύσσονται τα βασικά της σημεία, καθώς και το σχετικό λεξιλόγιο που αποδίδει βασικές ιστορικές έννοιες οι οποίες αναδεικνύονται από την ενότητα. Τα κείμενα πρέπει να είναι δομημένα σε παραγράφους με νοηματική αυτοτέλεια, μικροπερίοδο λόγο και γλώσσα στρωτή και κατανοητή από τα παιδιά στα οποία απευθύνεται. Στο τέλος κάθε ενότητας θα υπάρχουν δυο-τρεις ερωτήσεις που θα διευκολύνουν τη συνόψιση του περιεχομένου και θα δίνουν αφορμές για συσχετισμούς, γενικεύσεις, διαθεματικές δραστηριότητες και συνδέσεις με την Τοπική Ιστορία. Οι τίτλοι των εννοιών θα διατυπώνονται με σαφήνεια και όχι με αντισυμβατικό και ποιητικό τρόπο. Σκόπιμο είναι στην αρχή κάθε τεύχους να υπάρχουν δύο ενότητες: στη μία θα γίνεται λόγος για την ύλη που διδάχτηκε την προηγούμενη χρονιά και στην άλλη για την ύλη που πρόκειται να διδαχτεί.

Εκτός από το εισαγωγικό κείμενο, θα πρέπει, εάν είναι δυνατόν σε κάθε ενότητα, να υπάρχουν συνοδευτικά κείμενα-παραθέματα από ιστορικές και άλλες πηγές, που θα είναι ελκυστικά για τους μαθητές. Στα κείμενα, στα παραθέματα, αλλά και στις δραστηριότητες θα πρέπει να εξαιρούνται οι ανθρώπινες αξίες, να παρέχονται πρότυπα υψηλού ήθους, να τονίζεται η προσήλωση στη δημοκρατία και στην ελεύθερη σκέψη και να υπογραμμίζεται η σημασία του υπεύθυνου πολίτη. Έμφαση, επίσης, πρέπει να δίνεται στην καθημερινή ζωή, την τέχνη και τον πολιτισμό.

Ιδιαίτερα πρέπει να προσεχτεί η βασική απαίτηση όλων όσοι ασχολούνται με τη διδακτική πράξη, ότι δηλαδή τα διδακτικά βιβλία πρέπει να είναι ευσύνοπτα και όχι εκτεταμένα. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί, αν οι διδακτικές ενότητες, τα εισαγωγικά κείμενα, οι εικόνες κτλ. ολοκληρώνονται σε τρεις το πολύ σελίδες. Τα βιβλία για το μαθητή δεν πρέπει να ξεπερνούν τις 150 σελίδες συνολικά.

Στις τελευταίες σελίδες θα υπάρχει σχετικό Γλωσσάρι με ερμηνεύματα για τους ιστορικούς όρους που διδάσκονται στις επιμέρους ενότητες και χρονολογικός πίνακας, για να συμπληρώνουν οι μαθητές δίπλα στις χρονολογίες τα σημαντικότερα ιστορικά γεγονότα.

Εικονογράφηση

Η εικονογράφηση και γενικά η όλη παρουσίαση του διδακτικού υλικού πρέπει να προσεχτεί ιδιαίτερα.

Τα γεγονότα εγγράφονται στο χώρο και το χρόνο, γι' αυτό οι μαθητές, για την καλύτερη κατανόηση των γεγονότων, πρέπει να διευκολύνονται με χάρτες, γραφικές παραστάσεις και σχεδιαγράμματα (π.χ. ιστορική γραμμή)

Η εικονογράφηση πρέπει να είναι λειτουργικά αξιοποιήσιμη και όχι απλό, διακοσμητικό στοιχείο. Να είναι ρεαλιστική και όχι σε μορφή κόμικς. Να προτιμάται φωτογραφικό υλικό από ιστορικούς χώρους, έργα τέχνης, αναπαραστάσεις σε αγγεία, τοιχογραφίες, νομίσματα, γκραβούρες κτλ.

Βιβλίο για τον δάσκαλο

Το βιβλίο για το δάσκαλο πρέπει να είναι ξεχωριστό και να περιλαμβάνει:

Εισαγωγικό μέρος για την επιστήμη της Ιστορίας και την ιστορική περίοδο που εξετάζεται στο αντίστοιχο βιβλίο του μαθητή.

Μεθοδολογικές οδηγίες που εξειδικεύουν τις αντίστοιχες οδηγίες του ΑΠΣ.

Ενδεικτικό διάγραμμα διδασκαλίας.

Οδηγίες και υποδείξεις για τη διδασκαλία της Τοπικής Ιστορίας σύμφωνα με τις αρχές του ΑΠΣ και οδηγίες για την εκπόνηση σχεδίων εργασίας (projects).

Οδηγίες και υποδείξεις για επισκέψεις σε μουσεία και αρχαιολογικούς χώρους.

Πρόσθετες πληροφορίες για κάθε ενότητα και οδηγίες για διδακτικές ενέργειες και μαθητικές δραστηριότητες, με ιδιαίτερη έμφαση στη διαθεματική προσέγγιση. Πληροφορίες και οδηγίες για τη χρήση πρόσθετου υλικού (αυθεντικά κείμενα, λογοτεχνικά κείμενα, φωτογραφίες, έργα τέχνης, ταινίες, CD-ROM κ.ά.).

Οι δραστηριότητες θα δίνουν την ευκαιρία στους μαθητές να συζητούν για το περιεχόμενο του μαθήματος, να περιγράφουν τις εμπειρίες τους, να συσχετίζουν τις γνώσεις που ήδη έχουν με νέες πληροφορίες, να εκφράζουν την προσωπική τους άποψη, να διατυπώνουν γενικεύσεις κ.ά.

Τετράδιο εργασιών

Θεωρείται απαραίτητο συμπλήρωμα του βιβλίου για το μαθητή και περιλαμβάνει:

Επαναληπτικά μαθήματα υπό μορφή ασκήσεων και δραστηριοτήτων, όταν ολοκληρώνεται μία ευρύτερη ενότητα.

Δραστηριότητες για κάθε επιμέρους διδακτική ενότητα:

Λεξιλογικές ασκήσεις.

Ανακεφαλαιωτικές ασκήσεις (συμπλήρωση κειμένου με σχετικό με την ενότητα λεξιλόγιο).

Τεστ πολλαπλής επιλογής, τεστ Σωστό- Λάθος, ακροστιχίδες, σταυρόλεξα, αντιστοιχίσεις.

Πίνακες διπλής εισόδου κτλ.

Χάρτες ,σχεδιαγράμματα, ιστορική γραμμή κ.ά.

Υποδείξεις για προφορικές δραστηριότητες και τη σύνταξη σχεδίου εργασίας (project).

Εποπτικό υλικό

Βιντεοκασέτες, CD ROM, ιστορικοί χάρτες.

II. ΓΥΜΝΑΣΙΟ

1. Ειδικοί σκοποί

Με τη διδασκαλία της Ιστορίας στο Γυμνάσιο επιδιώκονται οι παρακάτω επιμέρους σκοποί:

Να κατανοήσουν οι μαθητές ότι ο κόσμος στον οποίο ζουν είναι αποτέλεσμα μιας εξελικτικής πορείας, με υποκείμενα δράσης τους ανθρώπους.

Να καταστούν ικανοί, μέσα από τη γνώση του παρελθόντος, να κατανοήσουν το παρόν, να στοχαστούν για τα προβλήματά του και να προγραμματίσουν υπεύθυνα το μέλλον τους.

Να συνειδητοποιήσουν την προσωπική τους ευθύνη για την πορεία της κοινωνίας στην οποία ζουν.

Να οικειώνονται βαθμιαία το ειδικό λεξιλόγιο της ιστορικής επιστήμης.

Να συνειδητοποιήσουν την αναγκαιότητα επιλογής και κριτικής αξιολόγησης των ιστορικών πηγών.

Να γνωρίσουν την ιστορική πορεία του Ελληνισμού από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα, με αναφορές στην ευρύτερη παγκόσμια ιστορία.

Να συνειδητοποιήσουν ότι η κατανόηση κάθε κοινωνίας προϋποθέτει τη μελέτη όλων των πτυχών της (πολιτικής, οικονομικής, πολιτιστικής, θρησκευτικής κ.λπ.).

Να διαμορφώσουν, μέσα από τη μελέτη των επιμέρους πολιτισμών και της συνεισφοράς τους στον παγκόσμιο πολιτισμό, πνεύμα μετριοπάθειας, ανοχής και σεβασμού στο διαφορετικό.

Να οικοδομήσουν, μέσα από τη μελέτη του δικού τους πολιτισμού, την εθνική και πολιτιστική τους ταυτότητα.

Να συνειδητοποιήσουν και να εκτιμήσουν τη συμβολή του ελληνικού πολιτισμού στον παγκόσμιο πολιτισμό.

2. Στόχοι, Θεματικές ενότητες, Ενδεικτικές δραστηριότητες, Διαθεματικά σχέδια εργασίας

ΤΑΞΗ Α΄

ΑΡΧΑΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΑ ΩΣ ΤΗΝ ΙΔΡΥΣΗ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗΣ (330 μ. Χ.)

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες (διατιθέμενος χρόνος)	Ενδεικτικές Δραστηριότητες ³
Η προϊστορία		
Οι μαθητές επιδιώκεται: Να γνωρίσουν τα στάδια εξέλιξης του ανθρώπινου είδους. Να συνειδητοποιήσουν την ανάγκη συνεργασίας μεταξύ διαφορετικών επιστημονικών κλάδων στη μελέτη του απώτερου παρελθόντος. Να προσδιορίσουν τους όρους «προϊστορία», «εποχή του λίθου», «παλαιολιθική εποχή», «νεολιθική εποχή». Να αναγνωρίζουν τα βασικά χαρακτηριστικά της τέχνης της προϊστορικής εποχής.	Εισαγωγή. Προϊστορία και Ιστορία. Η πρώτη εμφάνιση του ανθρώπου στον κόσμο και τα στάδια εξέλιξης του ανθρώπου. Η ζωή του ανθρώπου κατά την Παλαιολιθική εποχή. Η ζωή του ανθρώπου κατά τη Νεολιθική εποχή. Η τέχνη της προϊστορικής εποχής. (2 ώρες)	Συζήτηση με θέμα την εξέλιξη των ειδών (Γλώσσα, Βιολογία, Θρησκευτικά). Βιωματική προσέγγιση της ζωής των σπηλαίων μέσα από τη σύγκριση με τη σύγχρονη ζωή. Μελέτη χαρτών και καταγραφή των μετακινήσεων πληθυσμών σε διαφορετικές περιοχές και ηπείρους. Προβολή εικόνων με σχέδια των σπηλαίων και αισθητική αποτίμησή τους.
Να κατανοήσουν την αλληλεπίδραση μεταξύ του γεωγραφικού παράγοντα, της οικονομίας και της κοινωνικής οργάνωσης στη διαμόρφωση των πρώτων κοινο-	Η προϊστορία του Αιγαίου. Η εποχή του χαλκού Η νεολιθική εποχή στην Ελλάδα. Οικιστική οργάνωση, οικονομία και κοι-	Μελέτη του χάρτη του Αιγαίου σε συνάρτηση με τους πολιτισμούς της εποχής του χαλκού (Γεωγραφία). Σχολιασμός εικόνων νεολιθικών οικισμών. Βίωση του τρόπου ζωής των

³ Οι δραστηριότητες με πλάγια γράμματα προτείνονται ως διαθεματικές και ανταποκρίνονται στις προτεινόμενες διαθεματικές έννοιες της 3^{ης} στήλης του πίνακα του αντίστοιχου ΔΕΠΠΣ.

<p>νιών.</p> <p>Να διακρίνουν τις κύριες γεωγραφικές και πολιτισμικές ενότητες της πρώιμης, μέσης και ύστερης εποχής του Χαλκού, τις <i>ομοιότητες</i> και τις <i>διαφορές</i> τους.</p> <p>Να εκτιμήσουν συνολικά τον κυκλαδικό, το μινωικό και το μυκηναϊκό πολιτισμό σε σχέση με το <i>χρόνο</i> και το <i>χώρο</i> ανάπτυξής τους.</p> <p>Να αναγνωρίσουν τα βασικά στοιχεία της οργάνωσης των νεολιθικών οικισμών.</p> <p>Να μπορούν να ορίζουν με ακρίβεια το περιεχόμενο των ιστορικών όρων «εποχή του χαλκού» και «γραμμική γραφή».</p> <p>Να αναγνωρίζουν τα βασικά χαρακτηριστικά της μινωικής και τη μυκηναϊκής τέχνης.</p>	<p>ωννία.</p> <p>Η πρώιμη, μέση και ύστερη εποχή του χαλκού στην Ελλάδα.</p> <p>Ο Κυκλαδικός πολιτισμός.</p> <p>Ο Μινωικός πολιτισμός. Κοινωνική, πολιτική και οικονομική οργάνωση. Θρησκεία και τέχνη.</p> <p>Ο Μυκηναϊκός πολιτισμός. Κοινωνική, πολιτική και οικονομική οργάνωση.</p> <p>Η γραμμική γραφή Β.</p> <p>Θρησκεία και τέχνη.</p> <p>Η κατάρρευση του μυκηναϊκού κόσμου.</p> <p>(6 ώρες)</p>	<p>ανθρώπων στην περίοδο αυτή.</p> <p>Κατάρτιση πίνακα με τις κυριότερες οικονομικές, κοινωνικές, θρησκευτικές και λοιπές εκδηλώσεις του Κυκλαδικού, Μινωικού και Μυκηναϊκού πολιτισμού.</p> <p>«Ανάγνωση» εικαστικών έργων από τοιχογραφίες της Θήρας, της Κρήτης και των Μυκηνών και συγκριτική θεώρησή τους.</p> <p>«Ανάγνωση» πινακίδων γραμμικής γραφής Β και σύγκρισή τους με την αρχαία ελληνική γραφή.</p> <p>Συζήτηση με θέμα: Από το χαλκό στο σίδηρο. Τα αίτια κατάρρευσης του μυκηναϊκού κόσμου.</p>
Ο ελληνικός κόσμος από το 1100 ως το 479 π.Χ.)		
<p>Να γνωρίσουν τις αλλαγές που επήλθαν στον ελλαδικό χώρο μετά την παρακμή του μυκηναϊκού κόσμου.</p> <p>Να συνειδητοποιήσουν ότι σε κάθε εποχή η ανθρώπινη δραστηριότητα συνεχίζεται αδιάλειπτα σε διάφορους τομείς.</p> <p>Να είναι σε θέση να προσδιορίσουν τη σημασία των όρων «φυλετική κοινότητα» και «γεωμετρική τέχνη».</p> <p>Να μπορούν να αναγνωρίζουν τα βασικά χαρακτηριστικά της γεωμετρικής τέχνης.</p>	<p>Η ζωή στον ελλαδικό χώρο από το 1100 π.Χ. ως το 800 π.Χ. περίπου.</p> <p>Η διαμόρφωση φυλετικών κοινοτήτων.</p> <p>Ο κόσμος των ομηρικών επών.</p> <p>Η γεωμετρική τέχνη.</p> <p>(2 ώρες)</p>	<p>Μελέτη εικαστικών έργων της γεωμετρικής περιόδου και συσχέτισή τους με την εικαστική δημιουργία της εποχής του χαλκού (Θρησκευτικά, Αισθητική αγωγή).</p> <p>Επισήμανση χωρίων από τον Όμηρο με πολιτιστικά στοιχεία των μυκηναϊκών χρόνων, της περιόδου του α΄ αποικισμού και της εποχής του Ομήρου.</p>
<p>Να εκτιμήσουν τις συνέπειες των μεταναστεύσεων και των μεταβολών στον οικονομικό, στρατιωτικό και πολιτικό τομέα.</p> <p>Να εκτιμήσουν τη σημασία των πόλεων-κρατών στη διαμόρφωση της αυτοσυνειδησίας των Ελλήνων.</p> <p>Να γνωρίσουν την κοινωνική και πολιτική δομή της Αθήνας και της Σπάρτης</p> <p>Να διακρίνουν τις διαφορές ανάμεσα στη σπαρτιατική και την αθηναϊκή κοινωνία.</p> <p>Να εκτιμήσουν τις συνέπειες της επιτυχούς αντιμετώπισης, από τους Έλληνες, της περσικής εισβολής.</p> <p>Να διαπιστώσουν τον ιδιαίτερο χαρακτήρα της ελληνικής τέχνης</p>	<p>Η ζωή στον ελλαδικό χώρο από το 800 ως το 479 π.Χ.</p> <p>Η δημιουργία του ελληνικού αλφαβήτου.</p> <p>Η αποικιακή εξάπλωση των Ελλήνων στη Μεσόγειο και τον Εύξεινο Πόντο.</p> <p>Η διαμόρφωση και ανάπτυξη των ελληνικών πόλεων ως κρατών και κοινωνιών.</p> <p>Η ανάδειξη της Αθήνας και της Σπάρτης.</p> <p>Οι πανελλήνιοι δεσμοί.</p> <p>Η αναχαίπιση του περσικού επεκτατισμού.</p> <p>Τα γράμματα και οι τέχνες</p>	<p>Μελέτη σύγχρονου χάρτη της Μεσογείου και του Εύξεινου Πόντου και αναγνώριση σύγχρονων πόλεων που ιδρύθηκαν κατά το β΄ αποικισμό. Καταγραφή τοπωνυμίων και σύγκριση με τα σημερινά (Γεωγραφία, Γλώσσα).</p> <p>Συζήτηση για το πνεύμα των Ολυμπιακών Αγώνων στην αρχαία Ελλάδα και στη σύγχρονη εποχή, με αναφορές στην επιστήμη, τεχνολογία, οικονομία, τέχνη και επικοινωνία (Αισθητική αγωγή, Χημεία, Τεχνολογία).</p> <p>Κατάρτιση πίνακα με τις πιο σημαντικές πολιτικές και κοινωνικές εκδηλώσεις σε Αθήνα και Σπάρτη και εντοπισμός ομοιοτήτων και διαφορών.</p> <p>Μελέτη σχεδιαγραμμάτων των συγκρούσεων κατά τους περσικούς πολέμους και κατάρτιση πίνακα με τα τοπωνύμια, τις δυνάμεις των αντιπάλων, τους αρχηγούς, την έκβαση και</p>

<p>σε συνδυασμό με τις πολιτικές και κοινωνικές εξελίξεις της περιόδου. Να διακρίνουν τα βασικά χαρακτηριστικά της αρχαϊκής τέχνης.</p>	<p>χνες. (10 ώρες)</p>	<p>την αιτιολόγησή της. «Ανάγνωση» έργων τέχνης της αρχαϊκής περιόδου και συσχετισμοί τους με τις θρησκευτικές, κοινωνικές, πολιτικές και άλλες εξελίξεις (Αισθητική αγωγή, Θρησκευτικά).</p>
<p>Οι κλασικοί χρόνοι (479 - 323 π.Χ.)</p>		
<p>Να διαπιστώσουν τις συνέπειες της ίδρυσης της Δηλιακής συμμαχίας στη δημιουργία ισχυρών εντάσεων στον ελληνικό χώρο. Να εκτιμήσουν τη σημασία της διαμόρφωσης του δημοκρατικού πολιτεύματος για την αρχαία Ελλάδα και το σύγχρονο κόσμο. Να αναγνωρίζουν τα βασικά χαρακτηριστικά του δημοκρατικού πολιτεύματος. Να γνωρίσουν βασικές πτυχές της καθημερινής ζωής στην αρχαία Ελλάδα κατά την κλασική περίοδο.</p>	<p><i>Η κυριαρχία της Αθήνας και η ακμή της αθηναϊκής δημοκρατίας.</i> Η διαμόρφωση του αθηναϊκού πολιτεύματος. Η αθηναϊκή ηγεμονία. Η ακμή της Αθηναϊκής δημοκρατίας. Η καθημερινή ζωή στην Αθήνα του 5^{ου} αιώνα π.Χ.</p> <p>(5 ώρες)</p>	<p>Συζήτηση με θέμα: Η μεταφορά του ταμείου της Συμμαχίας από τη Δήλο στην Αθήνα και οι συνέπειές της. Κατάρτιση πίνακα με τα όργανα της εξουσίας στην αθηναϊκή δημοκρατία. <i>Συζήτηση για τα συστήματα της άμεσης και έμμεσης δημοκρατίας στο παρελθόν και στο παρόν (Κοινωνική και Πολιτική αγωγή, Γλώσσα)</i> Βιωματική προσέγγιση εκδηλώσεων της καθημερινής ζωής στην Αθήνα της κλασικής εποχής (π.χ. Αγορά, Θέατρο, Δικαστήρια).</p>
<p>Να γνωρίσουν τα αίτια και να εκτιμήσουν τις συνέπειές του πελοποννησιακού πολέμου για το σύνολο του ελληνικού κόσμου. Να προβληματιστούν για τις συνέπειες των προσπαθειών διάφορων ελληνικών πόλεων να κυριαρχήσουν στον ελλαδικό χώρο. Να διακρίνουν τις βασικές διαφορές ανάμεσα στην ηγεμονία και τη συμμαχία.</p>	<p><i>Ηγεμονικοί ανταγωνισμοί και αποδυνάμωση των ελληνικών πόλεων</i> Ο πελοποννησιακός πόλεμος. Η σπαρτιατική ηγεμονία. Η θηβαϊκή ηγεμονία. Η β' αθηναϊκή συμμαχία.</p> <p>(4 ώρες)</p>	<p><i>Καταγραφή και αποτύπωση στο χάρτη των πόλεων που πήραν μέρος στις συγκρούσεις του πελοποννησιακού πολέμου στο πλευρό Αθήνας και Σπάρτης (Γεωγραφία).</i> Ανάγνωση και σχολιασμός αποσπασμάτων από το έργο του Θουκυδίδη και του Ξενοφώντα. Συζήτηση με θέμα: Τα αίτια της ήττας των Αθηναίων στον πελοποννησιακό πόλεμο.</p>
<p>Να κατανοήσουν τις συνθήκες που ευνόησαν την ανάμειξη της Μακεδονίας στα πολιτικά πράγματα των πόλεων-κρατών, την εκμετάλλευση των «κομματικών» συγκρούσεων και την τελική επικράτησή της. Να εκτιμήσουν το πολιτικό, στρατιωτικό και διοικητικό έργο του Μ. Αλεξάνδρου και τη σημασία των κατακτήσεών του για την εξέλιξη του πολιτισμού. Να εκτιμήσουν τον πολύπλευρο ρόλο ηγετικών προσωπικοτήτων στις ιστορικές εξελίξεις.</p>	<p><i>Η άνοδος της Μακεδονίας και η επέκταση του Ελληνισμού</i> Η εποχή του Φιλίππου και η επικράτηση των Μακεδόνων στον ελλαδικό χώρο. Η εκστρατεία του Μ. Αλέξανδρου. Το έργο του Μ. Αλεξάνδρου.</p> <p>(5 ώρες)</p>	<p><i>Ανάληψη ρόλων με στόχο τη δραματοποίηση φανταστικής συνεδρίασης της αθηναϊκής Εκκλησίας του Δήμου, με πρωταγωνιστές εκπροσώπους της φιλομακεδονικής και της αντιμακεδονικής παράταξης (Αρχαία ελληνικά, Γλώσσα, Κοινωνική και πολιτική αγωγή).</i> Αποτύπωση στο χάρτη της πορείας του Μ. Αλεξάνδρου στην Ανατολή. Καταγραφή και σχολιασμός των πολιτισμικών στοιχείων που προώθησε ο Μ. Αλέξανδρος στην Ανατολή.</p>
<p>Να εκτιμήσουν τις αξίες που ανέδειξε ο κλασικός πολιτισμός και την παγκόσμια και διαχρονική εμβέλειά του. Να κατανοούν και να αναγνωρίζουν τα βασικά χαρακτηριστικά της κλασικής τέχνης. Να εντοπίζουν στοιχεία των σύγχρονων επιστημονικών και τεχνολογικών επιτευγμάτων της κλασικής εποχής</p>	<p><i>Τα πολιτιστικά επιτεύγματα της κλασικής εποχής</i> Η ανάπτυξη των επιστημών. Το θέατρο και οι τέχνες.</p> <p>(3 ώρες)</p>	<p><i>Συζήτηση για την αφετηρία και την ιστορική εξέλιξη των επιστημών (Μαθηματικά, Φυσική, Γεωγραφία, Τεχνολογία, Κοινωνική και πολιτική αγωγή, Τεχνολογία).</i> «Ανάγνωση» εικαστικών έργων και συσχετισμοί τους με την οικονομική, κοινωνική και πολιτική κατάσταση της κλασικής εποχής.</p>

λογικών επιτευγμάτων, τα οποία έχουν τις ρίζες τους στην πνευματική δημιουργία των κλασικών χρόνων.		Συζήτηση με θέμα: Ο κανόνας της χρυσής τομής στην Αρχιτεκτονική και τη Γλυπτική των κλασικών χρόνων (Μαθηματικά, Αισθητική αγωγή).
Οι ελληνιστικοί και ρωμαϊκοί χρόνοι		
<p>Να γνωρίσουν βασικά στοιχεία για τα σημαντικότερα βασίλεια της ελληνιστικής περιόδου και να επισημάνουν ομοιότητες και διαφορές μεταξύ τους.</p> <p>Να γνωρίσουν της βασικές πτυχές του ελληνιστικού πολιτισμού.</p> <p>Να εκτιμήσουν τη σχέση του με της κοινωνικοπολιτικές εξελίξεις της εποχής</p> <p>Να διακρίνουν τα βασικά χαρακτηριστικά της ελληνιστικής τέχνης.</p>	<p><i>Η ελληνιστική εποχή</i></p> <p>Η οργάνωση του ελληνιστικού κόσμου.</p> <p>Ο ελλαδικός χώρος λίγο πριν από τη ρωμαϊκή κατάκτηση.</p> <p>Τα γράμματα και οι τέχνες στους ελληνιστικούς χρόνους.</p> <p style="text-align: center;">(3 ώρες)</p>	<p>Μελέτη του χάρτη και αποτύπωση των μεταβολών διαχρονικά στα σύνορα των ελληνιστικών κρατών.</p> <p>«Ανάγνωση» έργων τέχνης της ελληνιστικής εποχής, σε συσχέτισμό προς τις πολιτικές, κοινωνικές και άλλες συνθήκες (Αισθητική αγωγή, Θρησκευτικά).</p> <p>Συζήτηση για το Μουσείο της Αλεξανδρείας και τη διαφοροποίηση της έννοιας «μουσείο» διαχρονικά.</p>
<p>Να αποτυπώσουν τους βασικούς σταθμούς της ιστορίας του ρωμαϊκού κράτους, καθώς και τη γεωγραφική επέκτασή του μέχρι την κατάκτηση όλου του ελληνιστικού κόσμου.</p> <p>Να διακρίνουν και να εκτιμήσουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του ρωμαϊκού πολιτισμού και την προσφορά του στον παγκόσμιο πολιτισμό.</p> <p>Να κατανοήσουν τη σύζευξη του ελληνικού και του ρωμαϊκού πολιτισμού.</p>	<p><i>Η κυριαρχία της Ρώμης</i></p> <p>Η εξέλιξη του ρωμαϊκού κράτους και η υποταγή του ελληνιστικού κόσμου.</p> <p>Ο ελληνορωμαϊκός πολιτισμός.</p> <p style="text-align: center;">(3 ώρες)</p>	<p>Μελέτη του χάρτη και αποτύπωση της πορείας των Ρωμαίων στην κατάκτηση της Ανατολής (Γεωγραφία).</p> <p>Συγκριτική θεώρηση της ρωμαϊκής και της αθηναϊκής Δημοκρατίας (Κοινωνική και πολιτική αγωγή).</p> <p>Μελέτη και καταγραφή βιογραφικών στοιχείων των πολιτικών και στρατιωτικών προσωπικοτήτων της Ρώμης.</p> <p>Επισήμανση και καταγραφή των ρωμαϊκών επιτευγμάτων στην τέχνη και την τεχνολογία (Τεχνολογία, Αισθητική αγωγή).</p>
<p>Να κατανοήσουν τα αίτια της κρίσης του ρωμαϊκού κράτους στα τέλη του 3^{ου} και τις αρχές του 4^{ου} αι. μ.Χ.</p> <p>Να γνωρίσουν τις συνθήκες εμφάνισης και βαθμιαίας εξάπλωσης του χριστιανισμού στην Ανατολή και την ανάδειξή του ως νόμιμης θρησκείας της αυτοκρατορίας</p> <p>Να εκτιμήσουν τις συνέπειες της απόφασης του Μ. Κωνσταντίνου να μεταφέρει το κέντρο βάρους της αυτοκρατορίας στην Ανατολή</p>	<p><i>Από τη Ρώμη στο Βυζάντιο</i></p> <p>Η εμφάνιση και εξάπλωση του Χριστιανισμού</p> <p>Η κρίση του ρωμαϊκού κράτους</p> <p>Η μεταφορά του κέντρου βάρους στην Ανατολή</p> <p style="text-align: center;">(4 ώρες)</p>	<p>Βιωματική προσέγγιση της ζωής των πρώτων χριστιανών στις κατακόμβες και των διώξεών τους από τους Ρωμαίους (Αισθητική αγωγή, Θρησκευτικά).</p> <p>Συζήτηση με θέμα τα πλεονεκτήματα της γεωγραφικής θέσης της Κωνσταντινούπολης σε σχέση με τη Ρώμη (Γλώσσα, Γεωγραφία).</p>

Σύνολο διδακτικών ενοτήτων: 47

Προτεινόμενα διαθεματικά σχέδια εργασίας⁴

Θέμα: Ο χώρος της κατοικίας των ανθρώπων από την προϊστορική ως τη ρωμαϊκή εποχή.
 Εκπόνηση ομαδικών εργασιών με εικαστική αποτύπωση, κατασκευές, συλλογές εικόνων, σύνθεση κειμένων, συγκριτική παρουσίαση και ερμηνεία. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Χώρος-χρόνος, Μεταβολή, Εξέλιξη, Ομοιότητα-Διαφορά, Πολιτισμός κ.λπ. **Προεκτάσεις** στην Αισθητική αγωγή, Οικιακή οικονομία, Γλώσσα, Γεωγραφία.

⁴ Τα διαθεματικά αυτά σχέδια εργασίας μπορούν να συμπληρώσουν εναλλακτικά τις αναφερόμενες στο ΑΠΣ «ενδεικτικές διαθεματικές δραστηριότητες», για τις οποίες διατίθεται περίπου το 10% του διδακτικού χρόνου.

Θέμα: Η καθημερινή ζωή άλλοτε (αρχαία Ελλάδα) και τώρα. Οργάνωση ομαδικών εργασιών με καθήκοντα τη συγκέντρωση παραστάσεων από αρχαία αγγεία, τον εντοπισμό αυθεντικών ιστορικών μαρτυριών, την εικαστική απόδοση σκηνών της καθημερινής ζωής, τη συγκριτική παρουσίαση ασχολιών της αρχαίας και της σύγχρονης ζωής, τη φανταστική διήγηση των εμπειριών ενός αθηναίου «μαθητή» στη διάρκεια μιας μέρας κατά την κλασική εποχή κ.λπ. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Χώρος-χρόνος, Ομοιότητα-Διαφορά, Εξέλιξη, Μεταβολή, Πολιτισμός κ.λπ. **Προεκτάσεις** στην Αισθητική αγωγή, Τεχνολογία, Οικιακή οικονομία, Γλώσσα, Θρησκευτικά.

Θέμα: Από τις Ολυμπιάδες της αρχαίας Ελλάδας στους σύγχρονους Ολυμπιακούς αγώνες. Οργάνωση ομαδικών ή ατομικών εργασιών με συγκεκριμένα καθήκοντα όπως: καταγραφή των αρχαίων και σύγχρονων αγωνισμάτων, συλλογές εικόνων από αρχαία αγγεία ή ανάγλυφα και σύγχρονων φωτογραφιών, συγκρίσεις των συνθηκών άθλησης, οργάνωσης, μέτρησης του χρόνου και των αποστάσεων κ.λπ. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Χώρος-χρόνος, Ομοιότητα-Διαφορά, Εξέλιξη, Μεταβολή, Σύστημα, Νόμος, Πολιτισμός κ.λπ. **Προεκτάσεις** στην Αισθητική αγωγή, Τεχνολογία, Μαθηματικά, Σωματική αγωγή, Γλώσσα.

Θέμα: Ο Αρχιμήδης και οι επινοήσεις του στην υπηρεσία της άμυνας των Συρακουσών. Ανάληψη ατομικών ή ομαδικών εργασιών με καθήκοντα τη μελέτη των επινοήσεων του Αρχιμήδη, των μαθηματικών θεωριών στις οποίες στηρίχθηκε, την εικαστική απόδοση των εφευρέσεών του, την κατασκευή ομοιωμάτων των «μηχανών» του, τη γραπτή διήγηση της πολιορκίας των Συρακουσών και της δράσης του Αρχιμήδη κ.λπ. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Χώρος-χρόνος, Εξέλιξη, Μεταβολή, Σύστημα, Πολιτισμός κ.λπ. **Προεκτάσεις** στην Αισθητική αγωγή, Τεχνολογία, Μαθηματικά, Φυσική, Γλώσσα.

ΤΑΞΗ Β΄

ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗ ΚΑΙ ΝΕΟΤΕΡΗ ΙΣΤΟΡΙΑ: ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΔΡΥΣΗ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗΣ ΩΣ ΤΙΣ ΠΑΡΑΜΟΝΕΣ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες (διατιθέμενος χρόνος)	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
Οι πρώτοι αιώνες του Βυζαντίου (330-717)		
<p>Οι μαθητές επιδιώκεται:</p> <p>Να κατανοήσουν τους παράγοντες που ώθησαν τον Κωνσταντίνο στη μεταφορά της πρωτεύουσας από τη Ρώμη στην Κωνσταντινούπολη</p> <p>Να γνωρίσουν το χρόνο, το χώρο και τις συνέπειες της εμφάνισης και εξάπλωσης των «βαρβαρικών» λαών.</p> <p>Να γνωρίσουν το έργο των σημαντικότερων αυτοκρατόρων της περιόδου.</p> <p>Να αξιολογήσουν τις επιπτώσεις των αιρέσεων στο χώρο του ανατολικού ρωμαϊκού κράτους.</p>	<p><i>Η μετεξέλιξη του ανατολικού ρωμαϊκού κράτους: εσωτερικά και εξωτερικά προβλήματα</i></p> <p>Από τη Ρώμη στη Νέα Ρώμη: εποχή μετεξέλιξης του ανατολικού ρωμαϊκού κράτους.</p> <p>Η πτώση της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας και ο σταδιακός εξελληνισμός του Ανατολικού Ρωμαϊκού κράτους.</p> <p>Οι σημαντικότεροι αυτοκράτορες της περιόδου και οι αγώνες για την αντιμετώπιση των εξωτερικών κινδύνων.</p> <p>Ο χριστιανισμός επίσημη θρησκεία του κράτους.</p> <p>Οι αιρέσεις και οι συνέπειές τους.</p> <p style="text-align: center;">(4 ώρες)</p>	<p>Συζήτηση με θέμα τα "οράματα" του Μ. Κωνσταντίνου, όπως έχουν διασωθεί από τους ιστορικούς της εποχής Ευσέβιο και Λακτάντιο.</p> <p>Μελέτη του χάρτη και επισήμανση των περιοχών εγκατάστασης των γερμανικών φύλων.</p> <p><i>Μελέτη αποσπασμάτων των Πατέρων της Εκκλησίας, σχετικών με την επιχειρηματολογία τους κατά των αιρέσεων (Αρχαία ελληνικά, Γλώσσα, Θρησκευτικά).</i></p>
<p>Να γνωρίσουν το θεσμό των θεμάτων και να κατανοήσουν τη σημασία του για τη διοίκηση και την άμυνα της αυτοκρατορίας.</p>	<p><i>Η εσωτερική οργάνωση του κράτους.</i></p> <p>Ο θεσμός των Θεμάτων.</p>	<p>Συζήτηση με θέμα: Η αντοχή των έργων του Ιουστινιανού στο χρόνο.</p>

<p>και την άμυνα της αυτοκρατορίας.</p> <p>Να κατανοήσουν την επίδραση που άσκησε ο Χριστιανισμός στην τέχνη.</p>	<p>Η Αγία Σοφία ως πρότυπο της εξέλιξης στην αρχιτεκτονική κατά την εποχή του Ιουστινιανού.</p> <p>(2 ώρες)</p>	<p>Συγκέντρωση κατόψεων και αρχιτεκτονικών σχεδίων του Ναού της Αγίας Σοφίας και επισήμανση των στοιχείων που καταγράφουν την εξέλιξη της αρχιτεκτονικής κατά την περίοδο αυτή.</p>
<p>Η περίοδος της μεγάλης ακμής του Βυζαντίου (717–1025)</p>		
<p>Να γνωρίσουν το έργο των σημαντικότερων αυτοκρατόρων της περιόδου.</p> <p>Να αξιολογήσουν τα αποτελέσματα της εικονομαχίας και την επίδρασή της στην τέχνη.</p> <p>Να εκτιμήσουν τη σπουδαιότητα της αναμέτρησης του Βυζαντίου με τους Άραβες.</p> <p>Να γνωρίσουν τον τρόπο άσκησης της διπλωματίας εκ μέρους των Βυζαντινών αυτοκρατόρων.</p> <p>Να αξιολογήσουν τη σημασία του εκχριστιανισμού των Σλαβικών λαών</p>	<p><i>Η παγίωση της βυζαντινής κυριαρχίας στα Βαλκάνια και τη Μ. Ασία</i></p> <p>Η διαμόρφωση της μεσαιωνικής ελληνικής βυζαντινής αυτοκρατορίας.</p> <p>Η μεταβατική εποχή: οι έριδες για το ζήτημα των εικόνων.</p> <p>Οι αγώνες για την αποκατάσταση των συνόρων της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας.</p> <p>Οι σχέσεις του Βυζαντίου με τους λαούς της ανατολικής Ευρώπης.</p> <p>Οι σχέσεις του Βυζαντίου με τη δυτική Ευρώπη. Οι αγώνες για τη διατήρηση των ιταλικών κτήσεων.</p> <p>(6 ώρες)</p>	<p>Παιχνίδι ρόλων: Επιχειρηματολογία υπέρ και κατά της λατρείας των εικόνων.</p> <p>Κατάρτιση πίνακα αυτοκρατόρων της περιόδου και του έργου τους κατά κατηγορία (στρατιωτικό, πολιτικό, πολιτιστικό κ.λπ.)</p> <p>Σχέδιο εργασίας με θέμα: Ο εκχριστιανισμός των βαλκανικών λαών και των Ρώσων. Στόχοι, διαδικασία και συνέπειες των ενεργειών των Βυζαντινών.</p>
<p>Να συσχετίσουν τις νομοθετικές ρυθμίσεις με τις ανάγκες της εποχής των Ισαύρων και των Μακεδόνων.</p> <p>Να διακρίνουν τα βασικά οικονομικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά της εποχής καθώς και την εθνολογική σύσταση του πληθυσμού της βυζαντινής αυτοκρατορίας.</p> <p>Να εκτιμήσουν τα επιτεύγματα των Βυζαντινών στο χώρο της λογοτεχνίας, της επιστήμης και της τεχνολογίας.</p>	<p><i>Κοινωνία, Οικονομία, Πολιτισμός</i></p> <p>Οι εξελίξεις στην οικονομία και την κοινωνία.</p> <p>Η ισχυροποίηση των «δυνατών» και η αντιμετώπισή τους από την κεντρική εξουσία.</p> <p>Η ακμή των γραμμάτων. Τα τεχνολογικά επιτεύγματα των Βυζαντινών.</p> <p>(4 ώρες)</p>	<p>Δραματοποίηση: ένας Βυζαντινός πολίτης από επαρχία, κατά την περίοδο των Ισαύρων, παρουσιάζει τα προβλήματα που αντιμετωπίζει και ζητάει την προστασία της πολιτείας.</p> <p><i>Συλλογή ιστορικών πληροφοριών που περιέχονται σε ακριτικά τραγούδια και σχολιασμός τους (Λογοτεχνία, Γλώσσα).</i></p> <p>Σύγκριση και σχολιασμός χαρτών του βυζαντινού κράτους των περιόδων του Ιουστινιανού, των Ισαύρων και των Μακεδόνων.</p>
<p>Η περίοδος της σταδιακής παρακμής του Βυζαντίου (1025-1453)</p>		
<p>Να γνωρίσουν το έργο των σημαντικότερων αυτοκρατόρων της περιόδου.</p> <p>Να πληροφορηθούν τις εξελίξεις στο εσωτερικό της Αυτοκρατορίας καθώς και στις σχέσεις της με τη Δύση.</p> <p>Να κατανοήσουν τη σημασία της ισχυροποίησης της μεγάλης ιδιοκτησίας.</p> <p>Να γνωρίσουν την αυξανόμενη εμπορική δραστηριότητα των ιταλικών πόλεων και τις συνέπειές της στη βυζαντινή οικονομία.</p>	<p><i>Η εσωτερική αποδιοργάνωση του κράτους και η θρησκευτική διάσταση Ανατολής και Δύσης</i></p> <p>Κλονισμός και απαρχές παρακμής της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας.</p> <p>Τα κυριότερα πολεμικά και διπλωματικά γεγονότα της περιόδου.</p> <p>Η ιταλική οικονομική διεύδυση και οι συνέπειές της.</p> <p>Το σχίσμα των Εκκλησιών.</p>	<p>Εντοπισμός στο χάρτη των περιοχών όπου αναπτύχθηκε η εμπορική δραστηριότητα των ιταλικών ναυτικών πόλεων.</p> <p>Παιχνίδι ρόλων: δυο ομάδες μαθητών αναλαμβάνουν τους ρόλους εκπροσώπων των δύο Εκκλησιών και υποστηρίζουν επιχειρήματα υπέρ και κατά των ενεργειών τους που οδήγησαν στο σχίσμα.</p>

νομία. Να προβληματιστούν για τα αίτια του σχίσματος των Εκκλησιών.	(3 ώρες)	
Να εκτιμήσουν το χαρακτήρα, τα αίτια και τα αποτελέσματα των σταυροφοριών. Να γνωρίσουν τις συνθήκες υπό τις οποίες πραγματοποιήθηκε η άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Φράγκους. Να κατανοήσουν το χαρακτήρα των λατινικών και ελληνικών κρατών που δημιουργήθηκαν στο χώρο του Βυζαντίου.	Οι σταυροφορίες και οι συνέπειές τους για την τύχη του Βυζαντίου Οι σταυροφορίες. Η Δ΄ σταυροφορία και η πρώτη Άλωση της Κωνσταντινούπολης. Η περίοδος της λατινοκρατίας. Τα ελληνικά κράτη της Τραπεζούντας, της Ηπείρου και της Νίκαιας. (2 ώρες)	Δραματοποίηση: ένας χωρικός από τη Δύση εξηγεί τους λόγους για τους οποίους συμμετέχει σε μια σταυροφορία. Περιγράφει τους στόχους, τις προσδοκίες του και την εμπειρία του μέσα από την επαφή του με το βυζαντινό και τον αραβικό πολιτισμό (Γλώσσα, Γεωγραφία, Θρησκευτικά). Συζήτηση με θέμα την ιστορική σημασία του όρου σταυροφορία και τη μεταφορική σημασία που απέκτησε αυτός ο όρος αργότερα. Συγκέντρωση, παρουσίαση και σχολιασμός σχεδίων και εικαστικών έργων από τους ναούς του Μυστρά (Θρησκευτικά, Αισθητική Αγωγή).
Να κατανοήσουν τους εσωτερικούς και τους εξωτερικούς παράγοντες που οδήγησαν το Βυζάντιο στην παρακμή και την πτώση. Να γνωρίσουν τις συνθήκες που επικράτησαν στο χώρο της βυζαντινής αυτοκρατορίας μετά την Άλωση.	Η ανασύσταση της βυζαντινής αυτοκρατορίας και η υποταγή της στους Οθωμανούς Τελευταίες προσπάθειες επιβίωσης και προσωρινής ανάσχεσης της πτώσης. Η Άλωση της Κων/πολης από τους Οθωμανούς. Η πτώση του Βυζαντίου και η βυζαντινή κληρονομιά Ο Ελληνισμός υπό το καθεστώς ξένης κυριαρχίας. (3 ώρες)	Δραματοποίηση: επιχειρηματολογία υπέρ και κατά της λατινικής βοήθειας και παρουσίας στην Πόλη, παραμονές της Άλωσης. Σχολιασμός κειμένων-αποσπασμάτων από χρονικά της Άλωσης, σε συνδυασμό με την παρουσίαση σχετικών παραδόσεων, μύθων, δημοτικών τραγουδιών και σύγχρονης μελοποιημένης ποίησης (Γλώσσα, Λογοτεχνία, Μουσική).
Ο πολιτισμός του Βυζαντίου		
Να γνωρίσουν στοιχεία της καθημερινής ζωής των βυζαντινών (ιδιωτική και κοινωνική ζωή, συνήθειες κ.λπ.) Να γνωρίσουν τα κυριότερα είδη της βυζαντινής γραμματείας και τους σημαντικότερους εκπροσώπους τους. Να εκτιμήσουν την αξία της βυζαντινής τέχνης γενικά, και τη σχέση της με τη χριστιανική θρησκεία.	Η καθημερινή ζωή στο Βυζάντιο, τα γράμματα και οι τέχνες Η καθημερινή ζωή στις πόλεις και την ύπαιθρο. Οι επιστήμες, η λογοτεχνία, η μουσική και οι εικαστικές τέχνες. (3 ώρες)	Συγκέντρωση και παρουσίαση χαρακτηριστικών εικόνων και κειμένων που αναφέρονται στην καθημερινή ζωή των Βυζαντινών (γέννηση, γάμος, θάνατος, γιορτές, διασκέδαση, διατροφικές συνήθειες, ένδυση κ.λπ.) (Θρησκευτικά, Οικιακή οικονομία, Γλώσσα) Συγκέντρωση φωτογραφικού υλικού με ναούς και εικόνες κατά περιόδους, σχολιασμός και ερμηνεία των συμβόλων της χριστιανικής τέχνης.
Λαοί στον περίγυρο του βυζαντινού κράτους κατά το Μεσαίωνα		
Να γνωρίσουν τις σημαντικότερες φάσεις της ιστορίας των βαλκανικών λαών και του ρωσικού κράτους καθώς και τις σχέσεις τους με το Βυζάντιο. Να εκτιμήσουν τη συμβολή του	Ο βαλκανικός κόσμος και η Ρωσία κατά το Μεσαίωνα Οι βαλκανικοί λαοί και οι σχέσεις τους με το Βυζάντιο.	Συγκέντρωση, παρουσίαση και σχολιασμός εικόνων της περιόδου ακμής της ρωσικής τέχνης (ναοί, εικονογραφία) που δείχνουν τη σχέση της με τη βυζαντινή (Θρησκευτικά, Αισθητική αγωγή).

<p>Βυζαντίου στην <i>πνευματική συγκρότηση</i> του ευρύτερου ανατολικοευρωπαϊκού χώρου.</p>	<p>Ίδρυση και εξέλιξη του ρωσικού κράτους. (2 ώρες)</p>	
<p>Να γνωρίσουν την εμφάνιση και <i>εξάπλωση</i> του Ισλάμ και να εκτιμήσουν το σημαντικό ρόλο που έπαιξε στην ιστορία.</p> <p>Να κατανοήσουν την <i>αλληλεπίδραση</i> ανάμεσα στον πολιτισμό του Ισλάμ, του Βυζαντίου και της Δύσης.</p> <p>Να κατανοήσουν τη σημασία των όρων Ισλάμ και μουσουλμάνος.</p>	<p>Ο <i>κόσμος του Ισλάμ κατά την περίοδο του Μεσαίωνα</i></p> <p>Η <i>εξάπλωση των Αράβων και των Τούρκων</i>.</p> <p>Ο πολιτισμός του Ισλάμ και οι επιδράσεις του στην Ευρώπη. (2 ώρες)</p>	<p>Σχολιασμός εικαστικών έργων αραβικής τέχνης και επισήμανση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της.</p> <p><i>Σχέδιο εργασίας με θέμα: Οι αραβικές μεταφράσεις των Ελλήνων κλασικών και η συμβολή των Αράβων στην πρόοδο των φυσικών επιστημών, μέσα από την εξέταση της σχετικής ορολογίας, π.χ. «αλχημεία» (Μαθηματικά, Γεωγραφία, Χημεία, Γλώσσα).</i></p>
Η Μεσαιωνική Ευρώπη		
<p>Να κατανοήσουν τη σημασία των όρων <i>φεουδαρχία</i> και <i>μεσαιώνας / μεσαιωνικός</i>.</p> <p>Να γνωρίσουν την <i>εξέλιξη</i> των ευρωπαϊκών λαών την περίοδο αυτή.</p> <p>Να κατανοήσουν τον ιδιαίτερο χαρακτήρα της μεσαιωνικής κοινωνίας και τις σημαντικότερες <i>αλλαγές</i> που συντελέστηκαν στη διάρκεια του μεσαίωνα.</p>	<p>Η <i>εξέλιξη της μεσαιωνικής Ευρώπης μετά τη μετανάστευση των λαών</i></p> <p>Η <i>μετανάστευση των γερμανικών φύλων και οι συνέπειές της για την Ευρώπη</i></p> <p>Ο <i>εκφεουδαλισμός της δυτικής κοινωνίας</i>.</p> <p>Ο <i>Καρλομάγνος και η διανομή της αυτοκρατορίας του</i>. (3 ώρες)</p>	<p>Σύνταξη γλωσσαρίου με όρους σχετικούς με την κοινωνική δομή της μεσαιωνικής Ευρώπης.</p> <p><i>Συζήτηση με θέμα τις σχέσεις κράτους-εκκλησίας στο Βυζάντιο και τη δυτική Ευρώπη (Θρησκευτικά, Κοινωνική και πολιτική αγωγή).</i></p> <p>Δραματοποίηση: ένας χωρικός μεσαιωνικής Ευρώπης περιγράφει μια μέρα από τη ζωή του και απαριθμεί τα προβλήματά του.</p>
<p>Να εκτιμήσουν το ρόλο της καθολικής εκκλησίας και των μοναστηριών στη <i>διαμόρφωση</i> της κοινωνίας και των νοοτροπιών κατά το μεσαίωνα.</p> <p>Να γνωρίσουν τον <i>πολιτισμό</i> της μεσαιωνικής Ευρώπης στους τομείς της τέχνης και της επιστήμης.</p>	<p>Η <i>διαμόρφωση της Δυτικής Ευρώπης κατά τα τέλη του Μεσαίωνα</i></p> <p>Οι <i>οικονομικές και πολιτικές αλλαγές από τον 11^ο ως το 15^ο αιώνα</i>.</p> <p>Ο <i>ρόλος της Καθολικής Εκκλησίας και των μοναστηριών στην οργάνωση της ζωής κατά το Μεσαίωνα</i>.</p> <p>Η <i>καθημερινή ζωή στη μεσαιωνική Ευρώπη</i>.</p> <p>Η <i>Επιστήμη και η Τέχνη της μεσαιωνικής Ευρώπης</i>. (5 ώρες)</p>	<p>Περιγραφή και σχολιασμός της οργάνωσης και λειτουργίας ενός μεσαιωνικού μοναστηριού, μέσα από παρουσίαση χαρακτηριστικών αποσπασμάτων λογοτεχνικών έργων που αναφέρονται στη μεσαιωνική Ευρώπη (π.χ. «Το όνομα του ρόδου» του Ουμπέρτο Έκο).</p> <p><i>Σχέδιο εργασίας με θέμα: Η ρομανική και γοτθική αρχιτεκτονικώναοδομία.</i></p>
Η Ευρώπη στους νεότερους χρόνους (15ος – 18ος αι.)		
<p>Να γνωρίσουν το φαινόμενο των <i>ανακαλύψεων</i> νέων χωρών και να εκτιμήσουν τις <i>άμεσες και τις απώτερες συνέπειες</i> που είχαν για την παγκόσμια ιστορία.</p> <p>Να κατανοήσουν τη σημασία της <i>Αναγέννησης</i> για την <i>ανάπτυξη</i> της Ευρώπης κατά τους νεότερους χρόνους.</p> <p>Να εκτιμήσουν τη σημασία της</p>	<p>Οι <i>ανακατατάξεις στη μεταμεσαιωνική ευρωπαϊκή κοινωνία</i></p> <p>Οι <i>ανακαλύψεις των «νέων» χωρών και οι συνέπειές τους</i>.</p> <p><i>Αναγέννηση και Ανθρωπισμός. Η πρόοδος στην επιστήμη και η ανάπτυξη της τέχνης.</i></p> <p>Η <i>θρησκευτική μεταρρύθμιση</i></p>	<p><i>Συζήτηση με θέμα τις επιστημονικές γνώσεις και τεχνολογικές εφευρέσεις που επέτρεψαν την πραγματοποίηση των υπερπόντιων ταξιδιών για τις ανακαλύψεις των νέων χωρών (Φυσική, Γεωγραφία, Μαθηματικά, Τεχνολογία).</i></p> <p><i>Σχέδια εργασίας με διάφορα θέματα σχετικά με την τέχνη τις Αναγέννησης, το πνεύμα του Ανθρωπισμού κ.λπ.</i></p>

<p>θρησκευτικής μεταρρύθμισης ως παράγοντα εξελίξεων στην Ευρώπη.</p> <p>Να γνωρίσουν συνοπτικά τις πολιτικές, οικονομικές, κοινωνικές και πολιτισμικές εξελίξεις στην Ευρώπη, από το 15^ο έως το 18^ο αιώνα.</p>	<p>ση και οι αντιδράσεις της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας.</p> <p>Πολιτικές και κοινωνικές εξελίξεις από το 15ο ως το 18ο αιώνα.</p> <p>Οι εξελίξεις στις επιστήμες και τις τέχνες.</p> <p>(7 ώρες)</p>	<p>Συζήτηση με θέμα τα μέσα που χρησιμοποίησε η Καθολική Εκκλησία για να επιβάλει τη θρησκευτική αντιμεταρρύθμιση στις χώρες της Ευρώπης (Θρησκευτικά, Κοινωνική και πολιτική αγωγή, Αισθητική αγωγή).</p>
<p>Να κατανοήσουν τις γενικές συνθήκες διαβίωσης του Ελληνισμού υπό την οθωμανική κυριαρχία και να εκτιμήσουν τη σημασία των δυνάμεων συντήρησής του.</p>	<p>Ο Ελληνισμός υπό την οθωμανική κυριαρχία</p> <p>Δυνάμεις επιβίωσης του Ελληνισμού. Η Εκκλησία και τα προνόμια, οι κοινότητες, οι Φαναριώτες, ο παροικιακός ελληνισμός, η παιδεία του υπόδουλου ελληνισμού.</p> <p>(2 ώρες)</p>	<p>Συζήτηση με θέματα όπως: Παιδομάζωμα, εξισλαμισμός, κρυπτοχριστιανισμός, με την αξιοποίηση σχετικών λογοτεχνικών έργων (π.χ. «Ο βίος του Ισμαήλ Φερίκ Πασά» της Ρέας Γαλανάκη).</p> <p>Κατάρτιση πίνακα με τις κυριότερες παροικίες των Ελλήνων στη Δ. και Α. Ευρώπη, με παράθεση ποσοτικών και ποιοτικών στοιχείων (πληθυσμός, απασχόληση, εκδόσεις κ.λπ.).</p>

Σύνολο διδακτικών ενοτήτων: 48

Προτεινόμενα διαθεματικά σχέδια εργασίας

- Θέμα: Η τεχνολογία στην υπηρεσία του πολέμου, από την αρχαιότητα ως σήμερα.** Εκπόνηση ομαδικών εργασιών με εικαστικές αποτυπώσεις, κατασκευές, συλλογές εικόνων, σύνθεση κειμένων, συγκριτική παρουσίαση ανάλυση και ερμηνεία. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Χώρος-χρόνος, Μεταβολή, Εξέλιξη, Ομοιότητα-Διαφορά, Επιστήμη, Τεχνολογία κ.λπ. **Προεκτάσεις** στη Χημεία, Φυσική, Βιολογία, Τεχνολογία, Γλώσσα.
- Θέμα: Η νομοθεσία του Βυζαντίου και οι ανάγκες που αντιμετώπισε.** Εκπόνηση ομαδικών εργασιών με θέματα που μπορούν να αφορούν τις επιρροές που δέχθηκε το Βυζάντιο από τη ρωμαϊκή νομοθεσία, τις σημαντικότερες καινοτομίες που προώθησε και τις ανάγκες που υπηρέτησαν αυτές. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Χώρος-χρόνος, Αλληλεπίδραση, Μεταβολή, Εξέλιξη, Επικοινωνία, Πολιτισμός. **Προεκτάσεις** στην Κοινωνική και Πολιτική αγωγή, τα Θρησκευτικά, τη Γλώσσα, τα Αρχαία Ελληνικά από το πρωτότυπο.
- Θέμα: Η μέτρηση του χρόνου από την αρχαιότητα ως σήμερα, τα ημερολόγια.** Ομαδικές εργασίες με θέματα: το έτος και οι μήνες των αρχαίων ελλήνων και ρωμαίων, το γαιοκεντρικό σύστημα του Πτολεμαίου, το ηλιοκεντρικό σύστημα του Αρίσταρχου και του Κοπέρνικου, οι αντιδράσεις της καθολικής Εκκλησίας και ο Γαλιλαίος, το σημερινό σύστημα μέτρησης της διάρκειας του έτους. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Χώρος-χρόνος, Μεταβολή, Εξέλιξη, Σύγκρουση, Επιστήμη, Τεχνολογία κ.λπ. **Προεκτάσεις** στη Φυσική, Γεωγραφία, Θρησκευτικά, Μαθηματικά, Τεχνολογία, Γλώσσα.
- Θέμα: Οι πρώτες μεγάλες εφευρέσεις των νεότερων χρόνων και οι συνέπειές τους.** Ομαδικές εργασίες με αντικείμενο τις μεγάλες εφευρέσεις, π.χ. τυπογραφία (Γουτεμβέργιος, 1455), αλεξιπτώτο (Λεονάρντο ντα Βίντσι, 1480), τηλεσκόπιο (Γαλιλαίος, 1602), βαρόμετρο (Τοριτσέλι, 1643), αλεξικέραυνο (Φραγκλίνος, 1752) χρονόμετρο (Χάρισον, 1762), ατμομηχανή (Βατ, 1765) κ.λπ. Περιγραφή, συσχέτιση με τις αντίστοιχες επιστήμες, εικαστική απεικόνιση, κατασκευή ομοιωμάτων, σύνθεση κειμένων για τη σημασία τους στην επιστημονική, κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Χώρος-χρόνος, Μεταβολή, Εξέλιξη, Επιστήμη, Τεχνολογία κ.λπ. **Προεκτάσεις** στη Φυσική, Μαθηματικά, Τεχνολογία, Γλώσσα, Αισθητική αγωγή, Μουσική.

ΤΑΞΗ Γ΄

**Α. ΓΕΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ
ΝΕΟΤΕΡΗ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ:**

ΑΠΟ ΤΗ ΓΑΛΛΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΩΣ ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ 20^{ου} ΑΙΩΝΑ

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες (διατιθέμενος χρόνος)	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
Η κρίση του «παλαιού καθεστώτος» και η διαμόρφωση της Νεότερης Ευρώπης (18^{ος} – 19^{ος} αι.)		
<p>Οι μαθητές επιδιώκεται:</p> <p>Να κατανοήσουν το είδος και την έκταση της πολιτικής και κοινωνικής κρίσης στη Δυτική Ευρώπη του τέλους του 18^{ου} αιώνα.</p> <p>Να γνωρίσουν τα κύρια χαρακτηριστικά και τους αντιπροσωπευτικούς φορείς του κινήματος του Διαφωτισμού και εκτιμήσουν τη σημασία της ιδεολογικής παρέμβασής του.</p> <p>Να κατανοήσουν τις συνθήκες εκδήλωσης της Αμερικανικής Επανάστασης και της ίδρυσης των Η.Π.Α.</p> <p>Να γνωρίσουν τη Γαλλική Επανάσταση και να εκτιμήσουν τη σημασία της για την ευρωπαϊκή και την παγκόσμια ιστορία.</p> <p>Να κατανοήσουν βασικές πολιτικές έννοιες που καθιερώθηκαν από τη Γαλλική Επανάσταση.</p>	<p><i>Κοινωνικές και πολιτικές μεταβολές</i></p> <p>Οι ιδέες του Διαφωτισμού για την αναμόρφωση του πολιτεύματος και της κοινωνίας, καθώς και τον εκσυγχρονισμό της οικονομίας.</p> <p>Η Αμερικανική Επανάσταση</p> <p>Η Γαλλική Επανάσταση: Τα αίτια, οι κύριες φάσεις της και η διεθνής επίδρασή της.</p> <p>Η αυτοκρατορία του Ναπολέοντα και το Συνέδριο της Βιέννης</p> <p style="text-align: center;">(5 ώρες)</p>	<p>Αποδελτίωση πολιτικών και κοινωνικών απόψεων των διαφωτιστών σε επιλεγμένα κείμενά τους και συνθετική παρουσίαση αυτών των απόψεων.</p> <p>Δημιουργία χρονολογικών πινάκων με τα κυριότερα γεγονότα και πρόσωπα της αμερικανικής και της Γαλλικής Επανάστασης.</p> <p>Μελέτη σκαριφημάτων με τις διαφορετικές συνθέσεις του γαλλικού κοινοβουλίου κατά τις διάφορες φάσεις της Γαλλικής Επανάστασης και συζήτηση για τους όρους: συντηρητικός, φιλελεύθερος, δεξιός, αριστερός, ισότητα, αδελφοσύνη κ.λπ..</p> <p><i>Ανάγνωση αποσπασμάτων λογοτεχνικών έργων με αναφορές στη Γαλλική Επανάσταση και σύνταξη γλωσσαρίου με όρους σχετικούς με τις ιδέες της Επανάστασης (Λογοτεχνία, Γλώσσα, Κοινωνική και πολιτική αγωγή).</i></p>
<p>Να γνωρίσουν τις προσπάθειες αποκατάστασης του παλαιού καθεστώτος στην Ευρώπη και την αντίδραση των ευρωπαϊκών λαών στην πολιτική αυτή.</p> <p>Να εκτιμήσουν την επίδραση του Διαφωτισμού και της Γαλλικής Επανάστασης στην εθνική αφύπνιση του Ελληνισμού και στην ιδεολογική προετοιμασία της Ελληνικής Επανάστασης του 1821.</p> <p>Να γνωρίσουν τις συνθήκες προετοιμασίας και εκδήλωσης της Ελληνικής Επανάστασης.</p> <p>Να κατανοήσουν τις δυσχέρειες διεξαγωγής της Επανάστασης τόσο στον τομέα των στρατιωτικών επιχειρήσεων όσο και στον τομέα των προσπαθειών για πολιτική συγκρότηση.</p> <p>Να εντοπίσουν ομοιότητες και διαφορές μεταξύ των διαφόρων επαναστατικών κινήματων.</p> <p>Να εντάξουν την Επανάσταση</p>	<p>Η Ελληνική Επανάσταση και τα εθνικά και φιλελεύθερα κινήματα στην Ευρώπη</p> <p>Η Ελληνική Επανάσταση (1821-1827):</p> <p>Η εθνική αφύπνιση των Ελλήνων το 18^ο αιώνα.- Νεοελληνικός Διαφωτισμός- Απελευθερωτικά κινήματα.</p> <p>Η Φιλική Εταιρεία και η κήρυξη της Επανάστασης.</p> <p>Τα κυριότερα στρατιωτικά γεγονότα της Επανάστασης.</p> <p>Η πολιτική συγκρότηση των επαναστατημένων Ελλήνων.</p> <p>Η θέση της Ευρώπης απέναντι στην Ελληνική Επανάσταση.</p> <p>Επαναστατικά κινήματα στην Ευρώπη κατά το πρώτο ήμισυ του 19ου αιώνα.</p> <p style="text-align: center;">(8 ώρες)</p>	<p>Μελέτη του πολιτικού χάρτη της Ευρώπης κατά την περίοδο του Ναπολέοντα και μετά την πτώση του. Εντοπισμός των αλλαγών στα σύνορα των ευρωπαϊκών κρατών και διατύπωση συμπερασμάτων για το συσχετισμό των δυνάμεων.</p> <p><i>Συγκέντρωση δημοτικών τραγουδιών και εικαστικών έργων με σχετικό προς την Επανάσταση περιεχόμενο και εντοπισμός των ιστορικών στοιχείων-γεγονότων (Αισθητική αγωγή, Γλώσσα, Λογοτεχνία).</i></p> <p>Καταγραφή και παρουσίαση κειμένων φιλελλήνων ή περιηγητών με αναφορές στην Ελληνική Επανάσταση.</p> <p>Εντοπισμός σημείων στα ελληνικά επαναστατικά συντάγματα που φανερώνουν την επιρροή των ιδεών του Διαφωτισμού.</p>

<p>στο γενικότερο πλέγμα των εθνικών και φιλελεύθερων κινήματων του 19^{ου} αιώνα.</p> <p>Να εκτιμήσουν τη σημασία της Ελληνικής <i>Επανάστασης</i> για την ελληνική και την ευρωπαϊκή ιστορία.</p>		
<p>Να γνωρίσουν τις συνθήκες δημιουργίας των νέων εθνικών κρατών στη Δ. και Ν.Α Ευρώπη.</p> <p>Να κατανοήσουν την ειδική σημασία που απέκτησαν οι όροι <i>έθνος/εθνικός</i> κατά τον 19^ο αιώνα.</p> <p>Να κατανοήσουν τη σημασία της έννοιας «εθνικισμός».</p>	<p>Η «αρχή των εθνοτήτων» και τα νέα εθνικά κράτη στην Ευρώπη</p> <p>Η ενοποίηση της Ιταλίας. Η ενοποίηση της Γερμανίας. Η δημιουργία εθνών-κρατών στη Βαλκανική χερσόνησο. Τα κράτη της Σερβίας, Ρουμανίας, Βουλγαρίας.</p> <p>(2 ώρες)</p>	<p>Κατασκευή πολιτικού και πολιτισμικού χάρτη όπου σημειώνονται οι μεταβολές και η δημιουργία εθνικών κρατών στη Δυτική και στη Ν.Α. Ευρώπη.</p> <p><i>Συζήτηση για την ανάπτυξη της εθνικής συνείδησης των λαών των νέων εθνικών κρατών, μέσα από λογοτεχνικά κείμενα (μεταφρασμένα ή από το πρωτότυπο) (Λογοτεχνία, Γλώσσα, Ξένες γλώσσες).</i></p>
<p>Να εκτιμήσουν τις προσπάθειες του Ι. Καποδίστρια για την <i>οργάνωση</i> του ελληνικού κράτους και τους λόγους της <i>αντίδρασης</i> στις προσπάθειες αυτές.</p> <p>Να γνωρίσουν τη διαδικασία φιλελευθεροποίησης του ελληνικού πολιτεύματος και τις συνθήκες αστικοποίησης της ελληνικής κοινωνίας.</p> <p>Να κατανοήσουν τη σημασία των όρων: απόλυτη και συνταγματική μοναρχία, Μ. Ιδέα, αστικοποίηση, αλυτρωτισμός.</p> <p>Να κατανοήσουν πώς η Μ. Ιδέα και οι αλυτρωτικές <i>διεκδικήσεις</i> επηρέασαν την εσωτερική πολιτική και διαμόρφωσαν τη διεθνή θέση της Ελλάδας και τις σχέσεις της με τα υπόλοιπα βαλκανικά κράτη.</p>	<p>Η σύσταση του ελληνικού κράτους και η εξέλιξη του κατά το 19^ο αιώνα</p> <p>Ο Ι. Καποδίστριας και το έργο του ως πρώτου Κυβερνήτη της Ελλάδας.</p> <p>Από την Απόλυτη Μοναρχία του Όθωνα στη Συνταγματική Μοναρχία.</p> <p>Η Μ. Ιδέα και τα αλυτρωτικά κινήματα του Ελληνισμού.</p> <p>Η περίοδος της βασιλείας του Γεωργίου Α΄. Η συμβολή του Χ. Τρικούπη στην εδραίωση του κοινοβουλευτισμού και στην αστικοποίηση της ελληνικής κοινωνίας.</p> <p>Η Ελλάδα στο διεθνές πλαίσιο και οι σχέσεις της με τα υπόλοιπα βαλκανικά κράτη.</p> <p>(8 ώρες)</p>	<p>Σύνταξη πίνακα με τις ενέργειες / μέτρα του Ι. Καποδίστρια για την παιδεία, την οικονομία, τη διοίκηση κ.λπ.</p> <p>Βιωματική προσέγγιση της επανάστασης του 1843 μέσα από την 'ανάγνωση' εικόνων-εικαστικών έργων.</p> <p>Συζήτηση για το περιεχόμενο άρθρων των Συνταγμάτων του 1844 και του 1864, με σκοπό τον εντοπισμό των διαφορών τους και την εξαγωγή συμπερασμάτων.</p> <p>Παιχνίδι ρόλων: διάλογος με επιχειρήματα υπέρ-κατά των επιλογών του Καποδίστρια, υπέρ – κατά των επιλογών του Τρικούπη, υπέρ – κατά της Μεγάλης Ιδέας.</p> <p>Σύνταξη γλωσσarium με όρους που σχετίζονται με την περίοδο αυτή.</p>
<p>Να γνωρίσουν τις συνθήκες εκδήλωσης της βιομηχανικής επανάστασης</p> <p>Να κατανοήσουν τις συνθήκες ανάπτυξης του <i>οικονομικού φιλελευθερισμού</i> και του <i>καπιταλισμού</i></p> <p>Να εκτιμήσουν τις κοινωνικές, ιδεολογικές και πολιτικές συνέπειες της βιομηχανικής επανάστασης</p> <p>Να κατανοήσουν τις συνθήκες υπό τις οποίες πραγματοποιήθηκε η <i>αποικιακή εξάπλωση</i> και τις συνέπειές της.</p> <p>Να γνωρίσουν στα κύρια σημεία</p>	<p>Η Βιομηχανική Επανάσταση και η αποικιακή εξάπλωση των ευρωπαϊκών δυνάμεων. Ο υπόλοιπος κόσμος κατά το 19^ο αιώνα.</p> <p>Η άνοδος και η οικονομική κυριαρχία της αστικής τάξης και οι κοινωνικές συνέπειες της εξέλιξης αυτής.</p> <p>Η εκμετάλλευση των αποικιών και ο οικονομικός ανταγωνισμός των ευρωπαϊκών δυνάμεων.</p> <p>Η Κίνα, η Ιαπωνία και η Αμερικανική ήπειρος.</p>	<p>Μελέτη του χάρτη εξάπλωσης του σιδηροδρομικού δικτύου στην Ευρώπη κατά το 19^ο αι. και σύγκριση με το αντίστοιχο δίκτυο στην Ελλάδα.</p> <p><i>Μελέτη και παρουσίαση λογοτεχνικών και εικαστικών έργων που αναφέρονται στη βιομηχανική επανάσταση και στις συνέπειές της για τη ζωή των ανθρώπων (Λογοτεχνία, Γλώσσα, Αισθητική Αγωγή).</i></p> <p>Μελέτη του χάρτη των αποικιών και κατασκευή διαγράμματος με τις ευρωπαϊκές χώρες και τις αποικίες τους.</p>

της την ιστορική πορεία της ασιατικής και αμερικανικής ηπείρου.	(3 ώρες)	
<p>Να γνωρίσουν τα κυριότερα επισημονικά επιτεύγματα και καλλιτεχνικά ρεύματα του 19^{ου} αιώνα.</p> <p>Να κατανοήσουν την επίδραση των κυρίαρχων καλλιτεχνικών και λογοτεχνικών ρευμάτων της εποχής στους Έλληνες πνευματικούς δημιουργούς.</p> <p>Να κατανοήσουν τη σημασία των όρων θετικισμός, ρομαντισμός, νεοκλασικισμός, ιμπρεσιονισμός.</p>	<p>Γράμματα, Επιστήμες και Τέχνες στην Ευρώπη και την Ελλάδα κατά το 19^ο αιώνα</p> <p>Η πρόοδος των φυσικών επιστημών και της φιλοσοφίας και το ρεύμα του θετικισμού.</p> <p>Τα καλλιτεχνικά και λογοτεχνικά ρεύματα του 19ου αιώνα στην Ευρώπη και την Ελλάδα.</p> <p>(3 ώρες)</p>	<p>Κατάρτιση πίνακα με τα κυριότερα επιτεύγματα της επιστήμης κατά το 19^ο αι. και τις αντίστοιχες εφευρέσεις (Μαθηματικά, Φυσική, Χημεία, Βιολογία, Τεχνολογία).</p> <p>Σχέδιο εργασίας με θέμα: «Νεοκλασικισμός και αρχιτεκτονική στην Ελλάδα του 19^{ου} αιώνα». Συγκέντρωση και παρουσίαση εικαστικού και φωτογραφικού υλικού.</p>
Η Ευρώπη και ο κόσμος στο πρώτο ήμισυ του 20^{ου} αιώνα		
<p>Να γνωρίσουν και να εκτιμήσουν τις εκσυγχρονιστικές προσπάθειες του Ελευθερίου Βενιζέλου.</p> <p>Να κατανοήσουν τις διπλωματικές επαφές και τις συμμαχίες των βαλκανικών κρατών σε συσχετισμό με τις συνέπειες του κινήματος των Νεοτούρκων.</p> <p>Να γνωρίσουν τα κυριότερα γεγονότα των βαλκανικών πολέμων.</p> <p>Να εκτιμήσουν τις συνέπειες των βαλκανικών πολέμων για τα εμπόλεμα μέρη και ιδιαίτερα για την Ελλάδα.</p>	<p>Η διακυβέρνηση της Ελλάδας από τον Ε. Βενιζέλο και οι προσπάθειες για εθνική ολοκλήρωση</p> <p>Το κίνημα των Νεοτούρκων και οι συνέπειές του για την τύχη των χριστιανικών πληθυσμών της οθωμανικής αυτοκρατορίας.</p> <p>Οι προσπάθειες εκσυγχρονισμού της ελληνικής πολιτικής και κοινωνικής ζωής.</p> <p>Οι διπλωματικές πρωτοβουλίες του Έλληνα πρωθυπουργού Ε. Βενιζέλου και οι βαλκανικές συμμαχίες.</p> <p>Ο Α΄ και ο Β΄ βαλκανικός πόλεμος. Τα εδαφικά οφέλη των νικητών και η συρρίκνωση της οθωμανικής αυτοκρατορίας.</p> <p>(5 ώρες)</p>	<p>Μελέτη χάρτη με τη σταδιακή επέκταση της Ελλάδας και κατάρτιση συγκριτικού πίνακα αριθμητικών δεδομένων (π.χ. έκταση και πληθυσμός της Ελλάδας πριν και μετά τις εδαφικές προσαρτήσεις) (Μαθηματικά, Γεωγραφία).</p> <p>Επιλογή και παρουσίαση πολιτικών γελοιογραφιών της εποχής. Θεματικές κατατάξεις, «ανάγνωση» και σχολιασμός τους.</p> <p>Σχέδιο εργασίας με θέμα: «Οι βαλκανικοί πόλεμοι στην τέχνη». Συλλογή, παρουσίαση και σχολιασμός έργων λαϊκών ζωγράφων με θέμα τους βαλκανικούς πολέμους.</p>
<p>Να κατανοήσουν αίτια του Α΄ παγκόσμιου πολέμου.</p> <p>Να γνωρίσουν τις κύριες φάσεις του πολέμου.</p> <p>Να γνωρίσουν τις συνθήκες εμπλοκής της Ελλάδας στον πόλεμο και τις πολιτικές συνέπειές της.</p> <p>Να κατανοήσουν τις συνέπειες του πολέμου στη διαμόρφωση του πολιτικού χάρτη της Ευρώπης και τη δημιουργία της ΚΤΕ.</p> <p>Να πληροφορηθούν τα αίτια, τα κύρια γεγονότα και τις συνέπειες της Ρωσικής Επανάστασης του 1917.</p>	<p>Ο Α΄ παγκόσμιος πόλεμος και η Ρωσική Επανάσταση</p> <p>Τα αίτια και η αφορμή του πολέμου.</p> <p>Οι Συμμαχίες και οι κυριότερες φάσεις.</p> <p>Η διαμόρφωση της στάσης της Ελλάδας κατά τη διάρκεια του πολέμου και οι συνέπειές της για τη χώρα. Η επίτευξη των εθνικών στόχων.</p> <p>Οι συνθήκες ειρήνης των Παρισίων (1919-1920), η Κ.Τ.Ε. και ο νέος πολιτικός χάρτης της Ευρώπης.</p> <p>Η κρίση του τσαρικού καθεστώτος, η Οκτωβριανή Επανάσταση και η εξέλιξή της.</p> <p>(4 ώρες)</p>	<p>Μελέτη χαρτών με τα μέτωπα του πολέμου και τα σύνορα των νέων κρατών, μετά τις συνθήκες ειρήνης των Παρισίων (1919-1920).</p> <p>Σχέδιο εργασίας με θέμα: «Η επιστήμη και η τεχνολογία στην υπηρεσία του πολέμου» Καταγραφή των υλικών, των μέσων και των μεθόδων που χρησιμοποιήθηκαν κατά τον Α΄ παγκόσμιο πόλεμο (Φυσική, Χημεία, Βιολογία, Τεχνολογία).</p>

<p>Να κατανοήσουν τους παράγοντες που οδήγησαν την Ελλάδα στην ανάληψη της Μικρασιατικής εκστρατείας.</p> <p>Να κατανοήσουν τη σχέση της εκστρατείας αυτής με την έξαρση του τουρκικού <i>εθνικού κινήματος</i>.</p> <p>Να γνωρίσουν την κατάληξη της Μικρασιατικής εκστρατείας και να αξιολογήσουν τις πολιτικοοικονομικές συνέπειές της για την ελληνική κοινωνία.</p> <p>Να συνειδητοποιήσουν το μέγεθος των προβλημάτων που αντιμετώπισε η ελληνική κοινωνία μετά τη συμφωνία περί ανταλλαγής των πληθυσμών και να εκτιμήσουν τη συνεισφορά των προσφύγων στην οικονομική ανάπτυξη της Ελλάδας.</p>	<p>Ο μικρασιατικός πόλεμος</p> <p>Οι αντιπαραθέσεις των νικητών εταίρων της Entente για το ζήτημα της διανομής των εδαφών της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.</p> <p>Το τουρκικό εθνικό κίνημα και ο Μουσταφά Κεμάλ.</p> <p>Η εμπλοκή της Ελλάδας στη διεκδίκηση τμημάτων της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και η Μικρασιατική Εκστρατεία.</p> <p>Η Συνθήκη της Λοζάνης και η διευθέτηση των προβλημάτων της Εγγύς Ανατολής.</p> <p>Το προσφυγικό ζήτημα και οι συνέπειές του για τον Ελληνισμό.</p> <p style="text-align: center;">(5 ώρες)</p>	<p>Αποδελτίωση λογοτεχνικών έργων (π.χ. Βενέζη, Σωτηρίου, Μυριβήλη) σχετικών με τη Μικρασιατική Εκστρατεία και το προσφυγικό ζήτημα. Σύντομη παρουσίαση και σχολιασμός.</p> <p>Συζήτηση με θέμα: από τη συνθήκη των Σεβρών στη συνθήκη της Λοζάνης. Εξέταση επίμαχων άρθρων των σχετικών συμφωνιών και</p> <p>Σχέδιο εργασίας με θέμα: «Ρεμπέτικο και πρόσφυγες». Συγκέντρωση και παρουσίαση σχετικού υλικού.</p> <p><i>Κατάρτιση πίνακα με τις προσφυγικές συνοικίες διάφορων αστικών κέντρων. Σχολιασμός της ονοματολογίας με τη βοήθεια χάρτη της Μ. Ασίας (Γλώσσα, Γεωγραφία)</i></p> <p>Συγκέντρωση και σχολιασμός φωτογραφικού υλικού σχετικού με την εγκατάσταση των προσφύγων στην Ελλάδα.</p>
<p>Να γνωρίσουν το είδος και την έκταση της κοινωνικής, οικονομικής και πολιτικής <i>κρίσης</i> στην Ευρώπη κατά τη διάρκεια του Μεσοπολέμου.</p> <p>Να γνωρίσουν τα κύρια σημεία της <i>κοινωνικοπολιτικής εξέλιξης και κρίσης</i> της Ελλάδας του Μεσοπολέμου.</p> <p>Να κατανοήσουν τις συνθήκες ανόδου στην εξουσία των <i>ολοκληρωτικών καθεστώτων</i> και το χαρακτήρα της εξωτερικής πολιτικής τους.</p> <p>Να γνωρίσουν τα κύρια σημεία της δικτατορίας του Ι. Μεταξά στην Ελλάδα.</p> <p>Να κατανοήσουν τη σημασία των όρων: <i>ολοκληρωτικό καθεστώς</i>, δικτατορία, φασισμός, εθνικοσοσιαλισμός.</p>	<p>Η εποχή του Μεσοπολέμου (1919-1939)</p> <p>Η κοινωνικοπολιτική κρίση στο εσωτερικό των περισσότερων ευρωπαϊκών κρατών</p> <p>Η πολιτική ζωή στην Ελλάδα μεταξύ 1923-1936.</p> <p>Η παγκόσμια οικονομική κρίση του 1929-32 και οι επιπτώσεις της στην οικονομία των ευρωπαϊκών κρατών.</p> <p>Η άνοδος των ολοκληρωτικών καθεστώτων - Η δικτατορία του Ι. Μεταξά.</p> <p>Οι επεκτατικές βλέψεις των φασιστικών καθεστώτων Ιταλίας και Γερμανίας. Προς νέα σύρραξη.</p> <p style="text-align: center;">(4 ώρες)</p>	<p>Κατάρτιση συγκριτικού πίνακα των ολοκληρωτικών καθεστώτων στην Ευρώπη με επισήμανση των κοινών στοιχείων τους.</p> <p>Επιλογή και σχολιασμός φωτογραφικού υλικού και κειμένων με θέμα τη φασιστική/ ολοκληρωτική ιδεολογία.</p> <p>Κατάρτιση διαγραμμάτων με αριθμητικά δεδομένα, ενδεικτικά της οικονομικής κρίσης της εποχής.</p>
<p>Να γνωρίσουν τις συνθήκες υπό τις οποίες εξερράγη στην Ευρώπη και σταδιακά επεκτάθηκε σε όλες τις ηπείρους ο Β΄ παγκόσμιος πόλεμος.</p> <p>Να γνωρίσουν και να εκτιμήσουν τη συμμετοχή της Ελλάδας στον πόλεμο και τη συμβολή της στην τελική νίκη των Συμμάχων.</p> <p>Να κατανοήσουν τις κυριότερες συνέπειες του πολέμου τόσο σε διεθνές επίπεδο όσο, και ειδικότερα, για την Ελλάδα.</p>	<p>Ο Β΄ παγκόσμιος πόλεμος και η Ελλάδα</p> <p>Η έκρηξη και η επέκταση του πολέμου στην Ευρώπη και η διεθνοποίησή του.</p> <p>Η συμμετοχή της Ελλάδας στον πόλεμο, η κατοχή και η εθνική αντίσταση.</p> <p>Η παράδοση της Γερμανίας και ο τερματισμός του πολέμου.</p> <p>Οι συνέπειες του πολέμου.</p>	<p>Σχέδιο εργασίας με θέμα: Η Ελλάδα στον ελληνοϊταλικό πόλεμο. Συλλογή και κατάταξη γελοιογραφιών, τραγουδιών, λογοτεχνικών κειμένων, παρουσίαση και σχολιασμός.</p> <p>Κατοχή και αντίσταση μέσα από φωτογραφικό υλικό. 'Ανάγνωση' και ερμηνεία φωτογραφικών ντοκουμέντων.</p> <p><i>Κατάρτιση πινάκων με αριθμητικά δεδομένα που αφορούν τις συνέπειες του πολέμου κατά</i></p>

<p>τερα, για την Ελλάδα.</p>	<p>Ίδρυση του Ο.Η.Ε. Η τύχη των ελληνικών εθνικών διεκδικήσεων. (4 ώρες)</p>	<p>γεωγραφικές περιοχές και στατιστική επεξεργασία τους (Γεωγραφία, Μαθηματικά).</p>
<p>Ο μεταπολεμικός κόσμος</p>		
<p>Να γνωρίσουν πώς διαμορφώθηκε ο συσχετισμός των δυνάμεων στο πλαίσιο του νέου πολιτικού χάρτη της Ευρώπης. Να κατανοήσουν το χωρισμό του κόσμου σε Ανατολικό και Δυτικό, καθώς και τους λόγους της μεταξύ τους αντιπαράθεσης. Να κατανοήσουν τους παράγοντες που οδήγησαν στην κατάρρευση του «υπαρκτού σοσιαλισμού», και να αξιολογήσουν τις συνέπειες της διάλυσης της Σοβιετικής Ένωσης, της ένωσης των δύο Γερμανιών και της πτώσης των κομμουνιστικών καθεστώτων στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη για την ευρωπαϊκή και την παγκόσμια ιστορία. Να κατανοήσουν τη σημασία των όρων "υπαρκτός σοσιαλισμός" και "ψυχρός πόλεμος".</p>	<p>Οι κοινωνικοπολιτικές ανακατατάξεις μετά το β΄ παγκόσμιο πόλεμο Η Διάσκεψη της Γιάλτας και η εξάρτηση της Ανατολικής Ευρώπης από τη Σοβιετική Ένωση. Οι περιπτώσεις της Γιουγκοσλαβίας και της Αλβανίας. Η ανοικοδόμηση της Δυτικής Ευρώπης. Η ανάδειξη των Η.Π.Α ως παγκόσμιας δύναμης. Ο διπολισμός και ο ψυχρός πόλεμος. Ίδρυση και διεύρυνση του Ν.Α.Τ.Ο. Η αποαποικιοποίηση και η ανάδυση του Τρίτου Κόσμου. Η κατάρρευση του «υπαρκτού σοσιαλισμού» και η νέα ευρωπαϊκή πραγματικότητα. (4 ώρες)</p>	<p>Μελέτη αριθμητικών στοιχείων σχετικά με τις υλικές και ανθρώπινες απώλειες των ευρωπαϊκών κρατών κατά το β΄ παγκόσμιο πόλεμο και αιτιολόγησή τους. Μελέτη του πολιτικών χαρτών της Ευρώπης μετά τον Α΄ και Β΄ παγκόσμιο πόλεμο. Σύγκριση, διατύπωση εκτιμήσεων και συμπερασμάτων για τους νέους συσχετισμούς δυνάμεων. Παρουσίαση μέσα από φωτογραφικό υλικό της κατάρρευσης του «υπαρκτού σοσιαλισμού». Θεματική και χρονολογική κατάταξη, σχολιασμός. <i>Σχέδιο εργασίας με θέμα: Ο ψυχρός πόλεμος στην τέχνη. Παρουσίαση λογοτεχνικών και κινηματογραφικών έργων και σχολιασμός (Αισθητική αγωγή, Λογοτεχνία, Γλώσσα).</i> Κατάρτιση πίνακα των πρώην «λαϊκών» δημοκρατιών της Α. και Κ. Ευρώπης και εντοπισμός τους στο χάρτη της εποχής.</p>
<p>Να γνωρίσουν στα κύρια σημεία του τον ελληνικό εμφύλιο πόλεμο και τα κυριότερα προβλήματα της μεταπολεμικής Ελλάδας. Να γνωρίσουν και να εκτιμήσουν τις εξελίξεις που σημειώθηκαν στην Ελλάδα από τη μεταπολίτευση και μετά. Να σταθμίσουν τις συνέπειες των κοινωνικοπολιτικών και εδαφικών αλλαγών που έλαβαν χώρα στη Βαλκανική Χερσόνησο μετά την πτώση των σοσιαλιστικών καθεστώτων.</p>	<p>Η μεταπολεμική Ελλάδα Τα μεταπολεμικά προβλήματα του Ελληνισμού (1945-1974). Οι εσωτερικές εξελίξεις στην Ελλάδα και η διεθνής θέση της (1974 και εξής). Οι επιπτώσεις των αλλαγών στη Βαλκανική Χερσόνησο (1989-1991) για την εσωτερική και εξωτερική πολιτική της Ελλάδας. (5 ώρες)</p>	<p>Σχέδιο εργασίας με θέμα: «Ο ελληνικός εμφύλιος πόλεμος μέσα από τη λογοτεχνική και εικαστική δημιουργία». Επιλογή και παρουσίαση αντιπροσωπευτικών έργων. Σχέδιο εργασίας με θέμα: «Το Πολυτεχνείο και η πτώση της χούντας». Συγκέντρωση φωτογραφιών, άρθρων από εφημερίδες της εποχής, ηχητικών και άλλων ντοκουμέντων, παρουσίαση και σχολιασμός.</p>
<p>Να γνωρίσουν τις κυριότερες προσπάθειες που καταβλήθηκαν από το 19^ο αιώνα κ.ε. για την υλοποίηση της ιδέας της ευρωπαϊκής ενοποίησης. Να εκτιμήσουν τη συμβολή και τη συμμετοχή της Ελλάδας στη διαδικασία της ευρωπαϊκής ενοποίησης.</p>	<p>Η Ευρωπαϊκή Ένωση και η Ελλάδα Οι κυριότεροι σταθμοί της ευρωπαϊκής ενοποίησης. Η συμμετοχή της Ελλάδας στη διαδικασία πολιτικής και οικονομικής ενοποίησης της Ευρώπης. (2 ώρες)</p>	<p>Μελέτη στατιστικών πινάκων και χάρτη με τη διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. <i>Κατάρτιση στατιστικού πίνακα με αριθμητικά στοιχεία των χωρών που ανήκουν σήμερα στην Ευρωπαϊκή Ένωση (π.χ. έκταση, πληθυσμός, ΑΕΠ κ.λπ.) και σχολιασμός (Μαθηματικά, Γεωγραφία).</i></p>
<p>Να γνωρίσουν και να εκτιμήσουν</p>	<p>Η πνευματική και καλλιτε-</p>	<p>Κατάρτιση πίνακα με τα τεχνο-</p>

<p>την πνευματική και καλλιτεχνική δημιουργία της εποχής του Μεσοπολέμου στην Ελλάδα και την Ευρώπη.</p> <p>Να γνωρίσουν και να εκτιμήσουν την πνευματική παραγωγή και την καλλιτεχνική έκφραση κατά τη μεταπολεμική περίοδο στην Ευρώπη και την Ελλάδα.</p> <p>Να κατανοήσουν τα αίτια εκδήλωσης των κινήματων αμφισβήτησης τις τελευταίες δεκαετίες του 20^{ου} αι. (χίπις, ακτιβισμός, εναλλακτικά κινήματα).</p>	<p>χνική δημιουργία κατά τον 20^ο αιώνα</p> <p>Οι πρόοδοι της φυσικής, της ιατρικής και της τεχνολογίας.</p> <p>Γράμματα και η ανάπτυξη των τεχνών κατά τον Μεσοπόλεμο. Η γέννηση της 7ης Τέχνης.</p> <p>Τα ευρωπαϊκά καλλιτεχνικά ρεύματα.</p> <p>Η πνευματική και καλλιτεχνική κίνηση στη μεταπολεμική Ελλάδα.</p> <p style="text-align: center;">(4 ώρες)</p>	<p>λογικά επιτεύγματα του Μεσοπολέμου.</p> <p>Επιλογή και παρουσίαση αντιπροσωπευτικών λογοτεχνικών και εικαστικών υπερρεαλιστικών έργων. Αναγνώριση και σχολιασμός βασικών χαρακτηριστικών του κινήματος και συσχετισμός με την εποχή τους (πολιτικά, οικονομικά, κοινωνικά αδιέξοδα). Συγκέντρωση και παρουσίαση μέσα από φωτογραφικό υλικό των νέων τάσεων στην αρχιτεκτονική.</p> <p><i>Σχέδιο εργασίας με θέμα: Νεανικά κινήματα και εξεγέρσεις της δεκαετίας του '60 μέσα από φωτογραφικό, μουσικό, κινηματογραφικό και λογοτεχνικό υλικό (Μουσική, Λογοτεχνία, Αισθητική αγωγή).</i></p>
--	---	---

Σύνολο διδακτικών ενοτήτων: 66

B. ΤΟΠΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

Στόχοι	Θεματικές Ενότητες (διατιθέμενος χρόνος)	Ενδεικτικές Δραστηριότητες
ΜΕΡΟΣ Α΄ Θεωρητική προσέγγιση		
<p>Να έρθουν σε επαφή οι μαθητές με ιστορικά στοιχεία ερευνησιμα και προσιτά.</p> <p>Να κατανοήσουν ότι η Ιστορία είναι ανθρώπινη δραστηριότητα με ανθρώπινα κίνητρα, ενταγμένη μέσα σε ανθρώπινα μέτρα.</p> <p>Να εθιστούν στην παρατήρηση, στην έρευνα και την ερμηνεία συγκεκριμένων ιστορικών χώρων ή θεμάτων, ξεκινώντας από τα ίχνη τους και από πρωτογενές υλικό.</p> <p>Να ασκηθούν στη διαθεματική προσέγγιση ζητημάτων, στα οποία εμπλέκονται πολλές πλευρές της ανθρώπινης δραστηριότητας (οικονομική, κοινωνική, πολιτική, θρησκευτική, καλλιτεχνική κ.λπ.).</p>	<p>Τι ονομάζεται Τοπική Ιστορία.</p> <p>Τα ιδιαίτερα γνωρίσματα της Τοπικής Ιστορίας από την άποψη της μαθησιακής διαδικασίας.</p> <p>Λόγοι που υποδεικνύουν την προσέγγιση της τοπικής Ιστορίας, μέσα στο πλαίσιο της σχολικής παιδείας.</p> <p>Τρόποι προσέγγισης της Τοπικής Ιστορίας.</p> <p>Θέματα με τα οποία πρέπει να ασχολείται η Τοπική Ιστορία.</p> <p>Ενδεικτική ταξινόμηση θεμάτων:</p> <p>-Μνημεία για έρευνα.</p> <p>-Καλλιτεχνικά έργα για μελέτη κ.ά.</p> <p style="text-align: center;">(2 ώρες)</p>	<p>Συζήτηση για τη σχέση Γενικής και Τοπικής Ιστορίας. Ομοιότητες, διαφορές στους στόχους, το περιεχόμενο και τη μεθοδολογία.</p> <p>Κατάρτιση πίνακα που περιλαμβάνει πιθανά θέματα τοπικού ενδιαφέροντος και μπορούν να προσεγγιστούν στο πλαίσιο του μαθήματος της Τοπικής ιστορίας.</p> <p>Κατάρτιση πίνακα με τις πιθανές πηγές πρωτογενούς υλικού που μπορεί να αξιοποιηθεί στη μελέτη των επιλεχθέντων θεμάτων.</p> <p>Συζήτηση με θέμα τη διαδικασία ανάπτυξης ενός σχεδίου εργασίας, με σκοπό την έρευνα ενός τοπικού ιστορικού θέματος, και με βάση τη διαθεματική του προσέγγιση.</p>
ΜΕΡΟΣ Β΄ Πρακτική εφαρμογή		
<p>Να ευαισθητοποιηθούν για προβλήματα της τοπικής κοινωνίας μέσα στην οποία ζουν και για την ανάγκη συμμετοχής τους στη διαδικασία προς αναζήτηση λύσης των προβλημάτων αυτών.</p>	<p>Επιλογή θεμάτων που έχουν άμεση σχέση με τη συγκεκριμένη γεωγραφική περιοχή ή την τοπική κοινωνία στην οποία ανήκει το σχολείο</p> <p>Ενδεικτικά θέματα επιλογής:</p>	<p>Στην επεξεργασία ενός θέματος ακολουθείται η μέθοδος των σχεδίων εργασίας.</p> <p>Το θέμα που επιλέγεται αναπτύσσεται διαθεματικά, με την εμπλοκή και αξιοποίηση</p>

<p>Να εκτιμήσουν την Ιστορία του τόπου τους και να την εντάξουν στη Γενική Ιστορία.</p> <p>Να κατανοήσουν τους τρόπους και τις διαδικασίες ερευνητικής προσέγγισης θεμάτων και προβλημάτων.</p> <p>Να συνειδητοποιήσουν την ανάγκη συνεργασίας στην ανάπτυξη ερευνητικών σχεδίων εργασίας.</p>	<p>Αρχαιολογικοί χώροι που βρίσκονται στην περιοχή του σχολείου (π.χ. Δελφοί), μεσαιωνικά μνημεία (π.χ. η Φορτέτσα του Ρεθύμνου), χώροι παραδοσιακής παραγωγής, (π.χ. Βιομηχανικό Μουσείο Ερμούπολης), μνημεία της νεότερης Ιστορίας (π.χ. οι στρατώνες του Καποδίστρια στο Άργος), ιστορικοί δρόμοι (π.χ. Εγνατία οδός).</p> <p>(8 ώρες)</p>	<p>των γνώσεων και των δεξιοτήτων που σχετίζονται με όσο το δυνατόν περισσότερα διδακτικά αντικείμενα.</p> <p>Οι μαθητές πραγματοποιούν επισκέψεις, παρατηρούν, καταγράφουν, μελετούν, φωτογραφίζουν, σκισάρουν, περιγράφουν γραπτά ή προφορικά, ανακοινώνουν τα συμπεράσματά τους και αξιολογούν την εργασία τους.</p>
--	---	---

Σύνολο διδακτικών ενοτήτων: 10

Προτεινόμενα διαθεματικά σχέδια εργασίας

Θέμα: Το κίνημα του Διαφωτισμού. Εκπόνηση ομαδικών εργασιών με αντιπαραβολή των πνευματικών κινήματων του ευρωπαϊκού και νεοελληνικού Διαφωτισμού, από πλευράς γεωγραφικής επέκτασης, επιστημονικών πεδίων, περιεχομένου πολιτικών αντιλήψεων. Οι επιδράσεις τους στη Λογοτεχνία. Ο χρόνος εμφάνισης και η διάρκεια των ιστορικών επιπτώσεών τους. Συγκριτική παρουσίαση ανάλυση και ερμηνεία. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Χώρος-χρόνος, Μεταβολή, Ομοιότητα-Διαφορά, Πολιτισμός κ.λπ. **Προεκτάσεις** στη Κοινωνική και πολιτική αγωγή, Γεωγραφία, Λογοτεχνία, Γλώσσα.

Θέμα: Οι εφευρέσεις του 19^{ου} αιώνα και οι εφαρμογές τους. Συγκρότηση ομάδων με καθήκοντα: Την περιγραφή των κυριότερων εφευρέσεων και τη δημιουργία μοντέλων, τη μελέτη της αξιοποίησης των επιστημονικών επιτευγμάτων κατά την περίοδο της Βιομηχανικής Επανάστασης, τη μελέτη και σχολιασμό αποσπασμάτων λογοτεχνικών έργων της εποχής, τα οποία αναφέρονται στην πρόοδο των θετικών επιστημών, την κατάρτιση πίνακα με τις εφευρέσεις που αξιοποιήθηκαν κατά τον Α΄ παγκόσμιο πόλεμο και σχολιασμό της σκοπιμότητας της χρήσης τους. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Χώρος-χρόνος, Μεταβολή, Πολιτισμός κ.λπ. **Προεκτάσεις** στην Τεχνολογία, Φυσική, Μαθηματικά. Λογοτεχνία.

Θέμα: Οι αλλαγές του ευρωπαϊκού και του παγκόσμιου χάρτη στο 19^ο και 20ο αιώνα. Εκπόνηση σχεδίου εργασίας με τα εξής θέματα: Την περιγραφή της αποικιακής εξάπλωσης των ευρωπαϊκών δυνάμεων ως προς την έκταση και το είδος της αποικιακής εκμετάλλευσης στην αφρικανική και ασιατική ήπειρο, την καταγραφή των νέων κρατών που προέκυψαν μετά την αποαποικιοποίηση και των χαρακτηριστικών τους, την καταγραφή των ευρωπαϊκών κρατών που προέκυψαν μετά τον Α΄ και το Β΄ παγκόσμιο πόλεμο και μετά τα γεγονότα των ετών 1989-1991 και σχολιασμό της εξέλιξής τους. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Χώρος-χρόνος, Μεταβολή, Αλληλεπίδραση, Σύγκρουση, Επικοινωνία κ.λπ. **Προεκτάσεις** στη Γεωγραφία, Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή

Θέμα: Η κίνηση του πληθυσμού στη μεταπολεμική Ελλάδα. Επισήμανση των αιτίων, κατάρτιση πίνακα με το ποσοστό και τον προορισμό της εσωτερικής και εξωτερικής μετανάστευσης, παρουσίαση και σχολιασμός λαϊκών τραγουδιών εμπνευσμένων από τη μεταπολεμική μετανάστευση. **Θεμελιώδεις διαθεματικές έννοιες:** Χώρος-χρόνος, Μεταβολή, Αλληλεπίδραση, Επικοινωνία, Πολιτισμός κ.λπ. **Προεκτάσεις** στα Μαθηματικά, Γεωγραφία, Κοινωνική και πολιτική αγωγή, Λογοτεχνία, Μουσική).

3. Διδακτική μεθοδολογία

Οι μαθητοκεντρικές μέθοδοι διδασκαλίας ανταποκρίνονται στο βασικό σκοπό διδασκαλίας του μαθήματος της Ιστορίας, καθώς επιτρέπουν την ενεργητική συμμετοχή του μαθητή στις διδακτικές διαδικασίες. Η υιοθέτηση της μιας ή της άλλης μεθόδου ή ο συνδυασμός τους μπορεί να σχετίζεται με τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών και με τις ιδιαιτερότητες της συγκεκριμένης διδακτικής ενότητας. Σε κάθε περίπτωση, ιδιαίτερη σημασία έχει η εναλλαγή των μεθόδων καθώς και η ευελιξία του διδάσκοντος, όταν οι περιστάσεις το απαιτούν ή το επιτρέπουν (π.χ. δυσκολία κατανόησης εκ μέρους των μαθητών, ερωτήσεις, προβληματισμός ή και βιωματική προσέγγιση σημείων της διδακτικής ενότητας).

Κατά το διάλογο θα πρέπει ο διδάσκων να εκμεταλλεύεται κάθε δυνατότητα που προσφέρεται, ώστε να ενεργοποιεί το σύνολο της τάξης (αξιοποίηση των γνώσεων ή και των εμπειριών που ήδη έ-

χουν αποκτήσει οι μαθητές, σύνδεση, όπου και όσο επιτρέπει η επιστημονική εγκυρότητα, της επικαιρότητας με τα εξιστορούμενα γεγονότα, σύγκριση γεγονότων και φαινομένων ήδη γνωστών με τα διδασκόμενα, συνδυασμός στοιχείων και παροχή ερεθισμάτων από άλλα μαθήματα, όπως Νέα Ελληνικά, Πολιτική Αγωγή, Θρησκευτικά, Γεωγραφία κτλ. σύνδεση με την Τοπική Ιστορία). Με την όλη διαδικασία οι μαθητές πρέπει να οδηγούνται στην κατανόηση της σύνδεσης των ιστορικών στοιχείων συγχρονικά και διαχρονικά, ώστε το μάθημα να μην εξελίσσεται σε στείρο εγκυκλοπαιδισμό, με απλή παράθεση γεγονότων χωρίς επισήμανση των σχέσεών τους.

Η *αφήγηση* από τον διδάσκοντα μπορεί, κατά περίπτωση, να παρέχει με συντομία και ακρίβεια τις απαραίτητες πληροφορίες για την ενεργοποίηση και τον προβληματισμό των μαθητών ή να κινήσει το ενδιαφέρον τους όταν έχει ζωντάνια και ποικιλία. Ο συνδυασμός της όμως με διάλογο, κατευθυνόμενο ή και ελεύθερο, καθιστά τους μαθητές συμμετοχούς στη μαθησιακή διαδικασία (ανάλυση, σύγκριση, σύνθεση ιστορικών γεγονότων, κατανόηση της πολυπλοκότητάς τους) και υπηρετεί έτσι καλύτερα τους ειδικούς αλλά και το γενικό σκοπό της διδασκαλίας της Ιστορίας.

Στην εφαρμογή ενεργητικών μεθόδων διδασκαλίας (έρευνα των πηγών, ατομικές και ομαδικές εργασίες εντός και εκτός της σχολικής τάξης, δραματοποίηση ιστορικών γεγονότων κ.λπ.), πρέπει να λαμβάνεται ιδιαίτερη μέριμνα για την τελική σύνθεση των ουσιωδών σημείων της διδακτικής ενότητας ώστε να αποφεύγεται ο κίνδυνος απομάκρυνσης από τους ειδικούς διδακτικούς στόχους που έχουν τεθεί.

Η *έρευνα των πηγών* προσφέρεται, ανάλογα με το είδος τους, για τη βαθύτερη κατανόηση εκ μέρους των μαθητών των ιστορικών ζητημάτων και της πολυπλοκότητάς τους, την υιοθέτηση κριτικής στάσης απέναντι σε πρόσωπα και πράγματα, την πιο ζωντανή προσέγγιση μιας ιστορικής εποχής. Φέρνει επίσης σε επαφή τους μαθητές με την ουσία της ιστορικής έρευνας (αντιπαραβολή και έλεγχος αξιοπιστίας των πηγών, κίνητρα και ερμηνείες ιστορικών κ.ά.), στην οποία μπορεί και πρέπει να αναφέρεται ο διδάσκων ανάλογα με το νοητικό επίπεδο των μαθητών. Ειδικότερα, η ενασχόληση με τις πηγές μπορεί να ακολουθεί την εξής πορεία: Παρουσίαση σύντομων κειμένων, που μπορεί να περιέχουν περιγραφές ή και ανεκδοτολογικά στοιχεία, διευκρίνιση βασικών ιστορικών όρων και σύνθεση των κυριότερων πληροφοριών, παρουσίαση και ανάλυση εκτενέστερων κειμένων και νύξεις για ζητήματα όπως η σχέση του συγγραφέα με τα πρόσωπα και τα γεγονότα της εποχής του, τα γεγονότα που εξιστορεί, το κοινό του, αναζήτηση κινήτρων και προθέσεων του συγγραφέα, επιχειρηματολογία κ.λπ. Πολύ χρήσιμη για την καλλιέργεια της κριτικής σκέψης είναι η σύγκριση πηγών που προσεγγίζουν το ίδιο ζήτημα από διαφορετική οπτική και η ενθάρρυνση των μαθητών να αναζητήσουν τους λόγους αυτής της διαφοράς.

Οι *ατομικές ή ομαδικές εργασίες (σχέδια εργασίας)* μαθητών εντός και εκτός της τάξης μπορεί να περιορίζονται σε μία διδακτική ενότητα ή να αναφέρονται σε ευρύτερες θεματικές ενότητες και να ολοκληρώνονται σε μεγαλύτερα χρονικά διαστήματα. Στην πρώτη περίπτωση, εκτός από τις καθιερωμένες ερωτήσεις εμπέδωσης και ανάλυσης του διδάσκοντος, μπορεί να χρησιμοποιούνται για την εργασία των μαθητών ποικίλα σημεία αφετηρίας. Ως τέτοια μπορούν να λειτουργήσουν τα κείμενα των πηγών, εικόνες, χάρτες, διαγράμματα, και η εμπειρία από επισκέψεις σε αρχαιολογικούς, ιστορικούς χώρους και μουσεία. Οι εργασίες μπορεί να στοχεύουν επίσης στην ανάπτυξη και ψυχοκινητικών δεξιοτήτων (δημιουργία χαρτών, διαγραμμάτων, εικαστικών έργων, φωτογραφιών κ.λπ.). Στη δεύτερη περίπτωση, ενδείκνυται η εκ των προτέρων επιλογή των κατάλληλων θεμάτων από τον διδάσκοντα και η παρουσίασή τους στους μαθητές προς επιλογή, ανάλογα με τα ιδιαίτερα ενδιαφέροντά τους.

Στην επιλογή των θεμάτων καλό είναι να λαμβάνονται υπόψη και οι δυνατότητες που προσφέρει η τοπική ιστορία, η οποία κινεί συνήθως ευκολότερα το ενδιαφέρον των μαθητών αλλά και διευκολύνει την έρευνά τους -επομένως και την ενεργητικότερη συμμετοχή τους- με επισκέψεις σε αρχαιολογικούς ιστορικούς χώρους και μουσεία της περιοχής, φωτογραφίες, συνεντεύξεις κ.λπ. Οι διδάσκοντες καλό είναι να αξιοποιούν και την ιστορία του τόπου καταγωγής των μαθητών (π.χ. Πόντος, Μ. Ασία, Β. Ήπειρος), γεγονός που μπορεί να συμβάλει στην πληρέστερη παρουσίαση της διδασκόμενης ιστορικής περιόδου. Η αξιοποίηση της προφορικής ιστορίας, με καταγραφή στοιχείων από τα βιώματα και τις μνήμες των Ελλήνων που κατάγονται από περιοχές όπως οι παραπάνω, συμβάλλει σημαντικά στην επίτευξη των σκοπών της Ιστορίας.

Στην ενεργητική συμμετοχή των μαθητών αποβλέπει και η *βιωματική προσέγγιση* των ιστορικών γεγονότων μέσω κατάλληλων ερωτήσεων, δραματοποιημένων διαλόγων ή και θεατρικών παραστάσεων. Η έμφαση στην ιστορική πιστότητα βάσει των κειμένων των πηγών και άλλων μέσων που θα έχουν γνωρίσει οι μαθητές εξυπηρετεί όχι μόνο την εμπέδωση αλλά και τη συνοχή της ιστορικής γνώσης μέσω της πολύπλευρης προσέγγισής της.

Τα *εποπτικά μέσα* στοχεύουν στην αισθητοποίηση των αφηρημένων ιστορικών εννοιών σε όλες τις φάσεις της διδασκαλίας: στην αρχή για την πρόκληση του ενδιαφέροντος των μαθητών, κατά τη διάρκειά της για την κατανόηση ουσιωδών σημείων της, και στο τέλος για τη σύνθεση και την εμπέδωση του περιεχομένου της. Πέρα από τα διαγράμματα, τους χρονολογικούς πίνακες, τους χάρτες και τις εικόνες του βιβλίου, ο διδάσκων μπορεί να χρησιμοποιεί και άλλα μέσα δικής του επιλογής (π.χ. γελοιογραφίες, κόμικς, διαφάνειες, βιντεοταινίες, ψηφιακοί δίσκοι δεδομένης μνήμης (CD-ROM) κ.λπ.), που συνήθως προσφέρουν ποικιλία και ιδιαίτερη ζωντάνια στο μάθημα. Σε κάθε περίπτωση, ο διδά-

σκων πρέπει να λαμβάνει υπόψη του τις δυνατότητες κάθε μέσου σε σχέση με τους στόχους που επιθυμεί να επιτύχει: Τα αποκόμματα των εφημερίδων δίνουν μια ζωντανή αλλά συχνά και μονόπλευρη εικόνα της εποχής, οι γελοιογραφίες εστιάζουν στο εντυπωσιακό και επίκαιρο για την κοινή γνώμη, τα κόμικς μπορεί να περιέχουν στερεότυπα, τα διαγράμματα φωτίζουν μια μόνο πτυχή του θέματος κ.λπ. Ο διδάσκων δεν θα πρέπει να περιορίζεται στους υπότιτλους, αλλά να παρακινεί τους μαθητές σε μια πολύπλευρη αξιοποίηση του εκάστοτε μέσου, υποδεικνύοντας με κάθε ευκαιρία και τις κατευθύνσεις ή τους περιορισμούς που θέτει η ιστορική μεθοδολογία και που ισχύουν για όλες τις ιστορικές πηγές (π.χ. κατά την «ανάγνωση» μιας εικόνας ενδεικνύεται να γίνονται αναφορές στην προέλευση και τα πρότυπά της, στη χρονική και τοπική της απόσταση από το θέμα που απεικονίζει, στην ιδεολογία που ενδεχομένως εκφράζει κ.λπ.). Η ανάγνωση της εικόνας μπορεί να ξεκινά από την παρατήρηση, την περιγραφή και τη συσχέτισή της με τα γεγονότα, να προχωρεί σε παρατήρηση και σύγκριση εικόνων διαφορετικών εποχών και να καταλήγει σε εκτίμηση της βαθύτερης σχέσης της με την εποχή της -ανάλογα με το είδος της, την εμβέλειά της, την ιδεολογία που εκφράζει ή αντιστρατεύεται, τους περιορισμούς στους οποίους υπόκειται, καθώς και της αισθητικής της, ιδιαίτερα αν πρόκειται για καλλιτεχνικό έργο.

Οι *επισκέψεις σε μουσεία και σε χώρους με αρχαιολογικό και ιστορικό ενδιαφέρον* είναι συμπλήρωμα της διδασκαλίας στην τάξη, που όχι μόνο διευκολύνει την εμπέδωση των γνώσεων μέσω της τοποθέτησής τους σε σαφέστερο πολιτισμικό πλαίσιο, αλλά και προάγει ουσιαστικά την κρίση του μαθητή μέσω της ενίσχυσης ή του μετριασμού των εντυπώσεων που έχει ήδη σχηματίσει καθώς και τη συνειδητοποίηση νέων πτυχών των ενδιαφερόντων του. Ιδιαίτερη σημασία έχει πάντως η κατάλληλη προετοιμασία τέτοιων επισκέψεων, με επιλογή των βασικών στόχων της επίσκεψης, χρήση εποπτικών μέσων ή και εισηγήσεις μαθητών ώστε να εξασφαλίζεται η συνοχή της ιστορικής γνώσης και η συνέχεια στη διδασκαλία.

Κατά τη χρησιμοποίηση όλων των μεθόδων είναι θεμιτή και σύμφωνη με τους σκοπούς διδασκαλίας της Ιστορίας η αναφορά και η σύνδεση των γεγονότων του παρελθόντος με εκείνα του παρόντος, με τους περιορισμούς που θέτει κάθε φορά η επιστημονική εγκυρότητα και μεθοδολογία. Η αυτοσυνειδησία των μαθητών επίσης ενισχύεται με τη σταθερή αναφορά στα βασικά χαρακτηριστικά του λαού και του χώρου, θεωρούμενα σε συνάρτηση με αυτά άλλων λαών.

Κατά τη διδασκαλία είναι αυτονόητο ότι πρέπει να τονίζεται η διάσταση του χώρου και του χρόνου, που επιτρέπει στους μαθητές να εντάσσουν τα γεγονότα σε οργανικά σύνολα: ο χώρος αποτελεί καθοριστικό παράγοντα των δραστηριοτήτων των ανθρώπων και η σχέση του με το χαρακτήρα των πολιτισμών είναι ουσιαστική. Ο χρόνος, από την άλλη μεριά, επιτρέπει την οργάνωση και παρουσίαση των γεγονότων σε λογική ακολουθία. Με το θέμα του χρόνου σχετίζεται και αυτό της ιστορικής διάρκειας: Οι ιστορικές μεταβολές, για παράδειγμα, είναι ταχύτατες στην εποχή μας αλλά υπήρξαν αργές κατά τη διάρκεια της προϊστορίας ή της αρχαιότητας. Ο χρόνος ενός απλού συμβάντος είναι σύντομος, ο χρόνος των κοινωνικών αλλαγών στο πλαίσιο ενός πολιτισμού μακρύτερος και ο χρόνος των πολιτισμών πολύ μακρός. Τη σχέση του τόπου, του χρόνου, της ιστορικής διάρκειας και της δράσης πρέπει να επισημαίνει ιδιαίτερα ο διδάσκων κατά τη διδασκαλία.

Ακόμα, πρέπει να δίνεται έμφαση στη διευκρίνιση βασικών ιστορικών όρων (π.χ. κίνημα, εξέγερση, επανάσταση, παλινόρθωση, εξέλιξη, ακμή, παρακμή) καθώς και στην κατά το δυνατόν σαφή και ακριβή έκφραση των μαθητών. Τέλος, όπως καθίσταται σαφές και από τους σκοπούς και στόχους του ΔΕΠΠΣ και των ΑΠΣ, η παροχή έτοιμων γνώσεων και η απομνημόνευση θα πρέπει να περιορίζονται μέχρι του σημείου που επιτρέπουν την απρόσκοπτη ενεργοποίηση των μαθητών στην κατανόηση των ιστορικών προβλημάτων και την προαγωγή της κριτικής σκέψης.

4. Αξιολόγηση

Η αξιολόγηση, ως βασικό στοιχείο της διδακτικής διαδικασίας, αποτελεί κυρίως μέσο ανατροφοδότησης της διδασκαλίας, αφού πληροφορεί για την επιτυχία ή αποτυχία των ακολουθούμενων μεθόδων και την αποτελεσματικότητα των υιοθετούμενων στρατηγικών μάθησης και διδασκαλίας. Με την αξιολόγηση επιδιώκεται να διαπιστωθεί όχι μόνο η έκταση αλλά και το βάθος των ιστορικών γνώσεων που αποκτά ο μαθητής, δηλαδή όχι μόνο τι γνωρίζει αλλά και κατά πόσο μπορεί να χρησιμοποιεί τις γνώσεις που απόκτησε, ώστε να είναι ικανός να ερμηνεύει γεγονότα ή φαινόμενα, να αξιολογεί καταστάσεις, να εξάγει συμπεράσματα, να προβαίνει στην επίλυση προβλημάτων κ.λπ.

Οι διάφορες μορφές προφορικής και γραπτής εξέτασης μπορεί να εναλλάσσονται, προσαρμοσμένες στις απαιτήσεις των διδακτικών στόχων και του περιεχομένου κάθε ενότητας. Η *διαμορφωτική* αξιολόγηση επιτρέπει στον εκπαιδευτικό να προβαίνει σε ενδεχόμενες τροποποιήσεις της διδακτικής του στρατηγικής και να προσφέρει συμπληρωματική βοήθεια στους μαθητές που έχουν ανάγκη, εξατομικεύοντας τις διδακτικές του ενέργειες. Η διαμορφωτική αξιολόγηση είναι ανάγκη να έχει διερευνητικό χαρακτήρα, ώστε οι μαθητές να έχουν την ευκαιρία να προσεγγίζουν την ιστορική πραγματικότητα με βάση τις εμπειρίες τους, τις νοητικές τους δομές και τις αντιλήψεις τους. Αυτό σημαίνει ότι η μαθησιακή διαδικασία πρέπει να ενθαρρύνεται μάλλον παρά να ελέγχεται, για να μπορέσει ο μαθητής να οδηγηθεί σε μια ενεργητική διαδικασία διερεύνησης των ιστορικών γεγονότων.

Με τη διαμορφωτική αξιολόγηση πρέπει να καταβάλλεται προσπάθεια εντοπισμού και καταγραφής των διεργασιών σύλληψης και ερμηνείας των ιστορικών γεγονότων, ώστε να ακολουθεί η παρέμβαση του διδάσκοντος και ενδεχομένως η τροποποίηση στις μεθόδους και τεχνικές διδασκαλίας. Με τον τρόπο αυτό η αξιολόγηση συμβάλλει στη βελτίωση της ποιότητας της διδασκαλίας και όχι μόνο στην καταγραφή των μετρήσιμων αποτελεσμάτων της.

Σε ό,τι αφορά τις τεχνικές αξιολόγησης των αποτελεσμάτων της διδασκαλίας μιας συγκεκριμένης ενότητας, αυτή μπορεί να γίνεται με ανάθεση εργασιών στους μαθητές, με ερωτήσεις, με φύλλα αξιολόγησης και άλλους τρόπους τους οποίους μπορεί να επινοήσει ο διδάσκων. Η αξιολόγηση για τη διαπίστωση της επίτευξης διδακτικών στόχων ευρύτερων ενοτήτων από τους μαθητές, μπορεί να γίνεται με τη μορφή γραπτών εξετάσεων, που θα περιλαμβάνουν ερωτήσεις (ανοιχτού ή κλειστού τύπου), τις οποίες συντάσσει ο διδάσκων με βάση το επίπεδο της τάξης και τους στόχους της διδασκαλίας.

Τα θέματα που θα δίνονται στους μαθητές, ανάλογα με το διατιθέμενο χρόνο για να απαντηθούν, θα πρέπει να προέρχονται από όλη την εξεταζόμενη ύλη, να περιλαμβάνουν διαφόρων τύπων ερωτήσεις, ώστε να ανιχνεύονται, με τον τρόπο αυτό, ποικίλες ικανότητες των μαθητών. Σε κάθε περίπτωση, δεν πρέπει η αξιολόγηση να εξελίσσεται σε αυτοσκοπό. Ο σκοπός των ποικίλων ερωτήσεων, ασκήσεων και άλλων δραστηριοτήτων είναι να υπηρετήσουν τη διδασκαλία του μαθήματος και όχι να την υποκαταστήσουν.

5. Διδακτικό υλικό

Κύριο διδακτικό υλικό είναι το περιεχόμενο των εγχειριδίων. Συμπληρωματικό υλικό παρέχεται από τα διάφορα εποπτικά ή τεχνολογικά μέσα και πολυμέσα.

Το βιβλίο για τον μαθητή

Το περιεχόμενο των σχολικών εγχειριδίων συνίσταται αφενός στο κυρίως κείμενο-αφήγηση και αφετέρου στο συμπληρωματικό υποστηρικτικό υλικό.

α. Ιστορική αφήγηση

Η ιστορική αφήγηση καλύπτει με τρόπο συνοπτικό, περιεκτικό και σαφή την περιγραφή των ιστορικών θεμάτων τα οποία περιλαμβάνονται στο ΑΠΣ της αντίστοιχης τάξης. Η διατύπωση πρέπει να είναι ακριβής ως προς τη χρήση της ορολογίας, απαλλαγμένη όμως από κάθε υπολογιστική εκζήτηση ή επίδειξη επιστημονισμού. Παράλληλα θα πρέπει να είναι απόλυτα εναρμονισμένη με το γλωσσικό επίπεδο και την αντιληπτική ικανότητα των μαθητών της αντίστοιχης ηλικίας, χωρίς να καταλήγει σε απλοϊκότητα, αφέλεια ή πλατειασμούς. Η ιστορική αφήγηση πρέπει να είναι οργανωμένη έτσι ώστε να διευκολύνεται η κατανόησή της από τον μαθητή και η διδακτική της επεξεργασία από την πλευρά του καθηγητή. Τυχόν περιττές επαναλήψεις, απεραντολογίες και επιμονή σε επουσιώδεις λεπτομέρειες ζημιώνουν το περιεχόμενο του σχολικού εγχειριδίου.

β. Συμπληρωματικό υποστηρικτικό υλικό

Παραθέματα από γραπτές πηγές: Σύντομα κείμενα, αποσπάσματα από πρωτογενείς ή δευτερογενείς γραπτές πηγές τεκμηριώνουν, σχολιάζουν, συμπληρώνουν, διευκρινίζουν και κυρίως φωτίζουν από διαφορετικές οπτικές γωνίες το κείμενο της κυρίως ιστορικής αφήγησης του βιβλίου. Η επιλογή τους γίνεται με γνώμονα την ιστορική τους αξιοπιστία και εγκυρότητα, το βαθμό στον οποίο μπορούν να γίνουν κατανοητές από τους μαθητές (για το λόγο αυτό εξομαλύνονται γλωσσικά από το συγγραφέα του εγχειριδίου, όπου αυτό είναι απαραίτητο) και τη δυνατότητά τους να συμβάλουν στην ανάπτυξη της κριτικής σκέψης των μαθητών. Τα επιλεγόμενα παραθέματα καλό είναι να διακρίνονται, στο βαθμό που αυτό είναι εφικτό, από ποικιλία και πολυφωνία απόψεων και πληροφοριών.

Χάρτες: Η αισθητοποίηση του γεωγραφικού παράγοντα, ο οποίος αποτελεί κρίσιμη συνιστώσα της ιστορικής εξέλιξης και της ιστορικής γνώσης, γίνεται κυρίως με τους ιστορικούς χάρτες. Οι χάρτες αυτοί πρέπει να είναι ιστορικά ακριβείς, να έχουν σωστές διαστάσεις, ώστε να είναι αναγνώσιμοι, να διαθέτουν σαφή και κατατοπιστικό υπομνηματισμό και να πληρούν τα κριτήρια της σύγχρονης χαρτογραφικής επιστήμης.

Διαγράμματα: Πίνακες, διαγράμματα, γραφήματα και γενικά σχηματικές παραστάσεις ιστορικών δεδομένων και μεγεθών συντελούν στην αισθητοποίηση, την ταξινόμηση και την καλύτερη δόμηση αφηρημένων εννοιών, και γι' αυτό συνιστάται να αξιοποιούνται στο σχολικό εγχειρίδιο. Προϋπόθεση της αξιοποίησής τους, εκτός από την εγκυρότητα και την αξιοπιστία των στοιχείων τους, είναι και ο σαφής υπομνηματισμός.

Εικονογράφηση / φωτογραφίες: Εικαστικά έργα, φωτογραφίες προσώπων, χώρων, κτισμάτων, γεγονότων, σκίτσα, γελοιογραφίες, αφίσες κ.τ.ό. ζωντανεύουν την ιστορική αφήγηση και βοηθούν τους μαθητές να την κατανοήσουν πληρέστερα. Το υλικό αυτό, όπως και οι γραπτές πηγές και σε μεγαλύτερο συχνά βαθμό από αυτές, προσφέρεται επίσης για την κριτική προσέγγιση των ιστορικών θεμάτων, διότι δίνει τη δυνατότητα εντοπισμού και σχολιασμού της υποκειμενικής θεώρησης του περιεχομένου του από τον καλλιτέχνη που το παρήγαγε. Για το λόγο αυτό κύριο κριτήριο της επιλογής του εικαστικού υλικού πρέπει να είναι η λειτουργική σχέση του με το περιεχόμενο της αφήγησης και όχι ο τυχόν διακοσμητικός χαρακτήρας του.

Γλωσσάρι: Στο τέλος κάθε κεφαλαίου υπάρχει γλωσσάρι των βασικών ιστορικών όρων και εννοιών που απαντούν στην ιστορική αφήγηση του κεφαλαίου. Για την ευχερή πρόσβαση στους ορισμούς αυτούς καλό είναι να υπάρχει στο τέλος του βιβλίου αλφαβητικό ευρετήριο των διάφορων όρων. Διευκρινίζεται ότι στο γλωσσάρι δεν περιλαμβάνονται μόνο οι αποκλειστικά ιστορικοί όροι (π.χ. "αλληλέγγυον" αλλά και έννοιες της καθημερινής ζωής, που όμως έχουν ειδική σημασία στα συγκεκριμένα ιστορικά συμφραζόμενα- π.χ. η λέξη "πόλις" προκειμένου για την αρχαία ελληνική έννοια της πόλης - κράτους).

Βιβλιογραφία: Κρίνεται απαραίτητη η επιλογή βασικής, ελληνόγλωσσης κυρίως, βιβλιογραφίας για το βιβλίο του μαθητή. Η προτεινόμενη βιβλιογραφία συνιστάται να είναι θεματική και να μην περιλαμβάνει βιβλία δυσεύρετα, ογκώδη ή δυσνόητα, αλλά να επιλέγεται με γνώμονα την προσβασιμότητα και τη χρησιμότητά της. Κατά την κρίση του συγγραφέα, μπορεί ορισμένα από τα προτεινόμενα βιβλία να συνοδεύονται από συνοπτικά επεξηγηματικά σχόλια.

Το βιβλίο για τον καθηγητή

Το βιβλίο του καθηγητή συντάσσεται παράλληλα με το βιβλίο του μαθητή και έχει σκοπό να αποτελέσει ουσιαστικό υποστηρικτικό υλικό για τον διδάσκοντα, ώστε να οργανώνει μεθοδικότερα και να διεξάγει αποτελεσματικότερα τη διδασκαλία. Θα πρέπει να είναι λειτουργικό, καλά δομημένο, παιδαγωγικά και διδακτικά έγκυρο και να συμφωνεί με τις μεθοδολογικές οδηγίες που αναφέρονται στο Δ.Ε.Π.Π.Σ. και στο αντίστοιχο Α.Π.Σ. Συνεπώς, το βιβλίο του καθηγητή θα πρέπει να περιλαμβάνει:

- Σύντομη παρουσίαση της πορείας και των αναζητήσεων της ιστοριογραφίας κατά τον 20^ο αιώνα, καθώς και των τάσεων της διδακτικής της ιστορίας, με σχετικές βιβλιογραφικές αναφορές.

- Ενδεικτική κατανομή της ύλης κατά διδακτικές ενότητες με βάση τις διατιθέμενες ώρες διδασκαλίας, όπως προβλέπει το Α.Π.Σ.

- Σχεδιασμό της διδασκαλίας, ο οποίος θα περιλαμβάνει ειδικούς διδακτικούς στόχους για κάθε ενότητα, για τη διατύπωση των οποίων θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη τόσο ο γενικός σκοπός διδασκαλίας της Ιστορίας, όσο και οι ειδικότεροι σκοποί και στόχοι της διδασκαλίας της Ιστορίας στο Γυμνάσιο, σύμφωνα με το Δ.Ε.Π.Π.Σ. και το αντίστοιχο Α.Π.Σ. Είναι προφανές ότι η στοχοθεσία κατά τάξη χωρεί από το απλούστερο στο συνθετότερο, από το ευκολότερο στο δυσκολότερο, από το μερικότερο στο γενικότερο, από το συγκεκριμένο στο αφηρημένο, λαμβάνοντας υπόψη την ηλικία των μαθητών. Επίσης, θα πρέπει να παρατεθούν μεθοδολογικές οδηγίες για τη διδασκαλία.

- Υποστηρικτικό υλικό, για κάθε κεφάλαιο και ενότητα του βιβλίου. Το υλικό αυτό θα αποτελείται από πηγές (πρωτογενείς- δευτερογενείς) δηλ. κείμενα, λογοτεχνικά έργα, έργα τέχνης κλπ., με σαφείς οδηγίες και προτάσεις για τη διδακτική τους αξιοποίηση. Οι οδηγίες θα πρέπει να περιέχουν σύντομη θεωρητική αναφορά και συγκεκριμένο παράδειγμα αξιοποίησης-επεξεργασίας των πηγών (ανάλυση / προσέγγιση πηγής-κειμένου, ανάγνωση έργου τέχνης, αποκωδικοποίηση φωτογραφίας, ανάλυση στατιστικού πίνακα/ διαγράμματος, προσέγγιση γελοιογραφίας, κλπ). Πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στο θέμα της επεξεργασίας των πηγών, σύμφωνα με τις σύγχρονες τάσεις της ιστοριογραφίας και της διδακτικής της ιστορίας. Καλό θα ήταν να επιλέγονται πηγές οι οποίες θα παρουσιάζουν τις διαφορετικές ιστοριογραφικές προσεγγίσεις και ερμηνείες ενός γεγονότος.

- Οδηγίες για την παραγωγή σχεδίου εργασίας (project) για κάθε ευρύτερο κεφάλαιο του βιβλίου του μαθητή. Οι οδηγίες θα πρέπει να συνοδεύονται από ενδεικτικά παραδείγματα, τα οποία θα ενισχύουν τη διαθεματική προσέγγιση του θέματος. Επιπλέον, θα πρέπει να προτείνονται σχετικά θέματα δραστηριοτήτων για κάθε ενότητα.

- Παραδείγματα διαθεματικών δραστηριοτήτων, επιπλέον των όσων δίνονται στο Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών, για κάθε ενότητα του βιβλίου, παράλληλα με τις ερωτήσεις-ασκήσεις. Είναι φανερό ότι εάν οι ερωτήσεις είναι καλά επεξεργασμένες, εμπεριέχουν και τους στόχους και τους άξονες της ερμηνευτικής οπτικής.

- Βιβλιογραφία η οποία θα αναφέρεται τόσο στη διδακτική της ιστορίας όσο και στην επί του γνωστικού αντικείμενου σχετική ιστορική έρευνα, με σύντομη κατατοπιστική παρουσίαση των προτεινόμενων βιβλίων, καθώς και ενδεικτικά αποσπάσματα, όπου κρίνεται απαραίτητο, ανά κεφάλαιο.

- Φύλλα αξιολόγησης (κατά ενότητα αλλά και ανακεφαλαιωτικά) με ερωτήσεις και ασκήσεις σε σχέση με τους στόχους, για την αξιολόγηση του μαθητή αλλά και της διδασκαλίας. Μπορούν να επιλεγούν ερωτήσεις σύντομης απάντησης, πολλαπλής επιλογής, σωστού-λάθους, κλπ.

Υποστηρικτικό υλικό

Απαραίτητος θεωρείται ο εφοδιασμός του σχολείου με:

- Ιστορικούς χάρτες,

- Βιντεοταινίες με ιστορικά ντοκουμέντα,

- Ψηφιακοί δίσκοι δεδομένης μνήμης (Cd-rom) με διαδραστικό χαρακτήρα.